

Romane

CURS PRACTIC
DE
COMPOZIȚIUNI

— 101 —
CITIRE ȘI RECITĂIUNI

DIN
AUTORII ROMÂNI MODERNI

PENTRU

USUL CLASEI II-A SECUNDARE

DE

TH. D. SPERANTIA

DOCTOR IN FILOSOFIE ȘI LITERE.
PROFESOR LA SCOLA NORMALA DE INSTITUTORI-BUCURESCI

2375
—
EDIȚIA I-A

BUCURESCI

TIPOGRAFIA ȘI FONDERIA DE LITERE TH. BASILESCU
111, BULEVARDUL ELISABETA, 111
1892

Biblioteca Centrală Universitară
Bucureşti

COTA 075.3 / 14167

INVENTAR 421988

16851

Biblioteca Centrală Universitară

Cod
Inventar

075.3 LH-167

22.9.88

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ

"CAROL I" BUCUREŞTI

COTA

37664

pe 34/08

Totă exemplarele vor purta un număr corect și semnătura autorului

BCU-Bucuresti

C421988

PRECUVÎNTARE

In acéstă carte am sintetizat în scris ceea-ce în şcoalele ţerilor apusene : Franţa, Belgia, Germania, se face în practică.

Cărți în felul acesta nu există nici într'o limbă.

Scopul meu este ca prin aceste cărți să ajungem, în studiul limbii, la folosile practice ale şcoalelor din ţerile apusene ; și cu ajutorul profesorilor convinși de misiunea lor, cum sunt în cea mai mare parte acei pe cari din fericeire am reușit să-i avem astă-dîi, sperez că vom ajunge.

Acest curs, după modul cum este împărțită materia :

1) Dă profesorului posibilitatea de a-și fixa materia din fie-care dîi, în cea mai strânsă legătură cu programa ;

2) Mărginesce sfera activității intelectuale a elevului, dându-i posibilitatea să se concentreze asupra unui anumit fel de lucrări ;

3) Ajută desvoltarea gradată nu numai a inteligenței ci și a talentului literar, artistic sau estetic al graiului, talentului atât de prețios pentru înflorirea limbii, care e baza conservării naționalității ;

și

pentru tóte acestea, profesorul nu va avea de cât a explica modelele date și a pune pe elevi să realizeze în scris

exercițiile propuse; fiind că în partea teoretică a acestui curs sunt date toate explicările trebuitore: se arată și cum și pentru ce trebuie să facă cutare sau cutare exercițiu, pentru că cine scie pentru ce lucrăză, lucrăză mai cu placere.

Exercițiile sunt trebuitore, căci aşa e făcut omul ca prin muncă să învețe: poți să privescă cât și-o plăcea pe cel mai bun viorist cum cântă din vioră și nu vei sci să cântă până ce nu vei lua arcușul și vei munci tu însu-ți.

Folosul cel mai mic pe care, în casul cel mai reușit pot să-l aibă elevii din aceste cărți, este că, fiind nevoiți să prelucreze diferențele bucăți alese din diferenți scriitori, vor face chiar din cele dintâi clase gimnasiale în deaproape cunoștință cu scriitorii români.

AUTORUL.

CURS PRACTIC
DE
COMPOZIȚIUNI

CITIRE ȘI RECITAȚIUNI

CAPITOLUL ÎNTÂI

PREGĂTIRE GENERALĂ PENTRU COMPOZIȚIUNI

A citi însemnă a reproduce prin viu grai ceea-ce a fost scris.

Pentru ca să putem *citi* bine, frumos și cu înțeles, trebuie să întelegem bine bucată care citim.

Ca să întelegem bine o bucată scrisă, trebuie :

- a) Să ne deprindem *a resuma* sau a spune în scurt și *cu cuvintele noastre* cuprinsul unei bucăți scrise;
- b) Să ne deprindem *a prescurta* o bucată scrisă, adică a face dintr'insa o altă bucată mai scurtă, dar întrebuintând nu cuvinte de la noi, ci *chiar cuvinte dintr'insa*;
- c) Să ne deprindem *a amplifica*, adică, fiind dată o bucată scrisă, noi să *adăugim* într'insa, peici pe colo, unele lămuriri sau aménunte cări ar face bucată mai înțelésă și mai plăcută la citire.

Când reproducem prin viu graiu și pe din-afară, sau pe derost, o bucătă care a fost scrisă, atunci se cheamă că *recităm*.

Resumarea, prescurtarea și amplificarea unor bucăți scrise este o bună pregătire, nu numai pentru citirea și recitarea frumosă și cu înțeles, ci *mai ales* pentru compoziție: adică, învățând a resuma, prescurta și amplifica bucătile compuse de alții, ne deprindem *a compune* și noi însuși-ne.

§ I

RESUMARE

Resumarea ne deprinde mintea ca să găsească faptul principal sau fondul unei bucăți scrise. Exercițiul de resumare este fără folositor, căci dacă nu vom putea găsi fondul unei bucăți scrise, nu numai că nici-o-dată nu vom putea compune noi însuși-ne, dar chiar în zadar ne vom mai osteni să citim și ceea-ce aș scrie altii, de orice nu vom înțelege și deci nu ne vom putea folosi întru nimic.

A.—MODEL DE RESUMARE¹

PROSA

ARMATA DIN BUCĂTĂRIE

Haideți, prietenă, dice Mihaiu, băiatul cel mai mare; mama nu este acasă, haideți să facem răsboiu, să batem pe Turci. Ești sună Mihaiu Vitezul, haideți cu mine. Haideți în bucătărie să vă dau

¹ Înainte de a resuma, profesorul va citi în clasă întreagă bucătă și va explica termenii mai greu de înțeles.

Tot astfel va urma profesorul și mai departe la prescurtare, amplificare, etc. etc.

armele cele mai frumose. Cine pörtă cisme și pantalonă pote fi soldat, pote să mérghă cu noă. Așa, intrați cu toții.

Na! Mătura să fie stégul, spaima Turcilor. În loc de pistole luati fiește-care câte o lingură; în loc de săbiă luati câte un cuțit; care n'are cuțit, pote lua o furculiță.

Așa! Puneți și câte o pană de gâscă la pălărie.

Bravo! Acuma sunteți gata, înarmați pénă în dinți.

Voă, trâmbițași, luati câte o pâlnie și suflați tare. Voă, toboșari, în loc de tobe, luati câte o ólá și bateți sdravăń, numai să nu le stricați. Călărefi, în loc de caí, să ia unul vătraiu, alții câte o vergea, că sunt forte bune de călărit.

Așa, bravo! Păcat numai că n'avem barbe și mustăți!... Dară, stați! Am găsit și pentru asta! Iată în vatră multime de cărbuni, luati cu toții și vă faceți mustăți și barbe! Așa, bine!

De-acuma, ori-ce ar fi, umflați trâmbițași obrajii, suflați vîrtoș și haă:

— Ho! Napoă, că vine mama și ne vede unși cu cărbune!

ARMATA DIN BUCĂTĂRIE (Resumat)

Niște copii, fiind singuri acasă, voiau să se jocă de-a soldații.

Mihaiu, unul dintre deneșii, dice că el e Mihaiu Vitézul, merge cu cei-lății în bucătărie să caute arme și iaă mătura ca stég, linguri în loc de pistole, cuțite și furculiță în loc de săbiă, pâlnii în loc de trompete, óle în loc de tobe; își pun câte o pană de gâscă la pălărie; incalecă pe vătraiu și pe câte o vergea; își fac barbe și mustăți cu cărbuni din vatră și în sunetul trompetelor și al tobelor pléca — în marș — să bată pe Turci, când de-o dată Mihaiu strigă:

— Napoă, că vine mama și ne vede unși cu cărbune!

EXERCITII

Elevii vor resuma în scris bucătările următoare :

De amplificat

PĂCALĂ ȘI PĂMÎNTUL

Un învățător vorbind într'o zi școlarilor săi, spunea că pămîntul este rotund ca un măr sau ca o portocală, și că dacă cineva ar pleca dintr'un loc, și ar merge tot înainte, ar încunjură pămîntul de jur împrejur, și ar ajunge pe cea-lăltă parte, iarăși în locul de unde a plecat.

Păcală audind aşa lucru, dise : Haă să cerc și eu, să văd, unde voiă ajunge. Și cum dice aşa și face. Plécă de acasă la fuga, și merge, merge, merge și tot merge până ce ieșe din sat, și trece și de moșia satului și de altă moșie, și ajunge printre un loc, pe unde nu mai fusese niciodată. Mergând însă el aşa, ajunge la un pom mare și frumos, care facea împrejurul lui o umbră, de-în era mai mare dragul. Vădând el acolo umbră și bine, după ce mai umblă ceva împrejurul pomului, stă o bucată la umbră, se odihnește, și apoi plécă să mergă mai departe. Ce se întâmplă însă ? În loc să mergă tot înainte, Păcală nu băgă de semă, și apucă îndărăt, și, după ce merse pe cât a mai fost mers, ajunge iar acasă.

— A ha ! dise acum Păcală, învățătorul acela n'a spus adeverat, că ajungă acasă pe cea-lăltă parte, căci eu văd că am venit tot pe unde m'am dus !

Cine avea dreptate ? Păcală ori învățătorul ?

De amplificat p. Marti

GROȘOTIȘUL

Eram tocmai în vîrful Groșotisulu. Ne-am pus jos să ne odihnim, și în vreme de jumătate de ceas am stat față la una din cele mai frumoase priveliști. Rațele solelor începeau să răsbată printre copaci de pe creștetul munților și da neguri ce-i coprindea o vâpselă roșiatică ; iar în fundul văilor, unde pâsla era încă desă

abia se zăria, ca printr'un vis, apa Bistriței ce părea ca o dungă albă. Acea dungă se făcea din minut în minut mai lată și mai limpede; și de-o dată, când sōrele s'a ivit pe cer, umplând totă întinderea de lumină, de-o dată frumōsa vale a Bistriței a steclit ca o panoramă, cu rîul său repede, pe care se scoborau vre-o cāteva plute, cu munți finalți și tufoși ce o împrejură, cu satele sale semenate pe costișe ca niște giucării, și intr'un cuvînt, cu tot farmecul care împodobesc natura sa mândră și sălbatică. Nu voi uita nicăi odată impresia ce am primit la acea minunată priveliște! Admirarea noastră negăsind cuvinte ca să se tălmăciască, s'aș răsuflat prin vr'o două duzină de A! și de O! carele s'aș ridicat spre ceruri ca nisce imne de laudă.

Pără obicei

Multe sojuri de peisajuri am văzut prin deosebite țări, dar rare ori am întâlnit acea frumusețe mărăță și sălbatică, prin care se deosebesc munți Moldovei. Acolo pămîntul, codrii, stâncele, pîraele sunt încă în starea primitivă a naturei, și nicăieri nu se văzdește mâna omului cu prefacerile ei uricioase și prosaice. La munte omul este mai simplu, viața lui este mai în liniște, nărvurile sunt mai nevinovate. Muntele-î curat la suflet, liber la gând și la vorbă, și verde de trup ca brații subt cari trăiesc. Muntele-î naltă de boiu, albă, veselă, sprintenă, istetă și frumosă. Cum să nu-ți bată inima de bucurie și de mulțumire în sinul unor locuri atât de mărețe și de poetice, locuite de un neam de omeni, a căror înfățișare îți umple ochii și sufletul! locuri pline de aducere aminte a strămoșilor noștri, de povești fantastice și mai ales de doină armonioase.

V. Alexandri¹

¹ *Vasile Alexandri* s'a născut la Bacău la 21 Iulie 1821, și a murit la 22 August 1890 la moșia sa Mircești, lângă Roman. A fost ministru, senator, deputat, ministru plenipotențiar, membru al Academiei române și cel mai însemnat poet. A cules poesii populare, a scris poesi, piese de teatru, etc.

JOCUL DE-A PORUMBEI

Acest joc este pentru copii de la vîrsta de șepte ani până la dece. În acest joc intră și băieți și fete. Se alege un colț de porță ori de casă, care se dice că e cotețul porumbeilor. După aceasta, doar din cei mai răsărite și mai întreprindători dintre copii, se fac unul uliu și altul porumbar.

Porumbarul se duce la coteț cu toși ceilalți copii, cărui se dică că sunt porumbei.

Uliul se depărtează de coteț și-i dă tîrcole împrejur, cu mâinile întinse, cum face uliu, când urmăresce de pe sus porumbei cu aripile întinse.

Nu se apropie de coteț, ca de trei sau de cinci pași, după cum adică se învoesc de la început.

Porumbarul își înalță porumbii, adică trimit pe câte unul din cei mai molatici din copii să se preumble; uliu se ia după dinși și-i fugăresce, ca să-i prinďă. Aceștia alergă în drepta și în stânga, amăgind umbrelul lui uliu.

Când vede porumbarul, că vre-unul din porumbii săi este aproape de a fi prins, dă drumul la câte unul din copii fugaci și mai cotitori.

Acesta se întemplă atunci, când uliu perde răbdarea, lasă pe ceilalți porumbi înălțați și se ia după câte unul, se ține după dinșul, îl alergă și vrea cu dinadinsul să-l prinďă.

Băiatul cel fugaci, cum ese din coteț, se duce drept la uliu, jocă împrejurul său, ca să atragă băgarea de semă asupra sa, ca să lase pe băiatul cel ostenit și să se ia după dinșul.

Dacă uliu se amăgesce și face ceea-ce voiesce porumbul cel nou venit, de multe ori se păcălesce, căci acesta, cum este și de odihnă, bun de picioare și scie să cotescă, îl obosesce, și alergătura îi este în sec.

Porumbul cel ostenit se întorce la coteț.

Dacă însă uliu nu se amăgesce de porumbul nou venit, nică-

nu'l bagă sémă, ci alérgă mereu după porumbul, pe care il fugăria, în sfârșit il prende.

Atunci se face că îl ciocnese în cap, și îl duce la un loc deosbit, unde rămâne până la sfârșitul jocului.

Apoî se ia după un alt porumbel, și tot aşa până îl prende pe toți.

Acet joc vara se jóca.

P. Ispirescu.¹

B.—MODEL DE RESUMARE

VERSURI

CÂINUȘI LUPII

FABULĂ

Un câine plin de fală
Numit Buffon,
Celebru liberton,
Sciind istoria ce-ř dice naturală
Din cartea lui Biffon,
Făcuse o 'ntrunire de câinime ;
Dulăi, prepelicari, zăvođi,
Mař toři nerođi,
Şi le grăi din înălțime :

* * *

«Câină
«Citadină !
«Voju să vă dau un sfat,
«Ca om de stat.

¹ Petre Ispirescu s'a născut în Bucurescă la 1830 și a murit la 1887. A fost tipograf, dar s'a ocupat cu mult zel de literatura populară și a cules și a scris basme, ghicitorii, jocuri copilărescă, proverbe, etc. Lucrările lui sunt de mare importanță.

«Să ștergem urmiele de barbarie,
 «De care mi-e rușine mie,
 «Căci sunt civilisat.
 «Netoleranța ruginită,
 «Moștenită
 «Din timpi primitivă,
 «Vă face exclusivă,
«Uitând că lumea-ă adă cosmopolită !
 «In secolul acesta liberal,
 «Nu trebuie și nu se poate
«A nu primi pe lupi la drepturile tătoe ;
 «Căci, după codul natural
 «Numit zoologie,
 «Se scie
 «C'acești jupâni
«Și ei sunt tot un fel de câini,
 «Cu noți de-o singură tulpină :
 «Familia canină,
«Având strămoș pe mopsul cel scăpat
 «In dile de potop,
 «Făcând un hop,
 «In Ararat . . . ! »

*
* *

Sensaționă mare
In lătrătorea adunare ;
Cătei mai ales,
Din spirit de progres,
Se distingea prin gălăgie
Chemând pe lupi la hora de frătie.
Un câine ciobănesc atuncă a dis :
 «Frumos e 'n teorie
 «Și 'n vis ;
 «Dar vă poftesc la stână,

«Ca să vedeți voi armonie
«De lupi și câini.»

B. P. Hasdeu.¹

CÂINIȘI LUPII
(Resumat)

Un câine liberal, care scia istoria naturală, făcând o întrunire de câini, le grăi:

Ca om civilisat vă sfătuesc, să vă lăsați de netoleranță ruginită, căci astă-dî lumea e cosmopolită și e rușine.

Nu se poate să nu primim pe lupi la tôte drepturile, căci, după cum ne spune zoologia, și ei sunt un fel de câini, de același neam cu noi, din mopsul care a scăpat de potop pe Ararat.

La aceste vorbe, toti câinii, mai ales căteii, fac sgomot mare, se bucură și vor a se înfrăți cu lupii.

Un câine ciobănesc, însă, dice:

— E frumos ce spuneti dumneavostră, dar vă rog să poftiți la stână să vedeți ce bine se potrivesc lupii și cu câinii.

¹ **Bogdan Petriceicu Hasdeu** e român din Basarabia. S'a născut la Hotin, la 1838, și-a făcut studiile în Rusia la universitatea din Harcov; venind în țară, a fost magistrat, și apoi profesor la liceul din Iași. Astăzi e profesor la Universitatea din București, director al Archivelor Statului și omul cel mai distins ca istoric, filolog, literat, în sfârșit encyclopedist și poliglot conștient. A încercat tôte genurile de scrieri și atât în știință cât și în istorie și în poesie a reușit pe deplin.

ESERCITII

Elevii vor resuma în scris bucătile următoare :

SGÂRCITUL

Un sgârcit odată, când era să mórá
Se târâ cu 'ncetul la strânsa-șí comóră,
Și 'ncepu cu galbeni gâtul să 'și îndópe,
Ca, murind cu dînșii în el să-l îngrópe ;
Când făcea acésta vine fără veste
Un nepot să-l vađă, ce fel îi mai este,
Și privind la dînsul cu mirare mare
Cum înghiția aurul ca pe o mâncare,
Incepu a dice și cruce a face :
Ucigă-te tóca, ce îl îneveți drace !
Iar dracul răspunsul nevăđut îl dete :
Ba, ucigă-l tóca pe unchiu-ți, băiete,
Că nică chiar eū însu-mă, de-mă dic drac anume,
Și acésta încă n'am văđut'o 'n lume.

Anton Pann.¹

TÉRANUL ȘI PESCARUL

Un tēran la tērg se duse
Pesce vrênd a-șí tērgui,
Ş'alegêndu-șí un crap mare,
Fără altă cercetare
Serios pe loc se puse

¹ Anton Pann era român din Bulgaria. S'a născut la Slidven în 1797. A fost prin armata rusescă ca musicant — fusese luat de Ruși ca prisoner — apoi a venit în Bucurescă, unde intră ca dascăl de biserică. El a scris mult: Cântece de stea, cântări de biserică, proverbe, cântece de lume, fabule și snovă. A trăit în Bucurescă și a murit la 1854.

La códă a-l miroși.
Pescarul l'astă vedere,
Răbdarea de tot perdênd,
Dice rîdênd :
— Om ciudat ca tine, vere,
N'âm mai v  dut de când sunt
Pe   st p  m  nt.
Nic   a  a minte ner  d  
Să miros   pesci   la c  d   !

Vre   să afli de e pr  sp  t, mir  se-l la cap, cre  tine,
Că el de la cap se strică, si o scie or   si cine.

— Despre cap,   ise   eranul,
Nic   mai este de vorbit,
C  c   o sci  , o sci  , s  rmanul
Că de mult a putredit;

Vream să văd   nca   la c  d   dacă este precum spun,
C  c   se p  te de 'nt  mplare să r  m  ie ce-va bun.

+ C. Bălăcescu. 1

TERANUL   I OCHELARI  

Un om mere   au  ind
Pe unii pe alii vorbind,
C  t   sci   carte si citesc
Cu patru ochi se numese,
A plecat la t  rg si el
In desagă cu un m  el.
V  ndu m  elul, ban   lu  ,
Pe la bolte apo   intră,
De ochi de om   ntreb  nd,

De rezumat.

¹ C. Bălăcescu s  a născut în Bucure  ci, la 1800, Ianuarie 20, si a murit la 1880, Februarie 20. A ocupat func  ii administrative ca Prefect si a fost membru în comitetul teatral. S  a făcut cunoscut ca poet N'a scris mult, dar bine. A reu  sit ma   cu osebire în satiră si fabulă.

La ce negustor se vînd,
Cu care să pótă citi,
Și scrie și socoti.

Un boltaș l-a auđit,
Și, după ce l'a poftit,
I-a dat niște ochelari,
Ca să vađă tóte mari.
El, dacă i-a aşezat,
Și 'ntr'o carte s'a uitat,
A dis : « Deșert mě trudesc,
C'uite, nu pot să citesc. »

Negustorul, ș'alții avênd,
Ii înfâțișă, dicênd :

« Vedă, aceştia-s boeresci ;
« Dór veř putea să citesci. »

El, prin eř cum s'a uitat,
A dis : « Surda mi ī-ař dat,
« Că nu pot citi de loc ;
« Se vede, că n'am noroc. »

Boltașul, câtând la el,
I-a dis : « Eř mař am un fel,
« Cu aceia-ř vedea bine,
« Că-s scumpř, nu-s pentru orř-cine.

— « Adu-ř cât de scumpř ar fi,
Că-ř iař, d'oiř putea citi. »

Dar, cercându-ř, a dis iar :
« Si aceştia ī zadar ;

« Că uite, ochi-mř sgâesc,

« Si tot nu pot să citesc,

« Of, și ce poftă aveam,

« Acasă, când mě gândřiam ! »

Negustorul l-a 'ntrebat :

« Cum te věđ, n'ař īnvětăt ;

« Si acum te necăještř

« Pentru 'ntâř, ca să citesci. »

— «Ved̄i bine a r̄espuus el ;
«De aceea venīi cu un m̄iel ;
«Că, de aş sci să citesc,
«De aceştia ce 'm̄i trebuesc ?»

Anton Panz.

§ II

PRESCURTAREA

Prescurtarea ne sileșce mintea să caute și să găsească firul logic sau legătura strânsă a ideilor cuprinse în bucata pe care voim să o prescurtăm, și anume în cuvintele și în forma în care sunt exprimate.

A. — MODEL DE PRESCURTARE PROSA

ORAȘUL GIURGIU

Orașul Giurgiuluș, afară de un zid slab ce-l înconjura, era ocrotit de Castelul San-Georgiu. Acest castel avea o poziție fără tare. Arta și natura trebuise să-l întări. El era așezaț pe o insulă fără frumosă, numită Slobozia și formată de un mic braț al Dunării, care se desparte puțin mai d'asupra și, înconjurând un spațiu de două jugere, cade iarăși în matca râului. Astfel castelul, acoperind cu totul mică insulă până în marginile ei, părea a pluti d'asupra undelor. După temeliile lui ce astă-dă încă se vede, acest castel nu e îndoială că a fost zidit de Romanii. Dărâmat în vremea năvălirilor barbarilor, el fu rezidit pe la anul una mie după Christos de Genovez, de la cără luă și numele de San-Giorgio, patronul aceleia neguțătoare republiki. Pe la sfârșitul vîeculuș al VIII-lea, Negru-Vodă duce al Făgărașuluș, întindându-și stăpânirea peste totă țara Românească până la Dunăre, mai întări castelul San-Giorgio. La 1418, când Mahomet I năvăli în țara noastră de pustii o parte dintr'însa,

Între alte cetăți de pe Dunăre ce coprinse, fu și acest castel pe care-l întări.

Puțin după aceia, Români îl luară înapoi sub vestitul domn Dan al III^{lea} Dracula. La 1431, împăratul Sigismund, rege al Ungariei, mai întări acest castel cu fortificații și alte zidiri, când el trimise pe un viteaz general, Ioan Marotius, în ajutorul lui Dracula-Vodă, împotriva lui Radu poreclit *Prasna Glava*, care intrase în țără cu ajutor de la Turci. Cădend după aceia iarași în mâinile Turcilor castelul San-Georgiu le fu răpit împreună cu celelalte cetăți de către Vlad-Vodă-Tepeș. Dar după moarte acestuia domn de crudă și viteză aducere aminte, Turci îl luară înapoi la 1479, fiindu-le dăruit de Vlad VII^{lea}, pe care ei îl numiseră domn fără de alegerea țărei; dar îl perdură curând după aceia și Români îl stăpâniră până la anul 1544, când Turci îl luară iarași împreună cu Brăila și Turnul. De atunci el fusese mereu în stăpânirea lor, până în acest an 1595, și apoi după moarte lui Mihai, cădu iar în mâinile lor, și fu stăpânit de dinși până la tractatul de la Adrianopole (1830), în urma căruia se dărâmă cu totul și orașul intră în stăpânirea noastră.

Nicolae Bălcescu.¹

ORAȘUL GIURGIU

(Prescurtare)

NOTA. Parantezele arată locul de unde s'a lăsat afară cuvinte.

Orașul Giurgiului, afară de un zid slab ce-l înconjura, era ocrotit de castelul San-Georgiu. Acest castel avea o poziție foarte tare: (—) era așezaț pe o insulă (—) numită Slobozia, (—) pe care o acoperea cu totul

¹ Nicolae Bălcescu s'a născut la 1819, Iunie în 29, în Bucuresci și a murit la Palermo (Italia) în 5 Octombrie 1852, în etate de 33 ani. A fost militar, apoi a demisionat; a luat parte la revoluția din 1848, din care cauza a fost exilat. S'a ocupat cu studii istorice. Avem de la el: *Istoria Românilor sub Mihaiu-Vodă Vitezul.*

până la margini (—). După temeliele lui (—) nu e indoială că a fost zidit de Romani. Dărămat în vremea (—) barbarilor, (—) fu rezidit, pe la anul 1000 după Christos, de Genovezi, de la cari luă numele de San-Giorgio (—). Pe la sfârșitul vîculei al XIII^{lea}, Negru-Vodă, (—) întindându-și stăpânirea peste totă țara Românescă până la Dunăre, mai întâi castelul San-Georgiu. La 1418, când Mahomet I-iu năvăli în țera noastră, (—) coprinse (—) și acest castel, pe care l'intări. Puțin după aceea, Români îl luară înapoï sub Dan al III^{lea} Dracula. La 1431, împăratul Sigismund (—) mai întâri acest castel cu fortificații și alte zidiri, (—). Cădend după aceea iarăși în mâinile Turcilor castelul San-Georgiu le fu răpit de (—) Vlad-Vodă-Tepeș (—). După morțea acestui Domn (—) Turci îl luară înapoï la 1479, fiindu-le dăruit de Vlad VII^{lea} (—); dar îl perdură curând (—) și Români îl stăpâniră până la 1544, când Turci îl luară iarăși împreună cu Brăila și Turnul. De atunci el fusese mereu în stăpânirea lor până în (—) 1595, și apoï, după morțea lui Mihaiu, cădu iar în mâinile lor, și fu stăpânit de deneșii până la tractatul de la Adrianopole (1830), în urma căruia se dărămă cu totul și orașul intră în stăpânirea noastră.

ARMATA DIN BUCĂTĂRIE
(Prescurtare)

Haideți prietenă, dice Mihaiu, băiatul cel mai mare; mama nu este acasă, haideți să facem răsboiu, să batem pe Turci. Ești sunt Mihaiu-Vitézul (—). Haideți în bucătărie să vă dați arme (—). Așa, intrați cu toții.

Na! Mătura să fie stégul (—). În loc de pistole luați (—) câte o lingură; în loc de săbiu luați câte un cuțit; care n'are cuțit pote lua o fureculită.

Aşa ! Punetă și câte o pană de găscă la pălărie.

Bravo ! Acuma sunteți gata (—).

Voî, trâmbițașă, luați câte o pâlnie și suflați (—). Voî, tobosări, (—) luați câte o ólă și bateteți (—). Căläreții (—) să ia (—) vătraul, (—) câte o vergea...

Aşa ! (—) Păcat (—) că n'avem barbe și mustați ! (—) Stați ! Am găsit (—). Iată în vatră multime de cărbuni, luați (—) și vă faceți mustați și barbe. Aşa, bine !

Acum să vină Turcii, dacă le dă mâna.

De-acuma ori-ce ar fi, umflați trâmbițașă obrajii, suflați vîertos și haî :

Nainte ! Marș ! Un, doi ; un, doi...

— Ho ! Napoi că vine mama (—).

E S E R C I T I Ţ

Elevii vor prescurta în scris bucătile următoare :

BĂIATUL CINSTIT

Alexandru găsesce pe drum un bricég, și bucuria lui e nespus de mare, pentru că era un bricég fără bun și fără frumos : avea două limbă ; iar plăselele îi erau de sidef.

Mergând aşa, Alexandru vră să-și tăie o nuesă, și se opresce la un alun ; dar în vremea asta iată un om vine pe drum, și fără a-l vedea pe dênsul, merge, uitându-se cu ochii pe jos, par că ar fi percut ceva.

Alexandru însă, vîdând pe om, se gândescă : Negreșit acesta este omul, care a percut bricégul ; și pe dată se apropiie de om, și-l întrebă ce caută.

— Ce să caut ? dragă ! Am percut un bricég de sidef, cu două limbă.

Alexandru, audind aşa, scoate bricégul, și-l dă omului.

— Mulțumesc, băieți, țise omul. Acésta dovedește, că ești un băiat cinstit. Cinstit să fi de totă lumea ; și cinstit să-ți fie némul Alexandru era în adevăr un băiat cinstit.

LENEȘUL

Un om lenăș se plânghea mereu, că e greu de trăit.

— Rěu e în țară la noă, țicea el. Nu aș nimica ce-ți trebue. Cauți haine, cauți de mâncare, ori cauți alte lucruri trebuite, nu găseșci nimica. Toți din toate părțile, pentru ca să-ți dea ceva, te pun la trăbă. Dar, pentru Dumnezeu, când să mai munceșci ? Năptea trebue să dormi ; țiuă e bine de dormit, căci e cald și seră e forțe plăcut lucru să te culci de vreme. O să mă du într-altă țară !

S-a ținut de vorbă, și s-a dus în altă țară, și încă nu numai într-o țară, ei a fost prin toate țările din Europa, și din Asia, și din Africa, ba a fost și prin America, și șeici ce a făcut la urmă ?

Vădând, că pretutindeni tot muncă și hărmicie se cere, a venit înapoi în țară, și s-a pus pe muncă. Să-l vedetă acumă ce vesel și ce mulțumit este, și ce case frumoase are ! . . .

GEORGE RAT LA ANDREI BATHORI

Mihaiu-Vodă, aflând de tabăra cardinalulu de la Saș-sebeș trămise în Ardeal pe banul Mihalcea, sfetnicul său de aproape, și pe George Rat, sârb cu némul și cu numele, spre a cerceta puterile și gândurile lui Andrei. Sosind lângă acest print, ei îi declară că Mihaiu-Vodă voiesce să năvălăscă în Bulgaria, în vreme ce Ibraim-Paşa răsboia în Ungaria, după cum făcuse cu isbândă în anul trecut și că ar dori pentru acésta să nu i se întempele în lipsă vre-o primejdie din partea Ardélulu. Cardinalul (Andrei Bathori) încredință pe trămișii că Mihaiu-Vodă poate fi sigur că nu i se va aduce nică o stînjinire la întreprinderile sale ; pe lângă acest răspuns, trămișii raportără lui Mihaiu că în tabăra de lângă Saș-sebeș Andrei

avea numai niște pretorieni și óre-carí oști mercenare; iar óstea terei se licențiase din pricina sérbătorilor și fiind fără grija de vrăjmaș.

Nicolae Bălcescu.

B. — MODEL DE PRESCURTARE

VERSURI

Bucățile în versuri nu se pot prescurta până ce nu vor fi mai întâi schimbată construcțiile inverse în construcțiuni directe. Pe lângă acesta, observăm că, prescurtând o bucată în versuri, suntem adeseori nevoiți să lăsăm afară propozițiunii întregi și încă propozițiuni al căror înțeles e adeseori de mare însemnatate.

Prescurtarea bucaților de versuri coprinde trei lucrări: *a)* transformarea versurilor în prosă, *b)* transformarea construcțiilor inverse în directe și *c)* prescurtarea propriu disă.

Din aceste trei feluri de lucrări, se vede de ce însemnatate este prescurtarea bucaților în versuri.

E S E R C I T I İ

Elevii vor prescurta în scris bucațile următoare:

DREPTATEA CELUI MAI TARE

Capra, óea și o juncă
Cu un leu forte cumplit
Care domnia într'o luncă,
Intre ei s'aú învoit
Ca să facă-o vînătore și precum li se cuvine
Să împartă între-sine.

Capra 'n cursa ce-a întins
Pe un cerb întâiū a prins
Şi ^{ne}acest vînat îndată
Către soții săi arata.
Atunci leul împérat
Pe degete-a numérat,
Dicênd : de sciū socotélă,
Suntem patru la 'mpărțelă.
Şi vînatu-apoī împarte,
Făcêndu-şî d'întâiū o parte,
Dicênd : asta mie-o ţeū ; *un rau*
Parte-a doua se cuvine
După drept celuī mai tare
Şi-acesta cred c'o sciţă bine !
Parte-a treia o ridic
Pentru că sunt mai voïnic ;
Iar cu partea de pe urmă
Socotela ni se curmă,
Pre cel ce brâncă-a să 'ntindă
Îl sugrum şi-l fac merindă.

G. Asachi.¹

SGÂRCITUL

Peste un rîu lat şi mare,
Şi repede curgëtor
Vrînd să treacă-un óre-care
Sgârcit, d'argint ūbitor,

¹ *George Asachi* s'a născut în Moldova, în tîrgușorul Herța din jud. Dorohoiū, în 1788. A învățat la Lemberg în Galitia, și apoī la Viena. Era inginer și architect, în urmă s'a făcut profesor. Lui se datorește înființarea Teatrului Național și a Conservatorului din Iași. A scris cărți de matematică și de istorie; a scris fabule și diferite diare. A murit în 1869, în vîrstă de 81 de ani.

Mergênd pe punte, se pare
Unde-a căcat n'a vădut,
Căci, smintind din întemplantare
Un pas, în rîu a cădut.
Și 'ncepu să strige 'n apă :
Vař de mine, mě 'nec, mor!...
Vino, lume, de mě scapă
Dă-mě mâna de ajutor!

* * *

Un pescar din întemplantare
Care-aprōpe s'a aflat
Alergênd spre-a luř scăpare
Iute 'n rîu s'a aruncat,
Și cu multă ostenelă
Spre el degrab înnotând
L'a ajuns într'o clipeală
Curaj dându-ř și strigând :
— Dă-mě încocé màna, frate,
Intinde-o mař degrab
Să te scap de încocare,
Aibř curaj și nu fiř slab !

* * *

El, dă-mě auđind prin unde,
Prea amar s'a supărât
— Nu-ři dař nimic, ſi răspunde
Și 'n adânc s'a cufundat.

Anton Pann.

LUNTREA PE USCAT

In zoră de di frumosă la țermul unei ape,
O luntre sprinteioră cu pânză subțiră și albe,
Mândru se legăna ;
Și valurile line de sōre poleite,
Chiar ca vesmīnt de stofă pe lângă ea 'ncrețite
Frumos o prejura.

Senin de-asupra cerul, sub ea ca sticla mare,
Ş'a florilor mirasmă, ş'a zefirilor bōre,
Gingaș o desmierda,
In cât părea că tōte i se supun, se pléca,
Şi vor ca a lor grații numai de cât să ū placă,
Iar luntrea s'alinta.

Spre séră însă apa de vēnt cumplit gonită,
Să trase de la țermuri, și luntrea părăsită,
Ca un bētrân nemernic,
Pe lut uscat rēmasă, cu pânzele sfārmate,
Cu cârma prăpădită, cu cōstele uscate,
Ca un butuc netrebnic.

Aşa ne lucesc tōte în zorile vieței,
Aşa ne pare lumea în vērsta tinereței,
Dar precum stéua dilei se 'ntunecă de nōpte :
Aşa a vērstei séră vine să ne deștepte,
Că tōte sunt nălucă, că tōte sunt menite,
Pe om să amăgescă,
Spre a uita căitul, ca luntrea făr' de minte,
Ce are să pățescă.

Cavaler Const. Stamatî.¹

¹ Cavalerul *Const. Stamatî* a fost român din Basarabia. S'a născut pe la sfârșitul secolului trecut, pe când Basarabia nu era în stăpânirea Rusiei; a învățat în Iași, dar a scris în Basarabia; și în acea singurătate, în mijlocul limbii russesci, a scris poesiî și fabule românescî de totă frumusețea. El a murit pe la 1870.

§ III

AMPLIFICAREA

Amplificarea bucăților sie în prosă fie în versuri e ceva mai greu de căt prescurtarea, dar e un exercițiu fórte folositor. Prescurtarea ne silesce mintea să caute și să găsescă firul logic sau legătura strinsă a ideilor coprinse în bucata pe care voim să o prescurtăm ; amplificarea, însă, silindu-ne să căutăm ce s'ar mai putea adăoga pe lângă cele scrise, ne face, prin acesta, pe de-o parte să compărăm cele scrise cu cunoșințele care le avem noi în minte, iară pe de altă parte, silindu-ne să alegem dintre cunoșințele noastre pe acele cari s'ar putea adăuga, ne face să creăm, adică ne face să *compunem*.

A. — MODEL DE AMPLIFICARE
PROSA

LUPUL, VULPEA ȘI OMUL

- Sciř, ce tare și primejdios este omul ? dise vulpea către lup.
- Cum se pote, cuměträ, dise lupul, aïde să-mi arăti și mie un om.
- Haide !
- Aşa vorbesc între děnšiř lupul și vulpea, când iată trece un bětrân.
- Mě rog, acesta nu e un om ? întrebă lupul.
- Nu. Acesta a fost om.
- Dar copilul cel care vine după děnsul, este un om ?
- Nu. Acela are să fie un om.
- Dar bärbatul cel cu barba négră, care merge drept și păsesce apăsat ?
- Acela e un om. Păzesce-te !

- Vrea să dică, de care să mă păzesc mai mult ?
— Apoi să te păzesci de acest din urmă, pentru că el se apără
însu-șii și e tare și puternic.
— Dar de cel de al doilea, de copil ?
— Și de acela să te păzesci, pentru că pe dênsul îl apără alții,
care îl ajută, ca să se facă om.
— Dar de cel d'întâi ?
— Și de acela să te păzesci, pentru că pe acela îl ocrotesc alții,
pe care 'i-a ocrotit și dênsul, pentru ca să fie ómeni.
— Vrea să dică, de cine trebuie să mă păzesc ?
— Să te păzesci de toți, căci și ómenii tot aşa fac.

Cine nu se păzesce,
O pătesce.

LUPUL, VULPEA ȘI OMUL

(Amplificare)

NOTA. Cuvintele adăugite le-am însemnat prin subliniare.

- Sciă, d-tă, dragă cumëtre, ce tare și primejdios este
omul, dise intr'o di vulpea către lup.
— Ce spui, cumëträ ?... Cum se póte, dise lupul, aide
dar atuncea să-mi arăti și mie un om, ca să văd cum o fi
el, cu cárne, cu códă ?!...
— Haide, dacă vrei.
Aşa vorbesc intre dênsii lupul și vulpea, când iată trece
un om bêtrân, de abia mergênd și sprijinindu-se intr'un băt.
— Ian privesce, mă rog, acesta nu e om ? întrebă lupul.
— Nu, cumëtre. Acesta a fost deja om.
— Dar copilul cel micușor, care vine după dênsul nu
este om ?
— Nu, cumëtre. Acela o să fie om de-acum înainte.
— Dar bărbatul cel de colo, cu barba négră și svelt,
care merge drept și păsesce apăsat ?

— A!... Acela e om! Acela e om, dragă cumătre, și păzesce-te de dênsul.

— Vrea să dică, de care trebue să mă păzesc mai mult?

— Apoi, eū dic să te păzesci de acest din urmă, pentru că acesta scie și pote a se apăra el însu-șii și e tare și puternic, precum il vedî.

— Dar de cel de-al doilea, de copil, trebue să mă păzesc?

— Si de-acela trebue să te păzesci, pentru că pe dênsul il apără și il ajută alții mulți ca să se facă om.

— Dar de cel d'întâi să mă păzesc?

— Da. Si de-acela să te păzesci, cumătre, pentru că pe acela il ocrotesc și il ajută alții mulți pe cari i-a ocrotit și dênsul, pentru ca să ajungă să fie ómeni.

— Vrea să dică, de cine trebue să mă păzesc?

— Să te păzesci de toți, fătul meu, căci și ómeni tot așa fac.

Cine nu se păzesce
Acela o pătesce.

ARMATA DIN BUCĂTĂRIE

(Amplificare)

Haideți, prietini, dice, intr'o sérbatore de vară, Mihaiu, băiatul cel mai mare dintre toți cei-l-alti copii cari erau cu el. Mama nu este acuma acasă ca să ne oprescă, haidem să facem răsboiu, să batem pe Turci. Eū sunt acuma Mihaiu-Vitézul cel vestit, haideți cu mine. Haideți la noi în bucătărie să vă dați armele cele mai frumosse! Cine este băiat așa de mare în cât pôrtă cisme și pantalonî, acela pote fi și el soldat, adică pote să mărgă cu noi. Așa, băieți intrați cu toții, p'aice, în bucătărie.

Na, Costică! Mătura să fie stégul nostru, spaïma Turcilor. În loc de pistole, sau puscă, luatî fiesce-care câte o lingură; în loc de săbiî luatî câte-un cuțit; care n'are de unde mai găsi cuțit, pôte lua, la nevoie, o furculiță.

Așa! bravo, băieță! Puneți acuma și câte o pană de gâscă la pălărie.

Bravo, bine! Acuma văd că sunteți gata înarmați până în dintîr.

Voi, care voiți să fiți trâmbițași, luatî câte o pâlnie și suflatî tare. Voi, cei-l'alți care voiți să fiți tobosari, în loc de tobe, luatî și voi câte-o ólá și bateți sdravăń într'înselé, numai băgați de sémă să nu le stricați.

Călăreții, în loc de caă, să ia unul vătraul, alții să ia câte o vergea, că sunt fórte bune de călărit.

Așa, bravo, băieță! Suntem curat ostași! Păcat numai că n'avem barbe și mustăți!... Dară stață! Mi-a venit ceva în gând! Am găsit și pentru asta! Iată în vatră sunt multime de cărbuni. Luatî cu toții cărbuni și vă faceți mustăți și barbe! Așa bine.

Acuma să pofteașcă să vină Turci, dacă le dă mâna.

De-acum ori-ce ar fi, băieță, umflați trâmbițași obrajii, suflatî vîrtos și haă:

Nainte! Marș! Un, doi; un doi!...

Ho! Napoi, că vine mama și ne vede unși cu cărbune.

ESERCITII

Elevii vor amplifica în scris bucătîile următoare:

CAPUL DE MORT

Un tînăr bogat, bine făcut, mergea la plimbare călare pe un cal frumos și dintre cei mai bunî. Pe cale, astfel se gândia în sine.

Ce bine trebuie să'mă stea mie! Cal bun, sea frumósă, pe mine

haîne scumpe și în buzunare bană de cheltuială, cât îmă trebue. Cine e mai mare și mai fericit de cât mine ? ! Mai nainte stăteam pe gânduri, dar acum văd, că sunt om mare, și pot să fac ori-ce de acuma în colo, tot mare rămâi. De acuma tôtă viața am să mă plimb, am să mă fac tôte gusturile, și cine mi-o dice o vorbă,... o pătesce : E hotărît, că eu sunt un om mare.

Gândind însă tânărul astfel, și, mergând mai departe, iată vede într'un cimitir pe un om, săpând o grăpă.

— Ce facă acolo, omule ? Întrăbă tânărul pe om.

— Iată, domnule, sap o grăpă, să desgrop nisce morți, dar, săpând, mult mă bat cu gândul, și mă socotesc, și nu pot ești la capăt...

— Cu ce ? Întrăbă tânărul.

— Iată cu ce, dice omul : Am găsit un cap de mort, și am voit să sciă, al căruia va fi fost acel cap ? Al unuia om bogat, sau al unuia sărac ? Si nicăun semn nu se vede pe dênsul. Se vede că după mórte, cel sărac și cel bogat, cel mare și cel mic, tot una sunt ! Iar gândindu-mă la aceste lucruri, am rămas fără nemulțumit, pentru că mă-am ăsăzat :

Dacă facă fapte mari, își rămâne numele ; iar, dacă nu facă, nimică este ! Si sunt nemulțumit, căci până acum n'am făcut nimică !

La aceste cuvinte tânărul rămașe și el pe gânduri, și ar fi vrut să lase și cal și tot. Să gândea numai la fapte mari.

VULPEA ȘI BARZA

Cumătra vulpe e un hoț viclean ; ea fură tot ce poate. Ea se bucură de paguba altuia, și păcălesce pe tôtă lumea. Dar odată și ea a fost păcălită. Să vă spui cum :

Odată vulpea a trimis berzei vorbă, să vine la prânz la dênsa. Cumătra barză, a ăsăzat vulpea, vino să mănâncă la amiaj cu mine ! Barza a primit bucuros să mărgă la vulpe, căci se gândea : Vulpea are acasă de tôte, cei care trebuie ; de bună seamă ea îmă va da

de mâncare ceva bun de tot. Barza n'a mâncat nimica, cât a fost dinuă, ca să fie tare flămândă, când va merge să la vulpe, și apoi acolo să mânânce odată boeresce. Când s'a făcut séră, barza s'a dus. Vulpea întinsese pe masă fel de fel de talere, dar în tóte talerile era supă. N'a pus pe masă nicălinguri, nicăfurculițe, iar de pâine și de carne nicăvorbă nu era. Barza s'a mirat de acest lucru; dănsa cu ciocul său cel lung și cu limba cea scurtă nu putea nică să bea, nică să sorbă supa. Vulpea a început să poftescă pe barză: Te rog, mânancă din supa aceasta, că e forte bună! Oră mânancă de aici, mânancă ce'ți place! Dar barza nu putea să mânânce nimic, și vulpea rîdea într'ascuns de barza cea flămândă, care avea mâncarea pe masă și muria de fome, căci nu putea nică să o guste. Vulpea însă mânca sdravăn cât săpte, Barza, vădend că e păcălită, a înghiit' o, a tăcut frumușel, și s'a dus supărata acasă.

După câteva dile, barza a trimis o slugă la vulpe, și a rugat-o să vine la cină. Vulpea se gândia: Cât e de prostă barza! Ea n'a vădut, că mi-am bătut joc de dănsa! Si acum mă mai chiamă și la cină! Vulpea s'a dus. Barza a pus pe masă fel de fel de fripturi bune și gustăse. Vulpea miroșia și se bucura că mânări bine pregătite avea dănsa să mânânce! Pesce fript! Vulpii îi place pescele, de și barza tocmai pesce-i-a pregătit. Dar când colo ce să vezi! Tóte fripturile cele bune erau puse în carafe cu gâturile strimte și lungi. Barza poftea pe vulpe mereu: Poftim cumătre vulpe! poftim carne și pesce fript, picioare de broscă, dacă vrei, de aici, ori de aici; poftim! Si barza cu ciocul ei cel lung scotea din carafe bucăți de friptură și mânca sdravăn; Vulpea se uită la barză cu multă poftă, dar nu putea să mânânce. Botul ei cel gros nu încăpea în carafă, ca să scoată carnea. Si aşa a rămas flămândă, și rușinată s'a dus acasă. Omenii, cără aui audit povestea aceasta, au ăsi: «Aşa-i-a trebuit vulpii! De ce a păcălit dănsa întâi pe barză? Bine a făcut barza.»

CAI ROMÂNIEI ÎN VECUL XVIII

România avea nenumărate ergheli de cai; cele mai însemnate, prin rasa lor, se aflau în Moldova de sus și în vecinătatea Prutului, unde crescea pe locurile uscate și înalte un fin subțire și hrănitor. Cai moldovenesci erau superiori, în toate privințele, celor din Valachia, unde crescerea acestor animale era neîngrijită.

Afară de cai de rasă, ambele principate produceau multime de cai de rând, forte buni pentru muncă și pentru comerciu.

In Moldova, fie-care boer ținea câte 100 și 200 de șepe. Părul cel mai comun era negru și roșu. Regimul erghelilor era forte rustic; totușă vara cai erau la păscuine, și iarna se hrăniau cu fin.

Intr-o erghelie se lăsa pentru fie-care șepe un armăsar. Moldovenii preferau armăsarii pentru a dobândi dintr-înșii prăsilă, care se deprindea cu traiul loculu. Cai astfel prăsiți erau mai sănătoși de cât aceia, care proveniau din armăsarii curați din Asia.

Ca făptură, cai de Moldova erau în destul de mari, atât pentru călărie, cât și pentru tras; aveau o înălțime de 15 până la 16 pumnii nemțesci; erau făcuți bine, iuți, docili și aveau copita tare. Prusianii și austriaci îi cumpărau pentru cavaleria lor ușoară.

Cai din Valachia erau forte căutați, nu numai de către oficerii nemți din Transilvania, dar și de către comercianții din Polonia, cari veniau în teră anume pentru acest sfârșit.

Cantemir ne-a lăsat ore-cară aménunte asupra cailor Moldovenesci. Cai din partea muntelui erau mici și aveau ore-care asemănare cu caii russesci; erau vîrtoși și traînicî la muncă; aveau copitele atât de tarî, în cât nu aveau trebuință să fie potcoviți.

In partea câmpului, cai erau mai mari, mai frumoși, potrivită la călărie, iuți și traînică. Erau căutați nu numai de Leșii și de Unguri, dar și de Turci, cari aveau și proverbul că un tînăr persian și un cal moldovenesc este tot ce poate fi mai deosebit.

Imprejurul hotarelor Moldovei se aflau ergheli de cai sălbăteci, cari se deosebiau de cei domestici numai prințaceea că erau mai

mică și aveau copitele de o palmă de late, rotunde și tarî. Cai aceștia se cumpărău de tătari din Bucég pentru mâncare și pentru serviciu.

P. S. Aurelian.¹

B.— MODEL DE AMPLIFICARE VERSURI

La amplificarea bucaților în versuri se procede ca și la prescurtare, transformând construcțiunile din indirecte în directe, adică prefăcând versurile în prosă și apoi adăugând ceea-ce se pote adauge.

CÂINELE SOLDATULUI

Rănit, în bătaie, soldatul căluse,
Și 'n puține dile chinuit muri,
Depart de mumă, care îl crescuse,
Și care-l iubi.

Serban, fără rude, pe țermuri străine,
N'avea nică prietenii, nică un ajutor;
Nu era ființă, care să suspine
Pentru'un trecetor.

Singurul tovarăș de nenorocire,
Singura-î avere, un câine iubit,
Şedea lângă dênsul, și'n mare mânire,
Părea adâncit.

¹ P. S. Aurelian s'a născut la Slatina în 1834. A fost ministru, Astă-dî e profesor și director al școalei de agricultură din Bucuresci și membru al Academiei române. Se ocupă cu studii economice.

Acum tot e gata pentru îngropare,
Acum ridic trupul pe mâinī de soldață,
Cinstea hotărîtă acelora care
Mor pentru 'mpereță.

In fruntea paradei câinele pornește,
Din ochi luă pică lacrami pe pămînt;
Ca un iubit frate, el îl însoțește
Până la mormînt.

Aică se opresce, aică se aşedă,
Nimica nu-l face a se depărta;
Așteptă să-l strige, crede c'o să-l va cădă,
Când s'ar deștepta.

Câte-odată cărcă piatra s'o ridice,
Câte-odată latră dup'un călător,
Coprins de durere «Vino» par'c'ar dice,
«Să-mă dai ajutor!»

Iară când străinul, de milă, voiesce
A-l trage de-oparte și hrana a-î da,
El își plecă capul, în pămînt privesce,
Si nimic nu va.

De două ori năptea cu umbrele sale
Emisferul nostru l'a înveluit,
Și sérmanul căine din locul de jale
A fost nelipsit.

Dar în diminetă acea viitoră,
Pe când se deșteptă omul muncitor,
Zacea lângă grăpă, mort de întristare,
Câinele Azor!

Gr. Alexandrescu.¹

¹ Gr. Alexandrescu s'a născut pe la 1812 la Târgoviște și a murit la 1886. E cunoscut ca scriitor și mai ales ca poet. Din toate scrisurile sale, genul în care a reușit mai bine, este fabula. Gr. Alexandrescu a fost cel mai mare fabulist român.

CÂINELE SOLDATULUI

(Amplificare)

Bietul soldat căduse rănit în bătaie și n puține dile, chinuit de durerea rănilor precum și de gravitatea lor, muri departe de mumă-sa care îl crescuse și care-l iubea.

Fiind sérman și fără rude pe termuri străine, n'avea nicăi prietenî, n'avea nicăi un ajutor; nu era pe 'mprejurul lui nicăi o ființă care să suspine, ori să i se facă milă de un biet trecător ca dinsul.

Singurul lui tovarăș de nenorocire, singura-i avere era un câine, care pentru credințeoșia lui îi era forte iubit. Acest biet câine sedea di și nòpte lângă dinsul și părea adâncit în mare măhnire.

Acuma totul este gata pentru îngropare, acum trupul mortului se ridică pe mâni de soldați, adică i se face cinstea care este hotărîtă pentru toți acei cari mor pentru impărați, sau pentru țară și pentru nemul lor.

Ca și un om care scie ce se petrece, câinele pornește în fruntea paradei, asa de întristat că din ochii lui pică pe pămînt lacrămi; ca un frate iubit el îl însoțește până la mormint.

Când ajunge la mormint, câinele se opresce aici, se aşeză aici și nimic nu'l face a se depărta. Stă lângă mormint, așteptă ca stăpânu-său să-l strige, crede c'o să-l vadă când s'o deștepta, cum se întempla mai nainte.

Câte-odată mai cărcă să ridice piatra de la mormint, căte-odată latră după căte-un călător, parcă ar dice, sérmanul coprins de durere: Vino să-mi dai ajutor!

Iară când străinul, de milă, voiesce a-l trage încolo de oparte și a-îi da hrana, el își pléca capul, privescă în pămînt și nu vrea nimic.

De când a murit soldatul și până acumă, năoptea cu umbrele sale a înveluit emisferul nostru de două ori, și săbermanul căine, în timpul acesta de două dile, a fost ne-lipsit din locul de jale, de la mormint.

Dar a treia dî, în dimineața cea vîtoare, în zori de șiuă, pe când se deșteptă omul muncitor, căinele Azor zacea lângă grăpă, mort de întristare.

CÂINIȘI LUPI

(Amplificare)

Un căine, mândru, plin de fală, numit Buffon și cunoscut ca celebru liberton, sciind și el din păcate istoria ce-i dice naturală din cartea naturalistului Buffon, făcuse într-o dî o întunire de căinime, de fel de fel de căini: dulăi, prepelicari, zăvođi, mai toți nerođi, și le grăi, din înăltime, ca un orator:

Câină, citadină!

Voř sá vě daū astă-dí un sfat, ca un om de stat, ce sunt. Haideți frajilor să ștergem urmele de barbarie de care, astă-dí vě jur că mi-e rușine mie, căci sunt civilisat.

Netoleranța ruginită, moștenită de noi tocmai din timpii primitivi vě face să fită exclusivi, uitând ca niște zăpăciți că lumea-î adă cosmopolită!

In secolul acesta care e un secol liberal, nu trebue, domnilor, și nu se poate a nu priumi și pe bieții lupi la drepturile töte; căci după codul natural, numit zoologie, să scie deja de mult c'acești jupâni, adică lupii, și ei sunt tot un fel de căini, și sunt cu noi de o singură tulpină, din familia canină, având strămoș cu toții pe mopsul cel scăpat în dile de potop, făcând un hop tăepăn în Ararat

In urma acestor vorbe, sensație mare se face în lătrătorea adunare! Cătei mai ales, din spirit de progres, se distingeaă, mai mult de căt altii, prin gălăgie, chemând cu toții pe lupi la hora frăției.

Un câine ciobănesc atunci, în mijlocul entuziasmului, a dis :

« Ceea-ce spuneți voi, fraților, frumos e în teorie și în vis. Dar, dacă voiți să vă convingeți, vă poftesc să veniți pe la noi, pe la stână, ca să vedeți voi acolo armonia de lupi și caini. »

E S E R C I T I I

Elevii vor amplifica în scris bucățile următoare :

DAN CĂPITAN DE PLAIU

(Fragment)

Bétrânul Dan ascultă grăind doă vechi stejară,
Crescuă dintr-o tulpină pe culmea cea de munte
Ș'având ca o coronă un secol pe-a lor frunte.

— « O ! frate, dice unul, un vînt în mieă de năpte
« Adusu-mă-a din vale lung vaet, triste săpte ! ...

« E sabie în tără ! așă năvălit Tătari !

« S'acum în băltă de sânge își jocă armăsari ! »

— « Așă ! răspunde altul, colo în depărtare

« Zărit' am astă năpte pe cer lumină mare !

« Ard satele române ! ard holdele 'n câmpiu !

« Ard codriu ! ... sub robie cad fete și copii ;

« Și 'n fumul ce se 'nalță cu larme sgomotose

« Sbor suflete gonite din trupuri săngerose ! »

Bétrânul Dan audă, suspină și nu crede,

Dar iată că pe ceruri din patru părți el vede

Trecând un stol de vultură urmați de uli grămadă,

Atrași în orizonuri de-a morții rece pradă.

Un fulger se aprinde în ochiū luī pe loc.

«La luptă, Dane ! téra-ī în joc, téra-ī în foc !»

Bětrānul Dan desprinde un paloș vechiū din cuiū
Şi paloșul lucesce voīos în mâna luī ;

Bětrānul Dan pe sīnu-ī apasă a luī mâna
Şi simte că tot bate o inimă română.

El dice cu mândrie, 'nălțând privirea 'n sus :

— «Pe inimă și paloș rugina nu s'a pus.

«O Dómne, Dómne sfinte, mai dă-mi ȳile de traiū

«Pân' ce-oīu strivi toțī lupiī, toțī ȳerpiī de pe plaiū !

«Fă tu să-mi pară numai atunci paloșul greū,

«Când inima înceta-va să bată 'n peptul meū ;

«Ş'atunci inima numai de-a bate să încete,

«Când voiū culca sub těrină a dușmanilor cete !»

Apoi el strînge chinga pe stravenele-ī şale,

Iși face-o cruce, plécă și se coboră 'n vale.

V. Alexandri.

X *Pădură*

SBURĂTORUL

(Fragment)

Era în murgul serei și sôrele sfîntise :

A puțurilor cumpenî tipând par'că chiema

A satului ciréda ce greu mereu sosise,

Şi vitele muginde la sghiaib întins păšia.

Dar altele-adăpate trăgea în bătătură,

In gemete de mumă viței lor strigau,

Vibra al serei aer de taur grea murmură ;

Sglobiu sărind viței, la uger alergau

S'astâmpără ast sgomot, s'a laptelui fontână

Incepe să se audă ca şopot în susur.

Când ugerul se lasă sub feciorésca mâna,

Şi prunca vițeluşă tot tremură 'mprejur !

Incep a luci stele, rînd una câte una.
Și focuri în tot satul încep a se vedea;
Târzie astă-séră răsare acum și luna,
Și colea câte-o dată tot cade câte-o stea.

Dar câmpul și argéua câmpénul ostenesc
Și dup'o cină scurtă și somnul a sosit.
Tăcere pretutindeni acuma stăpânesce,
Și lătrătorii numai s'aud necontentit.

E năpte 'naltă, 'naltă, din mijlocul tăriei
Vestmîntul său cel negru de stele semănat.
Destins coprinde lumea, ce în brațele somniei
Viséză câte-aievea deșteptă n'a visat.

Tăcere este totul și nemîșcare plină:
Un cântec sauă descântec pe lume s'a lăsat;
Nică frunza nu se mișcă, nică vîntul nu suspină,
Și apele dorm duse, și morile au stat.

I. Heliade Rădulescu 1.

K A H E R

Pe-o pétră muceđită lângă-o moschee bogată
Acoperit cu sdrențe un cerșetor zăcea,
Și veșteda lui față de ană era brăsdată,
Și-a lui vedere scursă de mult acum era.

Pe drum, pe lângă dênsul, cu pasuri regulate
Toți bine credincioși încet, tăcuți treceați,
Cu mânele pe pepturi și frunțile plecate,
Spre templul rugăciunei pios se îndreptați.

¹ I. Heliade-Rădulescu s'a născut la 1802 în Tîrgoviște și a murit la 27 Aprilie 1872. A fost profesor, jurnalist, scriitor în töte genurile de scrieri, poet și om politic. Pentru marele lui merite, țara recunoșcătoare i-a ridicat o statuie în București.

Și pasurile line loveauă a sa ureche,
Dar nime spre bětrânul privirea nu pleca.
Și nicăi da o pomană în mână lui cea veche
Și vocea lui cu jale acest fel cuvânta :

«O frate care intri în templu de credință,
«Nu trece lângă mine cu suflet ne'ndurat.
«Privesce-'mă alba frunte plecată de căință,
«Privesce cum isvorul vederei mi-a secat.

«O ! pune o pomană în astă vechie mână,
«Ce veștedă, sbârcită spre tine s'a întins,
«Căci ea odinióră a fost a ta stăpână,
«Ş'a 'ntregii lume frîurí într'insa a coprins.

«Calif am fost odată, și al meu grozav renume
«Pe-aripa biruinței sbura îndepărtat,
«Puternica mea voce cutremura o lume,
«Regi și 'mpărați la tronu-mă supuși s'aă încchinat.
«Aveam o mândră față și ochi plini de scânteи,
«Vedeai de bogătie palatul meu gemend,
«Copii aveam ca înger și multe dulci femei ;
«Slăvit ca și profetul eram pe-acest pămînt.

«Dar vaă ! împins de-un demon eă crud, fără de lege,
«Al bunuluă meu frate, eă tronul am răpit,
«Și ghiare în spre dînsul întins'am sacrilege,
«Și'ntr'a lui Allah templu pumnaru-mă l'a lovit.

«De-atunci ană fără de număr trecut'au peste mine.
«Și fie-ce minută un secol a ținut ;
«Sdrobit și orb sunt astă-dă și mórtea nu mai vine
«Să 'ngrópe amintirea grozavuluă trecut.

«O frate ! în spre mine privirile senine
«Le pléca și nu trece cu ochi ne'ndurător ;
«Adă june ești și mândru, dar mână poți fi ca mine,
«Căci nime nu cunosc ascunsul viitor !»

Ast-fel gema bětrānul, dar toțī cu 'nfiorare
Şoptind Kaher ! Kaher ! fugiau cu grabnic pas,
Şi intrau în templu sacru să spele 'n încchinare
Aspectul cel sinistru ce'n minte le-a rēmas.

I. Negruzz. ¹

CAPIT. II

PREGĂTIRI SPECIALE PENTRU COMPOZIȚIUNI

Exercițiile de *resumare*, *prescurtare* și *amplificare* ajută pe școlari la înțelegerea bucătilor scrise de alții. Numai exercițiile de amplificare sunt o mică îndrumare, sau un mic început de compoziție, ori nisce *pregătiri generale* pentru compoziție, pentru că aceste exerciții îl lăsă mintea să găsească ce s-ar mai putea adăuga pe lângă ceea-ce este scris.

Ca să ajungă școlarii a compune ei însi-și, trebuie să se exerciteze în *special* asupra *formei* și a *fondului* compoziției. De aceea *pregătirea specială* pentru compoziție constă din exerciții :

- A) asupra *formei*,
 - B) asupra *fondului*.
-

A.—PREGĂTIRI SPECIALE ASUPRA FORMEI

Exercițiile de pregătire asupra formei se mărginesc la schimbarea formei bucătilor scrise de alții.

Schimbările de formă se fac :

- 1) Prin înlocuirea cuvintelor ;

¹ **Iacob Negruzz** s'a născut la 1836, în Iași. Astă-dînapte profesor de drept la Universitatea din București și membru al Academiei române. E cunoscut ca scriitor. A fost și este directorul revistei *Convorbiri Literare*.

- 2) Prin schimbarea construcțiunilor sintactice ;
- 3) După persóna vorbitore ; și anume :
 - a) când povestitorul vorbesce despre el ;
 - b) când vorbesce despre altul sau despre alții, și
 - c) când vorbind despre alții îi presintă vorbind cam așa cum aș vorbit între ei.

NOTA.—Forma de vorbire, în care numai o singură persónă povestesc, se numesce *narațiune*. Când povestirea ță formă unei vorbiră în care se pare că vorbesc două sau mai multe persónе, din care unele fac întrebări și altele dau răspunsuri, se chiamă *dialog*.

- 4) Prin transformarea dialogului în narațiune ;
 - 5) Prin transformarea *narațiunei* în *dialog*.
-

§ I

INLOCUIREA CUVINTELOR

Exercițiul de înlocuirea cuvintelor este folositor din două puncte de vedere, pentru că scolarul :

- 1) Este nevoie a compara cuvintele între ele căutând sinonime ;
 - 2) Căutând sinonime și insistând asupra fie-cărui cuvînt, observă că în cutare fel de compozițuni se intrebuinteză cuvinte mai simple, în altele mai pompöse ; și anume cu ce ocazie se intrebuinteză cele simple și cele pompöse, și că se par a fi simple sau pompöse, după locul ce ocupă în propozițione sau frasă.
-

MODEL DE INLOCUIREA CUVINTELOR

4). PROSA

VULPEA BÉRCĂ

A fost odată un vînător, care, de câte ori mergea la vînătoare, avea obiceiul să ţea cu dînsul pe servitorul său, iară când se întorcea înapoi, povestea, cuvîntul vrea să-l asculte, o mulțime de întâmplări minunate, cărî de când lumea nu trecuse nimănui nicăieri prin vis, și la tîrte aceste basme nu lipsia nicăieri odată de a aduce ca martor pe bîretul servitor, adevărat om al lui Dumnezeu.

Afări așa, mâine așa, până când într-o zi acesta, sătul de a face mereu de pomană meseria ticălăsă de martor mincinos, ișii ceru săma de la stăpân și voi cu tot dinadinsul, ca să-și ţea șina bună de la el.

Stăpânul stăruie, ca să afle pricina acestei neașteptate hotărîri și cu vorbe blânde îl întrebă: «Ore nu te mulțumesc cu simbria ta și cu traiul ce aîn casă la mine, de vreți să mă lași?»

— «Să nu păcătuiesc, cocóne», iîi respunse servitorul, tîrte sunt «bune la domnia-ta. Dumnezeu să-ți dea tot bine! dar să-ți spui «curat și să nu-ți fie cu supărare, uite mă muștră cugetul de atâtea «dovezi mincinăse, ce-mă ceri să dai pe totă șina, când începî, «adecă să fie cu iertăciune, când începî să tai la palavre vînătoresc. E păcat de Dumnezeu, cocóne, să mă afundez eu cu totul «în focul Gheenei și să port eu, séracul de mine, tot ponosul păcatelor, cu cărî domnia-ta îți încarcă de bună voie sufletul.. «Lasă-mă mai bine să mă due cu Dumnezeu!»

Așa vorbi servitorul și stăpânul se puse pe gânduri; dar fiind că el cunoștea prețul unei slugi drepte și credințioase, se resgândi bine și iîi respunse într'astfel:

— «Ia ascultă, băete! Vîd că tu ești om cu frica lui Dumnezeu. «Rămăi la mine și ajută-mă, ca să mă desbar de părdalnicul meu de nărvă. Crede-mă, nicăieri nu n'asă voi să spui ceea-ce nu «prea este tocmai adevărat; dar ce să-i facă nărvăluș! Mă ia «gura pe dinainte. Așa dar să facem cum e mai bine; să facem «între noi o învoială, ca să scap și eu de așa urât cusur, să rămăi

«și tu împăcat cu sufletul. Când mă voiu află în vre-o adunare, tu să stai la spatele mei și cât vei aud că încep a croi câte una mai deochiată, tu să mă tragă de mâneca hainei, căci ești îndată voiu îndrepta-o după fința adevărului.»

Așa spuseră și așa rămase să fie.

Peste câteva zile, sedând la masă cu alții, vânătorul începu să povestescă, că la o vînătoare, la care fusese de curând, i-a eşit înainte o vulpe, care avea o codă, o codă lungă, lungă cel puțin de cinci stânjeni !!!

Pe când, în focul povestirii el rostea acestea cu cea mai deplină incredințare, ca și când lucru ar fi fost întocmai, după cum el spunea, de odată se simți tras pe dindărăt de mâneca surtucului. Iști aduse aminte de tocmeala cu servitorul; își luă vorba înapoi și îndreptându-se că, în înerbințela vînătoarei, nu va fi văzut tocmai bine, reduse codă vulpei până la vre-o doi stânjeni.

O nouă smucelă de haină îl făcu să mai scurteze cu un stânjen. La a treia, o cionti până la doi coti.

Simțind încă și acum efectele restrictive ale conștiinței servitorului, se înduplecă și reteză din codă vulpei: «Doi coti în tocmai nu va fi fost, șiese el asudând, dar, pre legea mea, că era de un cot și mai bine !»

Servitorul, care se bucură acum și mulțumea în sine luă Dumnezeu, audind pe stăpânul său cum se lăpedă din ce în ce mai mult de ispitele Satanei, credu că e momentul nemerit spre a-l aduce la o deplină pocăință și-l mai trase încă odată de mâneca.

Dar răbdarea vînătorului era ajunsă la culme și întorcându-se de odată înfuriat către neîmblânzitul său censor, se răsti la dînsul strigând în gura mare: «Bine, mișlule ! Nu-ți este destul cu atâtă ? «Ce vrei să las vulpea bercă ? Dar mai bine să te ieas pe tine dracul «de o mie de ori, de cât să rămâne vulpea mea fără codă.»

Al. Odobescu.¹

¹ *Alexandru Odobescu* s'a născut la 1834 în Bucurescî. A fost ministru. Astăzi e profesor de Archeologie la Universitatea din Bucurescî și membru al Academiei române. Pe lângă lucrările sale de archeologie e cunoscut și prin lucrări literare al căror stil e în general lucios și împodobit.

VULPEA BÉRCĂ

(INLOCUIRE DE CUVINTE)

(Cuvintele subliniate sunt puse din nou)

A fost când-va un vânător, care, ori-când se ducea la vânat, obicinuia să ia cu el pe servitorul său; iară când venea indărăt, povestea, cu vrea să-l asculte, o sumedenie de intemplieri minunate, care nici-odată nu trecuseră nimănui nicăi măcar prin vis, și la tóte aceste povești nu lipsia nici-odată de a aduce ca martor pe bietul servitor, în adevăr om al lui Dumnezeu.

Așă, mâine aşa, până ce intr'o-di servitorul, sătul de făcut intr'una de pomană slujba păcatosă de martor mincinos, iși ceru socotela de la stăpân și voi cu tot dinadinsul ca să-și ia remas bun de la dinsul.

Stăpânul stârui ca să afle pricina acestei neașteptate hotăriri și cu vorbe blande il întrebă :

— Nu cum-va nu te 'mpacă cu léfa ta și cu traiul ce aî in casa mea, de ore-ce vrei să mă părăsesci?

— Să nu păcătuesc, boerule, și răspunde servitorul, tóte sunt bune la domnia-ta. Dumnezeu să 'tî dea tot bine; dară să 'tî spun drept și să nu-ți fie cu supărare, uit' te, nu-mi ese din minte atâtea mărturii mincinose, căte-mi ceri să daă pe tótă șiuia, când te-apuci, adică să fie cu ertăciune, când te puă la povestit de vânătoare. E păcat de D-deu, boerule, să mă daă eū cu totul în flacările Gheenei și să duc eū, sermanul de mine, tot greul păcatelor, de care domnia-ta îți ingreueză cu bună-voe sufletul. Lasă-mă mai bine să mă duc cu D-deu.

Așa grăi servitorul, și stăpânul se luă pe gânduri; însă, fiind-ca el cunoscea căt prețuesce o slugă cinstită și credinciosă, se găndi și se răsgândi și și răspunse așa :

Ian asculta, băete! Văd că tu ești om cu frica lui D-deu. Rămăi la mine și ajută-mă ca să mă desvăt de uritul meu

de obiceiū. Crede-mě, nică eū n'ași vrea să spun ceea-ce nu prea este tocmai adeyērat; dar ce să-i faci obiceiului! Mě ia gura pe dinainte. Aşa dar să facem cum e mai bine; să facem între noi o tocmeală, ca să scap și eū de aşa urită patimă, să rěmāi și tu împăcat cu gândul. Când mě voiū afla în vr'o adunare, tu să-mi staī la spate și când vei auđi că incep a croi câte una mai gogonată, tu să mě tragi de mâneca hainei, și eū îndată voiū drege-o după ființa adevărului.

Aşa vorbesc și aşa rěmâne să facă.

După câte-va dile, fiind la masă cu alții, věnătorul începu să istorisescă, că la o věnătore, la care fusese de curind, i-a eșit înainte o vulpe, care avea o códă, o códă lungă, lungă cel puțin de cinci stânjeni!

Pe când, în toiu povestirei, el spunea acestea cu cea mai mare incredințare, ca și cum lucrul ar fi fost tocmai aşa precum spunea el, de-odată simți că era tras pe la spate de mâneca gheroculu. Iși aminti de învoiala cu servitorul; iși luă vorba îndărăt și dicend că, în focul věnătorei, nu va fi věđut destul de bine, scădu coda vulpei până la vr'o doi stânjeni.

O nouă trăsătură de haïnă îl făcu s'o mai scădă cu un stânjen.

La a treia, o scurtă până la doi coți.

Mař simțind și acuma urmările strimtoritóre ale cugetului servitorulu, se înduplecă a mai tăia din coda vulpei: «Doi coți tocmai nu va fi fost, dise el ștergându-și sudórea, dar, deu, că era de-un cot și mai bine!

Servitorul care se înveselea acum și mulțumea în gând lui D-deu, věđend pe stăpânul său cum se lépĕdă din ce în ce mai mult de imboldirile diabolului, socoti că e vremea potrivită spre a-l aduce la o desevérșită pocăință și-l mai trase încă odată de mâneca.

Dar răbdarea vînătorului ajunse la culme, și intorcându-se de-odată infuriat cătră neinduplecatal său pri-vighetor, se răsti la dînsul strigând în gura mare :

Bine, netrebnicule ! Nu-ți e destul cu atâta ? Ce, vrei să las vulpea fără códă ? Dar mai bine să te ia pe tine naiba de o mie de ori de cât să rămână vulpea mea bércă.

EXERCITII

Elevii vor face în scris înlocuire de cuvinte la următoarele bucăți :

HERCULE ȘI AMAZÓNELE

Fata împăratuluu Euristeu audise, că împăratesa Amazónelor avea o cingătore cum nu se afla alta pe lume. Veđi că-*î* era dăruită de către șeul răsboiuu, pe nume Marte, pentru că se deosebise în bătălii, ca o viteză a vitejilor, și pentru vrednicia ei de împăratésă. Imă poftise fata împăratuluu, ca să aibă ea acea cingătore. Fiind că scia că la curtea tătană-său se afla un om verde și harnic, carele face pe dracul în patru și nu se întorce buzat de la slujba cu care îl însărcina cine-va, se rugă decă de tatăl său, ca să poruncescă lui Ercule să i-o aducă. Atâta aștepta și Euristeu; căci el nu mai scia, unde se poate să fie vr'o primejdie mare, ca să trimită pe voinic acolo. Amazónele acestea erau nisice muieru vițeze, cari nu vreau să scie de nimeni. Ele locuiau singure, și se luptau cu ori-cine se scula asupra țerei lor, și mai adesea ori ele biruiau. Ercule se întovărăși decă cu cățî-va prietenu dăi lui, cu cari se avea ca nisice frațu, și cu o séma de óste, se puseră în nisice corăbiu, și plecară pe mare, tala, tala, până se pomeniră la țera Amazónelor. Aci dacă ajunseră, Ercule nu vru dă cam dată să-șî pue mintea cu nisice muieru, ci trimise solă la Ipolita, împăratesa acelor Amazóne, să-*î* spue pentru ce venise.

Ipolita, ca o femee înțeléptă ce era, și afănd de Ercule cel vestit în răsboie și voinic fără sémén, iți ești intru întâmpinare cu gând, ca să-*î* facă pre voe. Cotropesnița de Junona, însă, își vîrî códa și

aci. Veď că ea purta sămbetele lui Ercule, și ar fi voit să-l facă și de rușine, și să piară de pe fața pământului. Luă deci chip de amazónă, se amestecă printre dînsele, și începu a striga căt și luga gura, cutreerând ținutul lor: «Sărății, suriorelor, tóte cu tótele, că iată nisce stréini venit'a și ne răpiră pe împérâtésa.» Când auqiră Amazónele despre una ca asta, se adunără numai într'o clipelă, ca frunza, și ca érba, alergând pe capete, care de care să ajungă la mare mai curènd, și să dea năvală asupra corăbiilor. Cum ajunseră la țerm, unde mi-ți începură a arunca în corăbi, care cu bulgări, care cu sburătură de lemn, care cu săgeți și care cu ce găsi mai la îndemână, de să chiságescă pe Ercule și pe aï sěi, și să le răstórne corăbiile, ca să se încee în Mare și mai multe nu. Ercule vădu că nu e glumă; și de ar fi cređut'o la început că e glumă, dar se încredință, că nu e bună. Ești, deci, la țerm cu aï sěi, și unde mi se încocleți o luptă d'alea, de credea că n'are să se mai alégă nicăi praful de eř și de ele. Si aşa se luptară și de vară până'n séră. Iară Ercule se întorcia într'un călcăi, și sta față tot-d'auna unde era primejdia mai mare și răsboiul mai înverșunat. Unde da el, pălea!

Când fu în spre séră, răsbi Ercule și cu aï sěi și Amazónele o luară în gónă.

Ipolita, împérâtésa Amazónelor, ceea care ar fi voit să-și dea brâul din capul loculu, fără să se mai facă atâta v rsare de sânge, cădu r bă în mâinile lui Ercule cu br u cu tot.

P. Ispirescu.

ȚERANUL ROMÂN

Mie m -e drag Românul și sci  pre ui darurile, cu care l-a înzestrat natura. M -e drag să'l privesc și să'l ascult, căci el e simplu și frumos în  nf ti area lui, e ci e curat,  n telept, vesel și poetic în graiul s u .

Im  plac obiceiurile sale patriarchale, credin ele sale fantastice, danțurile sale vechi și vo nicesc , portul s u  pitoresc, care la Roma

se vede săpat pe columnă luă Traian, cântecele sale jalnice și melodișe, și mai ales poesiile sale atât de armonioase.

Ești îl iubesc și am multă sperare într'acest popor plin de simțire, care respecteză bătrânețele, care-și iubesc pământul, și care, fiind mândru de numele său de Român, îl dă ca semn de cea mai mare laudă oră-căruș om vrednic, oră-căruș vitéz, fie cără de sânge străin.

Am multă sperare într'acest ném, a căruș adâncă cuminție e tipărită într'o mulțime de proverbură, unele mai înțelepte de cât altele, a căruș închipuire minunată e zugrăvită în poveștile sale poetice și strălucite ca însă-și cele orientale, al căruș spirit satiric se vădesce în nenumăratele anecdotă asupra tuturor națiilor, cu cară s'a aflat el în relație, a căruș inimă bună și darnică se arată în obiceiul ospeției, pe care l-a păstrat cu sfîrșenie de la strămoșii săi, al căruș geniuș, în sfîrșit, lucescă atât de viu în poesiile sale alcătuite în onorul faptelor mărețe.

Și spre dovadă :

Care din noī nu a fost legănat în copilăria sa cu dulcele cântec de Nani, puiule, și cu povești pline de zmeuș, ce alungă pe Făt-lo-gofet, cu o falcă în cer și cu una în pământ ?

Care nu a fost îngrozit cu numele de Strigoiu, de Pricolici, de Stafă, de Rusaliu, de Babe-clonțe, carile ieș năptea din morminte și din pimnițe pentru spaima copiilor nesupușă ?

Cine, ajungând năptea la o casă țărănescă, a întrebat : «Bucuros de ospeță ?» și n'a audit îndată : «Bucuros !» sau trecând pe lângă o masă de țărani și dis : Masă bună ! fără a fi poftit îndată la dinsa ? Sau fiind față la o nuntă din sat n'a fost cinstit de cuseriș voioșă, și nu s'a încredințat de respectul tinerilor către bătrâni ?

Cine a intrat la vorbă frățește cu locuitorul de la câmp și nu s'a mirat de ideile, de judecățile lui, și nu a găsit o mare plăcere a asculta vorba lui împodobită cu figură originale ?

De pildă :

Vrea să grăiască de un om bun ? El dice :

E bun ca sînul mamei.

De un om nalt și frumos ? E nalt ca bradul și frumos ca luna
luî Maiû.

De un om rěu ? Are mațe pestrițe.

De un om prost ? El socôte că, câte paseră sbóră tóte se mânâncă.

De un lăudăros ? Intră în doî ca în doî-spre-dece și nu-l scóte
nici două-deci și patru.

De un tînér cu părul alb ? L-a nins de vremeș. c. l. și c. l.

Cine s'a amestecat printre flăcăi la clacă sau la ședetore și n'a
petrecut césură de mulțumire, auind glumele tinerilor, păcăririle
luî Păcală și Tândală, povestele luî Sfarmă-Pétră, Strâmbă-Lemne
și ale luî Statu-Palmă barbacot, istoria Văcaruluî, care s'a mâniat
pe sat?

Cuî nu-î place să vađă alergând pe un șes întins o poștă româ-
nescă cu opt caî ? Caii alergă cât le apucă piciorul ; postașii chiuesc
cât le ține gura, pocnind necontent din harapnice, și căruța sau
calăsca coboră văile, trece podurile, suie délurile cu o repeadijune
a drumului de fier din unele țeri. Tot drumul e un vîrtej spăimân-
tător, în care călătorul are prilegiu de a-și vedea capul frânt de
dece ori pe cés ; dar n'aibă frică el, căci de și drumurile sunt rele,
de și caii sunt iuți și micăi, de și hamurile sunt slabe, de și într'un
cuvînt, primejdiiile sunt multe, postașii români sunt ghibaci, sunt
voiniici. Fie nopte órbă, fie glod, fie costișă, fie vale sau prăpastie...
n'aibă grija călătorul, când postașul îi dice : Nu te teme, domnule,
că ești cu mine !

Cine a vîdut o horă veselă învîrtindu-se pe iarbă la umbra unui
stejar, sau danțul vestit al călușeilor, sau muntenescă, sau voini-
căsca, și s'a putut opri cu sânge rece în fața acelor veseli ale po-
porului atât de vii, atât de caracteristice ?

Și mai cu sémă, care țaran român nu și a dorit patria cu lacrami,
când s'a găsit în străinătate ? Și care român nu se simte pătruns
de o jale tainică și nesfărșită, când audie buciumul și doinele de la
munte ?

O ! trebuie să nu aibă cine-va nicăi o picătură de sânge în vine,
nicăi o scântee de simțire în inimă, pentru ca să nu se înduioșeze
la priveliștea patriei sale și să nu iubescă pe fratele său, poporul

Român ! Aruncă-ți ochi și la oră-care român și-l vei găsi tot-dăuna vrednic de figurat într-un tablo. De va șdea lungit pe ărbă la pările unu codru, de va sta pe picioare rezemat într-un toag lângă o turmă de oii, de va sălta în horă vesel și cu pletele în vînt, de se va coborî pe o cărare de munte cu durda sa pe spinare, de se va arunca voinicesc pe un cal sălbatic, de va cărmui o plută de catarguri pe Bistrița și c. l. ; ori cum îl vei privi, fie ca plugar, fie ca cioban, fie ca postaș, fie ca plutaș, te vei minuna de firésca frumusețe a posei lui, și te vei încrezînță, că un zugrav n-ar putea nicăieri să-să îmbogățescă albumul mai mult și totodată mai lesne, de cât în țările noastre.

Vede-l pe Român, când vine primă-vara, cum i se umple sufletul de bucurie, cum își cresce inima în piept ca frunza în pădure, cu câtă mulțumire el cătă la noua podobă a naturei, ce acopere locul nascerii sale, cu câtă veselie el vede luncile înverdite, câmpile înflorite, holdele răsărîte !

Românul se renasce cu primăvara, el întinerescă cu natură, căci o iubescă cu totă dragostea unu om primitiv. De aceea și totă cântecile lui încep cu *Frunză verde*. Luî își place să se rătăciască prin desighi pădurilor, își place să pocnască și să cânte din frunză, își place să-să pue floră la pălărie, să asculte cântecile paserilor și să dică atunci câte o doină de jale, de dragoste sau de hoție. Pentru dînsul, primăvara este un timp de simțiri puternice și adenitore. Și desimea înverdită a codrilor, prin cari șerpuesc și se pierd tainice poteci, deșteptă în inima lui un dor ascuns de voinicie și îl îndemnă a dice :

Frunza 'n codru s'a desit,
Sufletu-mi s'a răcorit !
Haî voinice la ponoră,
Pân' ce-i érba crudisóră,
Unde calcă,
Urmă nu facă,
Unde ședă,
Nu te mai vedă.

POVESTEUA UNUI OM LENEŞ

Ci-că era odată într'un sat un om grozav de leneş : de leneş ce era nici îmbucătura din gură nu şi-o mesteca. Şi satul vădend, că acest om nu se dă la muncă nici în ruptul capului, hotărî să-l spânzure, pentru a nu mai da pildă de lenevie şi altora. Şi aşa se aleg vre-o doă ómeni din sat şi se duc la casa leneşulu, îl umflă pe sus, îl pun într'un car cu boi, ca pe un butuc nesimtitor, şi haie cu dinsul la locul de spânzurător.

Aşa era pe vremea aceea.

Pe drum se întâlnesc eî cu o trăsură, în care era o cucónă. Cucóna vădend în carul cel cu boi un om care semena a fi bolnav, întrebă cu milă pe cei doi ţeranî, dicând :

— Ómeni bunî ! se vede, că omul cel din car e bolnav, sérmanul, şi-l duceşti la vr'o doftorie unde-va, să se caute.

— Ba nu, cucóna, răspunse unul dintre ţeranî, să erte cinstita faţă dumne-vóstră, dar aista e un leneş, care nu credeam să mai fi având pereche în lume : şi-l duceam la spânzurător, ca să curătăm satul de un trândav.

— Alei, ómeni bunî, disse cucóna înfiorându-se, păcat sérmanul, să móră ca un câine fără de lege ! Mai bine duceşti-l la moşie la mine; iacătă curtea pe costişa ceea ! Eşti am acolo un hambar plin cu posmagî; iată aşa pentru împrejurări grele, Dómne feresce ! — A mâncă la posmagî, şi a trăi el pe lângă casa mea ; că dör sciû, că nu m'a mai pierde Dumneşteu pentru o bucătică de pâine. Dă ! suntem datorî a ne ajuta unii pe alții.

— I-audî, măi leneşule, ce spune cucóna : că te-a pune la coteţ într'un hambar eu posmagî, disse unul dintre săteni. Iacă peste ce noroc aî dat, bată-te întunericul să te bată, uriciunea ómenilor ! Saï de grabă din car şi mulţumesce cucónei, că te-a scăpat de la mórte, şi-aî dat peste belşug, luându-te sub aripa dumisale. Noi gândiam să-ti dăm spon şi frînghie. Iar cucóna, cu bunătatea dumisale, îţi dă adăpost şi posmagî ; să tot trăesci să nu mai morî. Să-si puie cine-va obrazul pentru unul ca tine şi să te hrăniască ca pe un trântor, mare minune-i şi asta ! dar tot de noroc să se

plângă cine-va. Bine-a mai ăs, cine-a ăs, că : boiă ară și caiă mă-nâncă. Haï, dă răspuns cucónei, oriă aşă, oriă aşă, că n'are vreme de stat la vorbă cu noi.

— Dar muieşti-s posmagi, ăse atunci leneşul cu jumătate de gură, fără să se cărmiască din loc.

— Ce-a ăs ? întrebă cucóna pe săteni.

— Ce să dică, milostivă cucónă, răspunse unul, ia întrébă că : muieşti-s posmagi ?

— Vaï de mine și de mine, ăse cucóna cu mirare, încă asta n'am audit ! Da el nu poate să și-ă moie ?

— Auđă, măi leneșule, te prinđă să moi posmagi singur, oriă ba ?

— Ba, răspunse leneşul, trageşti mai bine tot înainte : ce mai atâta grijă pentru astă pustie de gură !

Atunci unul dintre săteni ăse cucónei :

— Bunătatea dumnea-vóstră, milostivă cucónă, dar de géba mai voiști a strica orđul pe gâsce. Vedeşti bine, că nu-l ducem noi la spânzurătore numai aşă de floră de cuc, să-ă luăm năravul. Cum chitiști ? Un sat întreg n'ar fi pus ore mâna la mâna, ca să pótă face dintr'însul ceva ? Dar aï pe cine ajuta ? Dör lenea-ă impératésă mare, ce-ă bať capul !

Cucóna atunci, cu tótă buna-voință ce avea, se lehămetesce și de bine-facere și de tot, dicând :

Ömeni bună, facești dar cum v'a lumina Dumnedeu !

Iar sătenii duc pe leneş la locul cuvenit și-ă fac felul. Si iacă ! aşa a scăpat și leneşul de săteni și săteni aceia de dînsul.

Mai poftiască de acum și alți leneși în satul acela, dacă le dă mâna și-ă tine curéua.

Și-am încălicat pe o řea și v'am spus povestea aşă.

Ión Creangă.¹

¹ Ión Creangă s'a născut la 1837 în satul Humulesciîn Moldova (Jud. Neamț), din părinți țărani. A fost diacon și institutor ; mai în urmă însă a lăsat diaconia. S'a făcut cunoscut ca scriitor prin poveștile *Harap Alb*, *Ivan Turbinca*, etc. și mai apoi printr'un fel de povestire despre el însuși, intitulată : *Amintiri din copilărie*.

MODEL DE INLOCUIREA CUVINTELOR

B). VERSURI

Când în versuri se înlocuiesc cuvintele, atunci se pierde forma versului și chiar și frumusețea lui; cu toate aceste, exercițiul de înlocuire e folositor: adeseori nu putem face un lucru de cât după ce am desfăcut ori chiar stricat un altul și l-am văzut de aproape cum e înăuntrul lui. Înlocuirea de cuvinte în versuri poate să deprindă chiar pe mulți a face versuri.

CORBUL ȘI VULPEA

Jupân corbul câștigase
Din negoțul ce apucase
Un bun chilipir de caș.
Și cu dînsu 'n cioc se duse
P'un copaciū, unde se puse
Ca un om l-al său sălaș.

Vulpea ca o jupânsă
O cam șterge de p'a casă;
Și eșise la plimbare;
Iar bunul miros ce are
D'ică de colo o 'ndreptă
Sub copaciū și 'n sus cătă.
«Jupâne Corb, plecăciune!
O Dómne! ce frumusețe!
Ce pasere, ce minune,
Ce drag de pene mărețe!...
Dar n'are glas; ce păcat!»

Corbul îngânfat în sine
Nică de cum nu-ți veni bine
Ca vulpea să-l socotiască
De mut, sau să mi-l vorbiască
Că e prost, l-al său cântat.

Lungi gâtul, căscă cioeul
Şi 'ncepu a croncăni.
Caşul cădênd, vulpea-aci,
Cântăreţul păti jocul.

«Jupân Corb, precum se vede,
Minte numai îți lipsesce ;
Şi fă bine de mě crede,
Şi 'nvaţă, te folosesce ;
Că de mult, fórte de mult
Din punga celor ce-ascult
Lingușitorii trăesc.»

Ión Heliade-Rădulescu

CORBUL ȘI VULPEA

(INLOCUIRE DE CUVINTE)

Jupânul corb căştigase
din negustoria ce incepuse
un bun chilipir de caş.
Şi cu bucata de caş în cioc se duse
pe-un pom, unde se aşeză
ca un om în locuinţa lui.

Vulpea, ca o negustorésă,
o cam șterge de pe-acasă
şi se duce la plimblare ;
iar nasul cel bun ce are
de-aici de colo o 'ndréptă
sub pom, şi se uită in sus :
«Jupâne corb, plecăciune !
«O, Dómne, ce frumuseṭă
«Ce pasere, ce minune,
«Ce frumuseṭă de pene slăvite !...
«dar n'are glas... ce nenorocire !...»

Corbul mândrindu-se în sine
nici de cum nu-î vine îndemână
ca vulpea să-l creadă
că e mut, ori să spună pe la alții
că e prost la cântatul lui.
Intinde gâtul, deschide pliscul
și s'apucă de croncănit.
Scăpând jos cașul, vulpea aci:
Cântărețul păti jocul.

«Jupâne corb, după cum se vede
Minte numai iți lipsesce
Si înțelege de mě crede
Si învață, te folosesce,
Că de mult, fórte de mult
din punga celor care ascultă
lingușitorii trăesc.

E S E R C I T I Ī

Elevii vor face în scris înlocuire de cuvinte în bucătile următoare :

BOUL ȘI VITELUL

Un boă ca toții boii, puțin la simțire,
In dilele nóstre de sórtă-ajutat,
Si de cât toții frații mař cu osebire,
Dobândi 'n ciréda un post însemnat.

Un boă ! în post mare ? drept cam ciudat vine,
Dar asta se 'ntemplă în ori-care loc ;
De cât multă minte se scie că-ăi mař bine
Să ař tot-dea-una un dram de noroc.

Aşa d'a vieţii veselă schimbare
Cum şi de mândrie boul stăpânit,
Se credea, că este de cât toţi mai mare,
Că ca dînsul nimeni nu e potrivit.

Viţelul atuncea plin de bucurie,
Auşind că unchiul s'a făcut boer,
Că are clăi sumă şi liveđi o mie:
«Mě duc» ȣise 'ndată, «nişel fén să-ि cer.»

Făr' a perde timpul, viţelul pornesce,
Ajunge la unchiul, cercă a intra,
Dar pe loc o slugă vine şi-l opresce:
«Acum dörme, ȣise, nu-l pot supera.»

— Acum dörme? Ce fel! Pentru 'ntâia dată
După prânz să dörmă! Obiceiul lui
Era să nu şedă ȣiuă nică odată;
Ast somn nu prea 'mă place, şi o să i-o spui.

— Bă să-ि cauţi tréba, că mănâncă trântelă.
S'a schimbat boerul, nu e cum îl sciă.
Trebue înainte-ि să mergă cu sfială,
Primit în casă, dacă vreă să fi.

La o mojicie atâta de mare,
Viţelul răspunse, că va aştepta;
Dar unchiul se scolă, plécă la plimbare,
Pe lângă el trece, fără a se uita.

Cu măhnire tóte băiatul le vede,
Insă socotesce că unchiul a orbit,
Căci fără 'ndoială nu putea a crede,
Că buna sa rudă să-l fi ocolit.

A doua ȣi iarăşi prea de diminéṭă
Să-şă găsescă vreme la dînsul veni.
O slugă ce-afară îl vedea că 'ngheată
Ca să-ि facă bine de el pomeni.

— Boerule, țise, așteptă afară
Ruda dumitale, al dómnei vacă fiu.

— Cine ? A mea ruda ? ! Mergi de-l dă pe scară,
N'am astfel de rude și nică voi să-l sci.

Gr. Alexandrescu

VULPEA ȘI BURSUCUL

— Dar dincotr'o și unde
Alergă tu aşa iute ?

Bursucul întâlnind pe vulpe-a întrebăt,

— Oh ! dragă cumetre, am dat peste păcat.
Sunt iată surghiunită !

Tu sci, că ești am fost în slujbă rânduită
La o găinărie.

Cu trebile ce-aveam, odihna mi-am lăsat
Și sănătatea mi-am stricat ;

Dar tot ești am cădut în grăsnica urgie.

Pe nisce pără nedovedite,
Precum că luam mite.

Tu singur martur ești, în adevăr să spui,
De m'aî vădut cum-va măcar cu vre-un puiu ?

— Nu, dragă cumetă ; ... dar când ne întâlniam,
Ești cam ades vedeam,
Că tu pe botișor
Areai și pufoșor.

*

Se întâmplă și la noi de vedă,
Cum unul având loc aşa se tânguesce

In cât își vine maș să-l credești,

Că abia din lăfă el trăiesce ;

Dar astă-dă butcă, mâine ca,

De unde ore îi vin ? Si când aș vrea să sta,

Să-ți facă curată socotelă
Pentru venit și cheltuială,
N'ăi dice ca bursucul : «Că are pufușor
Pe botișor ?»

Al. Donică¹

DAN CĂPITAN BE PLAIŪ

I

Bătrânul Dan trăesce ca Șoimul singuratic
În peșteră de stâncă, pe-un munte păduratic,
Privind cu veselie cum sōrele răsare
Dând viață luminosă cu-o caldă sărutare,
Privind cu jale lungă cum sōrele apune....
Aşa și el apus'aă din dile mari și bune !
Vechiū pustnic, rămas singur din timpul său afară,
Ca pe un gol de munte o stâncă solitară,
Dincolo de morminte el trist acum privesce
O tăinică fantasmă ce 'n zare s'adâncesce,
Fantasma drăgălașă a verdei tinereță
Ce fuge de resuful gerosei bătrâneță,
Și dice : «Timpul rece apas' umărul meu,
«Și cât m'afund în dile tot simt, că e mai greu !
«O ! lege-a nimicirei, o lege nemilosă !
«Când, când s'a toci ore a vremei lungă cósă !»
Apoī el plécă fruntea și cade în visare,
Iar munții aloi ca dinsul, se 'nclină 'n depărtare.

¹ **Alex. Donică** a fost român din Basarabia. S'a născut în 1806 și a murit în 1866. După ce își făcu rândul în armată, în Rusia, trecu în Moldova în Iași intrând în ramura judecătorescă. Ca scriitor, el s'a făcut însemnat prin fabule, unele originale, altele traduse în versuri după fabulistul rus Krilov.

Ați timpilor eroici imagină augustă,
Pe când era el tânăr, lumea-îi părea îngustă
Pentru bine, și largă prea largă, pentru rău !
El ar fi vrut'o bună ca bunul Dumnezeu.
Deci îi plăcea să 'nfrunte cu d'alba-îi vitejje
Pe cei cari prin lume purtau biciu de urgie,
Și mult iubea, când țera striga : la luptă Dane !
Să vînture ca pléva oştirile dușmane.
Atunci a luă mânie ca trăsnetul era,
In patru mari hotare tuna și fulgera,
Iar țera dormia 'n pace pe timpi cei mai rei
Cât Dan veghia 'n picioare la căpătâiul ei.
Ades el pleca singur prin codri fioroși,
In cari luciau năoptea oțeluri și ochi roși ;
Și dacă murgu-îi sprinten da 'n lătură sforăind,
Vitezul cu blândetea îl desmierda grăind :
« Năibă grija, măi șoimane ! ești am și duc cu mine
« O vrajă rea de dușmanii și bună pentru tine. »
Și murgu-șii lua calea în liniște deplină
Prin codri fără drumuri și fără de lumină,
Iar vulturi carpatice cu sborul îndrăsnet
Făcea un cortez falnic eroului drumeț.
Increderea 'nfloresce în inimele mari !

V. Alexandri

§ II

SCHIMBAREA CONSTRUCȚIUNILOR SINTACTICE

Exercițiul de schimbarea construcțiunilor este folositor, pentru că face pe școlar să observe în ce legături stații construcțiunile sintactice cu felul ideilor sau al gândirilor care se coprind în acele construcțiuni.

Scolarul va observa că alt-fel de construcțiuni se întrebunțează pentru a îmbrăca gânduri de placere, milă, durere sau mânie și alt-fel pentru lucruri obicinuite, pentru lucruri ore-cum indiferente.

In exercițiile de schimbarea construcțiunilor, elevii vor căuta, pe cât se poate, să schimbe construcțiunile drepte în nedrepte și pe cele nedrepte în drepte.

MODEL DE SCHIMBAREA CONSTRUCȚIUNILOR

A) PROSA

LA MÓRTEA LUİ řTEFAN CEL MARE

Pe un pat de abanos era culcat Marele řtefan, galben, slab, cu ochiř infundař și carř strělouceau acum cu un foc mai invăpăiat, ca rađele unui sōre ce apune.

Inaintea patului sta în genunchi tinerul Bogdan-Vodă cu fața ascunsă în mâňi.

La căpătâiul Domnului ſedea pe scaun mitropolitul Teocist, bětrân, gârbovit de ani, care purta o jumětate secol cîrja păstorieř.

Din dosul ierarchuluř staři în picioare vladiciř și egumeniř.

Restul odăei era cuprins de fruntaři boerimeř, către carř se aplică cuvintele cânteculuř popular despre řtefan-Vodă :

«Casa-ř plină de boerř

«Vitejř mari, cu mari averř

«Hatmanř toři și vistierř !

B. P. Hasdeu.

LA MÓRTEA LUİ řTEFAN CEL MARE

(SCHIMBARE DE CONSTRUCȚII)

Marele řtefan galben, slab, cu ochiř infundař și carř strělouceau acum cu un foc mai invăpăiat, ca rađele unui sōre ce apune, era culcat pe un pat de abanos.

Tinérul Bogdan-Vodă sta, cu fața ascunsă îu mână, în genunchi înaintea patului.

Mitropolitul Teoctist, bătrân gârbovit de ani, care purta o jumătate de secol cîrja păstoriei, sedea pe scaun la căpătaiul Domnului.

Vlădici și egumeni staă, în picioare, din dosul ierarhului.

Restul odăei era cuprins de fruntașii boerimei către cari se aplică cuvintele cântecului popular despre Ștefan-Vodă :

«Casa-ă plină de boeri

«Vitejî mari, cu mari averi,

«Hatmani toți și vistieri.

ESERCITII

Elevii vor face înscris schimbarea construcțiunilor în bucătile următoare, scriind din capăt tōte frasele și propozițiunile independente, ca în modelul de mai sus :

CONCORDIA ȘI DISCORDIA

Era odinióră un ném de frații născuți tot dintr'o mamă și dintr'un tată : și frații se iubea între sine și crescea în avuție și în fericire ; turmele lor nenumărăte, ca stelele de pe cer, păsceaū în câmpii întinse ; vecinii pismuaū unirea, puterea și bogăția lor ; dar le era temă de dinșii, căci bărbăția lor îi îngrozia. Si astfel acești frații trăiau fericiți, ei și copiii lor, în moștenirea cea mare rămasă de la părinții lor. Când vre-o nevoie venia într'o parte, ei alergau cu toții într'acolo, cădeaū cu toții împreună, când vijelia mare îi dobora, dară se rădicau iarăși cu toții împreună și isbândiau. Astfel se pléca și se rădică în timp de viscol versurile corrilor.

După ce trăiră într'acest chip vreme multă, nepoții lor diseră într'o di între dinșii : «Pentru ce să mai trăim amestecați unii cu alții ? Haî mai bine, să împărțim moștenirea părintescă și fie-care să ieă o parte !» Atunci trasera cu funia și își împărțiră moșia în

mai multe părți, una la miajdă-di, alta la apus și alta la miază-nópte, săpară șanțuri și puseră rîurile și munți hotare. Și de atunci frații nu se mai puteau vedea între sine, și vecinii cei rei se umplură de bucurie. Nu trecu mult și, fie-care ședênd încis în moșia sa, se făcu de copiii din aceiași părinți uitară de tot unii de alții și, deși vorbia tot o limbă, nu se mai înțelegeau, și când unul din ramurile aceluia ném cu vreme se stinse înnechat de vecinii cei rei, cei-lalți frații nu simtiră nicăi o durere, căci acum erau străini și dușmani între dînșii. Și aceste némurii în ochii celor-lalte popore erau numai nisice seminții rătăcite, al căror isvor s'a stins din tinerea aminte a ómenilor!

N. Bălcescu.

DORUL DE PATRIE

O patria mea! Téră frumosă și întristată! Pot eū vorbi de o mare suferință, fără să-mi aduc aminte de tine? Străinătatea a încreșit fruntea mea încă de tînăr; departe de tine, de amorul tău, care este Românul ce ar fi ferice? Primăvara vieții mele a înflorit și a scuturat florile cununiș eī în străinătate, la umbra singurătății. Departe de tine, nu am cunoscut bucuria. Dar străinul, nicăi inimicul tău, nu s'a bucurat vădend curgând lacrimile din exil: ele au picat în tacere și în umbră ca roua nopților. Eū nu m'am hrănit cu laptele vieții tale. Mâna ta nu a răsfățat fruntea mea. În cartea filor tăi numele meu este șters. Nimica nu-ți sunt dator și cu toate acestea nu pot să te urăsc; și fericirea ta pôte încă să-mi aducă dile de bucurie. Ah! o ști numai de fericire pe acest pămînt, și voi fi ferice!... dar o cugetare amară se întinde ca umbra pe inima mea; mormîntul se va închide peste ani mei, înainte de a vedea acéstă téra fericită!

D. Bolintineanu.¹

¹ Dimitrie Bolintineanu s'a născut la Bolintinu din vale, lângă București, la 1826 și a murit în 20 August 1873. În 1848 a fost la Paris la studii; în 1848 a luat parte la mișcarea Românilor pentru care a fost exilat. A fost unul din cei mai însemnați poeți și scriitor al Românilor. A fost Ministrul de Externe și ministrul de Culte sub Cuza-Vodă.

P A N

Acest Pan era un ciuruc de șeū, că trăia prin păduri. El era om până în brâu, iară de la brâu în jos cu picioare de capră. Pe cap avea nisice cornițe, și barba lui era ca de țap. Petrecerea lui cea mai plăcută era să sperie lumea prin păduri.

Pan, codirlașul țeilor, se lăuda în toate părțile, că el ar cânta mai frumos de cât căpetenia căpetenilor de cântăreți, Apolon, care mi-ți dicea din liră de te adormia. Și de câte ori întâlnia pe Apolon, de atâtea ori îl chema la întrecere.

Apolon nicăi că-l băga în semă; dar în cele din urmă vru să-i tae de unghișoră și să-i arate, că nu-și cunoșce lungul nasului; se hotărî, deci să se ţea la întrecere, ca să scape de o lichea ce nu-i tot da pace. Primi chiar să le fie judecător înfumuratul de Midas Impărat, pe carele îl alesese Pan ca pe un prieten ce-i era. Și aşa începu Apolon a-și înstruna lira, și cântă vre-o două cântece de pare că se înduioșise până și lemnele și pietrele; aşa de măngâios ce cântă! Începu și Pan cu naiul său și își puse și el toate puterile; dar țipa din naiuă aşa de tare, în cât trebuia să-ți puî mânila la urechi, daca voiaj să nu te asurdeșcă și să nu-ți ţine urechile. Scotea nene, bojocarul de șeū, nisice ţiuituri din naiul lui de sgâria și sfredalea auful. După ce sfârșiră, Midas împărat de gândi nițel, pironi ochiă în pămînt ca și cum ar pune în cumpeñă măestriile amîndoror țeilor la cântare, și ridicându-și capul răspunse cu trufie, că Pan cântase mai frumos; și astfel înfruntă pe Apolon. Pan când audî începu a sălta și a juca de bucurie de nu-l mai încăpea locul. Apolon atunci dise: «Urechile ce aŭ ascultat la cântările noastre spre a le judeca, nu pot fi de om, ci de vr'un dobitoc nătăflet. De asin dar să se facă urechile lui Midas împărat!» Și cum dise el, aşa se și făcu.

MODEL DE SCHIMBAREA CONSTRUCȚIUNILOR

B). VERSURI

TOPORUL ȘI PĂDUREA

Minună în vremea nôstră nu văd a se mai face,
Dar că vorbiau odată lemn și dobitoce,
Nu rămâne îndoială, pentru că de năr fi
 Nică nu s'ar pomeni.

Și caii lui Achil, cari proorociau,
Negreșit că ați fost, de vreme ce-l trăgeau.
Întâmplarea ce sci și voi și o povestesc,
Mi-a spus-o un bêtân, pe care îl cinstesc,
 Și care îmi dicea
 Că și el o scia,
 De la strămoși luă,
Cari strămoși ai lui diceau și ei c'o sci
De la un alt strămos, ce nu mai este viu,
Și p'ăi cărui strămoși, dău, nu pot să vi-ă spuiu.

Intr'o pădure vechie, în ce loc nu ne pasă,
Un țaran se dusese să-și ieă lemn de casă.
Trebue să sci și însă, și pot să dau dovadă,
Că pe vremea aceia toporul n'avea codă.
Astfel se încep tōte : **vremea desăvîrșasce,**
Oră ce inventă omul, oră ce spiritul nasce.
Așa țaranul nostru numai cu ferul în mână,
Incepuse să slutească pădurea cea bêtână.
Tufană, paltină, ghindari se îngroziră forte :
— « Tristă veste, prietenă, să ne gătim de mórte,
Incepură să dică : toporul e aprópe !
In fundul unei sobe țaranu-o să ne îngrópe !»
— « E vre unul d'ăi noștri cu el ca să-ă ajute ?»
Dise un stejar mare, ce avea ani trei sute.

— «Nu» — «Aşa, fiţi în pace : astă dată avem parte ;
Toporul şi ţeranul alt n'o să isbutescă,
De cât să ostenescă.»

Stejarul avu dreptate :
După multă silinţă, cercări îndelungate,
Dând în drépta şi în stânga, cu puţină sporire,
Ţeranul se întorse fără de isbutire.
Dar când avu toporul o códă de lemn tare ?
Puteşti judeca singură ce tristă întâmplare !
Istoria acésta d'o fi adevărată,
Imi pare că arată,
Că în fieşti-ce țară,
Cele mai multe rele nu vin de pe afară,
Nu le aduc străini ; ci ni-le face tóte,
Un pămîntén d'aï noştři, o rudă sau un frate.

Gr. Alexandrescu

TOPORUL ŞI PĂDUREA
(SCHIMBARE DE CONSTRUCȚII)

Nu văd a se mai face minuni în vremea nôstră, dar nu
rămâne îndoială că vorbeau odată lemne şi dobitoce, pen-
tru că de n'ar fi nică nu s'ar povesti.

Şi caii lui Achil cari proorociau, de vreme ce-l trăgeau,
negreşit că aŭ fost.

Întâmplarea ce sciū şi voiñ s'o povestesc mi-a spus'o un
betrân, pe care il cinstesc şi care imi dicea că şi el o scia
de la strămoşii lui, cari strămoşii ai lui diceau că şi ei o
sciū de la un alt strămos ce nu mai este viu, şi p'aï căruï
strămoş, qđeu, nu pot să vi-i spui.

Un ţeran se dusese într'o pădure vechie, nu ne pasă în
ce loc, să'sti ia lemne de casă.

Trebuie să sciți, însă, şi pot să daŭ doavadă, că pe vre-
mea aceea toporul n'avea códă.

Tóte incep ast-fel : vremea desăvărășesc ori-ce inventă omul, ori-ce nasce spiritul.

Țéranul nostru aşa, numai cu fieru 'n mâna incepă să slutească pădurea cea bătrână.

Tufană, paltină, ghindari se ingroziră forte, începură să dică : « Prietenă, veste tristă ; să ne gătim de mórte ; topo-rul e aprópe ! Țéranul o să ne 'ngrópe în fundul unei «sobe.»

Un stejar mare, ce avea ani trei sute, și care era singur ceva mai la o parte, dise :

— Vre-unul d'ăi noștri e cu el ca să'l ajute ?

— Nu.

— Aşa, fiți în pace : avem parte astă-dată : toporul și țéranul n'o să isbutescă alt de cât să ostenescă.

Stejarul avu dreptate : țéranul, după multă silință, cercări îndelungate, dând în drépta și în stânga cu puțină sporire, se întorse fără de isbutire.

Dar când toporul avu o cădă de lemn tare ?

Singuri puteți judeca ce tristă întâmplare !

Istoria acesta d'o fi adevărată îmi pare că arată că, în fieși-ce țară, cele mai multe rele nu vin de pe afară, nu le aduc străini, ci un pămîntén de-ăi noștri, o rudă sau un frate ni le face tóte.

E X E R C I T I Ī

Elevii vor face în scris schimbarea construcțiunilor în bucătăile următoare, scriind din capăt tóte frasele și propozițiunile independente :

MIRCEA LA BÂTAE

Armia maghiară țara a 'nvelit ;

Sórele vădend'o a îngălbénit.

Dar bătrânul Mircea nu se însărmântă,
Cu o mică cétă de voînică s'avîntă.

Nu că el voesce țara a scăpa,
Ci vrea să 'mplină datoria sa.

Unde este timpul cel de bărbătie,
Când muria Românul pentru datorie !

Pe un cal ce mușcă spuma în zăbale
Printre dî și nöpte el își face cale.

«Frații mei ! vorbesce falnicul bătrân,
Dumnedeu voit-a, ca să mor Român,
Cel ce a sa viéta terei sale încchină,
Piere ca lumina într'a sa lumină.
Ce e-n viéta terei viéta unuī om ?
Ce e-n primăvară flórea unuī pom ?
Ceea-ce prin stele e o stelișoră
Și-n nemărginire un minut ce sboră.
Şoimul când se vede prins de vénéator
Spun, că își sfâramă cuib și puișor.
Ast-fel de cât lanțul brațul să le 'ncingă,
Ce-i Român, ce-i nobil astă-dî să se stingă.»

Unde este timpul cel de bărbătie,
Când muria Românul pentru datorie ? !

D. Bolintinénu

O R F A N I Ţ

Vedeau că ceva straniu se petreceau în casă
Femei, bărbăti în negru, cari mai toți plângneau.
Măicuța lor iubită întinsă pe o masă,
De facle 'ncogiurată, și preoții cetiau.

De odată copilași în brațe se luară,
Și fără a-și da séma, ei suspinau amar,
Mult timp ședură astfel ; iar când se deșteptară
Zărira p'a lor mamă, trecend p'un negru car....

Și tot ce mai țin minte, e o grădină în care
Stau șir chipuri de piatră, colone, lespedi, cruci ;
Doți ómeni în cămeșe săpând o grópă mare,
Pe când vibra în aer funebrul glas de tucă.

Când sera veni ora, copii să se culce,
Voiră c'altă dată pe mămă-a săruta ;
Dar în deșert cătară pe mama lor cea dulce
Și în deșert chemară.... ea vaî nu s'arăta...

Trecuse miedul nopții, domnia tăcere-adâncă,
Ei nu puteau s'adormă, se svîrcoleau prin pat,
— Frate, dise cel mare, ochi n'am încis încă,
Mă tot gândesc la mama de ce ne-o fi lăsat ?

— Póte, răspunse micul, pe noi e supărata,
Dar e aşa de bună, măine ne va ierta.

— Oh, nu sciă de ce-mă vine să plâng câte odată,
De ce în carul negru ea nemîșcată sta ?

Aşa vorbiau copiii..., trecu întinsa nópte,
Sermanii încercără s'adormă în deșert.
Tot aşteptaui s'auďă a maicei dulce şopte
Ş'un dor fără de margini simțiau în al lor piept.

Trecură dile multe, copii 'n aşteptare,
La fie-care sgomot spre ușă alergau ;
Vădend că nu mai vine, vîrsaui lacrami amare,
Pe căti intrau în casă, de dînsa întrebaui !

Și toti diceau : E'n ceruri de ângeră ocolită,
Petrece fericită, făr'a gândi la voi.

— Nu ! răspundeau copii, măicuța mult iubită
Nu póte fi în ceruri ferice fără noi !

Iar ei fără de dînsa, păreau străin pe lume,
Amici, plăceri, sau jocuri, nimic nu-i atragea
Orî-ce altă iubire în lipsa unei mame,
Se stingă-a lor măhnire, putere nu avea.

Aşa trecu o vreme ; iar mórtea ne'mpăcată,
Fu pentru eī umană, duiósă ca o sor :
Căcă nu voi, sérmanii, lung timp să-ă mai despartă
De mama lor ; la ambiă, săpă mormîntul lor.

Acum eī dorm în pace, de mama lor aprópe ;
Acum ferice 'n ceruri toță trei s'aă intrunit,
Precum la cimitir unite sunt trei grópe,
Aşa mórtea unit'a ce dînsa a despărțit.

G. Crețeanu ¹

UMBRA LUĬ MIRCEA LA COZIA

Ale turnurilor umbre peste unde staă culcate ;
Către țermul din protivă se întind, se prelungesc,
Şăle valurilor mândre generații spumegate
Zidul vechiū al monastirei în cadență îl isbesc.

Dintr'o peșteră, din rîpă, nóptea ese, mě 'mpresoră :
De pe muchie, de pe stâncă, chipuri negre se cobor ;
Muschiul zidului se mișcă... p'între ierbă se strecoră
O suflare, care trece ca prin vine un fior.

Este ora nălucirei : un mormînt se desvelesce,
O fantomă 'ncoronată din el ese... o zăresc...
Ese... vine către țermuri... stă... în préjma eī privesce...
Rîul înapoi se trage... munți virful își clătesc.

Ascultați !.. marea fantomă face semn... dă o poruncă...
Oștiri, taberi fără număr împrejururi inviez...
Glasul eī se 'ntinde, cresce, repetă din stâncă 'n stâncă,
Transilvania l'aude, Unguri se înarmează.

¹ G. Crețeanu s'a născut în Bucureşti la 1829 și a murit la 1887. A scris poesi, mai ales poesi duioase.

Oltule, care aī fost martor vitejiilor trecute,
Și puternici legiōne p'a ta margine-aī privit,
Virtuți mari, fapte cumplite, îți sunt tie cunoscute,
Cine ore pote să fie omul, care te-a îngrozit ?

Este el cum îl arată sabia lui și armura,
Cavaler de aici credințe, sau al Tibruluș stăpân,
Traian, gloria Romei, ce se luptă cu Natura ?
Uriaș e al Daciei, sau e Mircea cel bătrân ?

Mircea ! îmă răspunde dealul ; Mircea Oltul repetă ;
Acest sunet, acest nume valurile-l primesc,
Unul altuia îl spune, Dunărea se 'nsciințează,
Şăle eî spumate unde către mare îl pornesc.

Sărutare umbră vechie! primesce închinăciune
De la fiți ați României, care tu o ați cinstit.
Noi venim mirarea noastră la mormântu-ți a depune;
Vécurile ce 'nghit némurî al tău nume l'au hrăpit.

Noă cetim luptele văstre, cum privim vechea armură
Ce un uriaș odată în răsboie a purtat;
Greutatea ei mă apucă, trece slaba-ne măsură,
Ne îndoim dacăsa ómeni intru adeveră aui stat.

A ū trecut timpări acei, timpă de fapte strălticite,
Insă triste și amare; legă nărvură se 'ndulcesc:
Prin sciințe și prin arte națiile înfrățite,-
In gândire și în pace drumul gloriei găsesc.

Căci răsboiuļ e biciū gróznic, care mórtea îl iubesc
Și aī lui săngerați Dafinî națiile îi plătesc ;
E a ceruluļ urgie, este foc care topesc
Crângurile înflorite, păduri care-l hrănesc.

Dar a nopții négră mantă peste déluri se lătesce,
La apus se adun norii, se întind ca un veșmînt;
Peste unde și 'n tărie întunericul domnesce:
Tot e gróză și tăcere... umbra intră în mormînt.

Lumea e în aşteptare... turnurile cele 'nalte
Ca fantome de mari secolî pe eroi lor jelesc;
Și-ale valurilor mândre generați spumegate,
Zidul vechiului monastirei în cadență îl isbesc.

Gr. Alexandrescu

§ III

SCHIMBAREA FORMEI DUPĂ PERSÓNA VORBITORE

Exercițiile de schimbarea formei după persóna vorbitore sunt aprópe un inceput de compoziție; prin ele școlarii se deprind a observa asupra căror lucruri trebuie să stăruie mai mult, căci ori cine vorbesce sau povestesce ceva, stăruiesce mai mult asupra lucrurilor sau ființelor despre care vorbesce, de cât asupra sa. De aceea când într-o povestire vorbesce persóna I-a, adică tocmai persóna vorbitore, atunci stăruiesce nu asupra sa, ci asupra lucrurilor despre care spune, pentru că aşa e și firesce, că pe povestitor îl vedem sau îl cunoşcem și n'avem nevoie să ne mai spună el singur ce fel este.

După persóna vorbitore, bucătile scrise pot să aibă două forme, și anume :

1) Când întréga bucată e povestită de persóna vorbitore, când adică cel care povestesce, vorbesce tocmai despre el.

NOTA. Când vorbitorul nu numai că vorbesce despre el, dar vorbesce aşa par că ar vorbi cu dênsul singur, adică aşa ca și cum numai ar gândi ori și-ar face singur planuri sau socotélă, atunci vorberea se chiama **molog**.

2) Când cel care povestesc, vorbesce despre altul ; când povestitorul, vorbind despre alții, duoi sau mai mulți, ne presintă vorbirea lor cu întrebări, răspunsuri și intreruperi, cam aşa cum ar fi vorbit ei între ei.

Forma de vorbire în care vorbitorul ne spune ceva despre el sau despre alții se numește *narațiune*.

Forma de vorbire în care vorbitorul ne presintă vorbele altora, unele după altele, cam aşa cum ar fi fost spuse de ei, se numește *dialog*.

Avem deci două forme de vorbire :

1) *Narațiunea despre sine* sau *despre alții*.

2) **Dialogul**.

Exercițiile care privesc *schimbarea formei după persoana vorbitoare* vor consta în :

I) Schimbarea narațiunei *despre sine* în narațiune despre alții ;

II) Schimbarea narațiunei *despre alții* în narațiune despre sine ;

III) Transformarea *dialogului* în narațiune ;

IV) Transformarea *narațiunei* în dialog.

I. SCHIMBAREA NARAȚIUNEI DESPRE SINE IN NARAȚIUNE DESPRE ALȚII

Exercițiile de schimbarea narațiunei despre sine în narațiune despre alții sunt folositore, din punct de vedere gramatical, pentru că familiarizează pe elevi cu legile acordului sau concordanței ; iară pe de altă parte sunt folositore la compozițuni, pentru că silesc mintea să caute mijlocul de a înlocui persoana vorbitoare printr-o persoană străină ; și a căuta și a găsi acea persoană străină însemneză a crea, a inventa, cu alte cuvinte a compune.

A. — MODEL DE SCHIMBAREA NARATIUNEI DESPRE SINE IN NARATIUNE DESPRE ALȚII

E ŢI PĂMÎNTUL

(Narațiune despre sine)

Pe când eram ești mic și învățam la școală, învățătorul, vorbind într-o școlarilor, spunea că pămîntul este rotund, ca un măr sau ca o portocală, și că dacă cineva ar pleca dintr'un loc, și ar merge tot înainte, ar întâlni pămîntul de jur împrejur, și ar ajunge, pe cea-lăltă parte, iarăși în locul de unde a plecat.

Auind ești așa lucru șise: Hai să cerc și ești, să văd unde voi ajunge. Si cum dic așa și fac. Plec de-acasă la fugă, și merg, merg, merg și tot merg, până ce ieș din sat și trec și de moșia satului și de altă moșie și ajung într-un loc, pe unde nu mai fusesem niciodată. Mergând însă ești așa, ajung la un pom mare și frumos, care facea împrejurul lui o umbră, de-înălțime era mai mare dragul. Vădând ești acolo umbră și bine, după ce mai umbrel ceva împrejurul pomului, stați o bucată la umbră, mă odihnesc și apoi plec să merg mai departe. Ce se întâmplă însă? În loc să merg tot înainte, ești nu bag de sămă și apuc îndărăt, și, după ce merg pe cât am mai fost mers, ajung iar acasă.

— A ha! șisei ești acumă, învățătorul acela n'a spus adeverat că ajungi acasă pe cea-lăltă parte, căci ești văd că am venit tot pe unde m'am dus!

Cine avea dreptate? Ești sau învățătorul?

PĂCALĂ ȘI PĂMÎNTUL

(Narațiune despre alții)

Un învățător vorbind într-o școlă spunea, că pămîntul este rotund ca un măr sau ca o portocală, și că, dacă cineva ar pleca dintr'un loc, și ar merge tot

înainte, ar incunjura pământul de jur împrejur, și ar ajunge, pe cea-lăltă parte, iarăși în locul de unde a plecat.

Păcală auând aşa lucru, ăse : Hai să cerc și eū, să văd, unde voiă ajunge. Și cum ăse și face. Plécă de acasă la fuga, și merge, merge, merge și tot merge, până ce ieșe din sat, și trece și de moșia satului și de altă moșie, și ajunge printr'un loc, pe unde nu mai fusese nicăieri odată. Mergând insă el aşa, ajunge la un pom mare și frumos, care făcea împrejurul lui o umbră, de-ță era mai mare dragul. Vădând el acolo umbră și bine, după ce mai umbără ceva împrejurul pomului, stă o bucată la umbră, se odihnesce, și apoi plécă să mărgă mai departe. Ce se întemplă insă ? În loc să mărgă tot înainte, Păcală nu băgă de sémă, și apucă indărăt, și, după ce merse pe cât a mai fost mers, ajunge iar acasă.

— A ha ! ăse acum Păcală, învățătorul acela n'a spus adevărat, că ajungi acasă pe cea-lăltă parte, căci eū văd, că am venit tot pe unde m'am dus !

Cine avea dreptate ? Păcală ori învățătorul ?

E S E R C I T I Ī

Elevii vor schimba în scris următoarele bucăți de narativă despre sine în narativă despre altii :

O PRIVELIȘTE

Eram acum tocmai pe culmea délurilor, sub care se adăpostesce, ca într'o copaie, satul Bisoca. Gata a cărmi la drépta, ca să coborâm în sat, aruncaî împrejurul meu o lungă și mulțumitore privire, voind să-mă iaă astfel séra bună de la întinsele priveliști ale plaiului, mai înainte de a le perde cu totul din vedere.

Sórele apunea drept dinaintea nóstră ; cercul lui roșatic scăpătase până pe zarea orizontului și rațele-ă calde și senine, pare că se aşternuse peste tot șesul răsăritén al țerei, care ni se destindea.

acum sub ochi. De pe acest tăpsan culminante, de unde munții Săcuieni cutesc spre țera Vrancei, tot Bărăganul, tot șesul Galațiilor, cu matea Râmniciului, cu valea Buzăului, cu lunca Siretului, totă acea lată și obla câmpie, se arăta scăldată într-o lumină galbenie și luciosă, ca fața unei uriașe sini de aur; prințănsa, liniile șerpuite ale rîurilor se desprindeau ca fire crete de betelă argintie, iar suprafața netedă a apelor sărate din Balta-Albă și din Balta-Amară oglindiau, ca nisce ochiuri de sticlă, ferecate în mijlocul d'auritei table. În depărtarea cea mai afundată, delurile dobrogene, tivate cu aburosa cordea a Dunării, încingeau, ca un cerc plumburiu acest curios tabel, al căruia aspect devenia cu totul fantastic, prin neobicinuite și metalice reflecte.

Maï aprópe de noi însă, sub forme și cu colori mai reale, se vedea, pe vîrful Bisociei și pe al Ulmușorului, mari petròe sure și murgi, unele grămadite la un loc ca turme de vite adunate la repaos, altele risipite prin liveți, ca vacile când pasc pribegie. Apoi, sub aceste muchi, la stânga, pămîntul se lăsa la vale, în costișe și pripore gradate, până se cufunda în sghiaburile mult umbrite ale Râmniciului și Râmnichelului; tot pe acolo, la locul ce se dice între Râmnice, se zariau încă poenile fragede și verdi ale Năculelor, adăpostite sub stânci roșcate, cari se numesc Petrele-Fetei; și în fund de tot, înălțându-se în albăstrăela înnegurată a cerulu, se perdea culmile pădurose ale Steșicului, învelite în umbre viorii, ci-vite și negre.

Preumblându-mi ochii, când peste șesul cu străluciri și cu scintee, când prin munții cu tainice și recorose rađe, mă aşedasem pe un bolovan de piatră și așteptând să dispară cu totul sôrele, nu mă puteam sătura de aseminea priveliști, ce nouă orășenilor, ne este dat arareori a le vedea.

GROŞOTIŞUL

Eram tocmai în virful Groşotişulu. Ne-am pus jos să ne odihnim, și în vreme de jumătate de ceas am stat față la una din cele mai frumosе priveliști. Rațele sōrelui începea a răsbatе printre copaci de pe creștetul munțiilor și da negurei ce-i coprindea o văpselă roșiatică; iar în fundul văilor, unde pâcla era încă desă, abia se zaria, ca printr'un vis, apa Bistriței ce părea ca o dungă albă. Acea dungă se făcea din minut în minut mai lată și mai lîmpede; și de-o dată, când sōrele s'a ivit pe cer, umplând totă întinderea de lumină, de-o dată frumosă valea a Bistriței a steclit ca o panoramă, cu rîul său repede, pe care se scoborau vre-o cîteva plute, cu munți finalți și tufoși ce o împrejură, cu satele sale semnate pe costișe ca nisce giucării, și într'un cuvînt, cu tot far-mecul care împodobesc natura sa mândră și sălbatică. Nu voi uita nică odată impresia ce am primit la acea minunată priveliște! Admirarea noastră negăsind cuvinte ca să se tălmăcescă său răsuflat prin vr'o două duzină de A! și de O! carele său ridicat spre ceruri ca niște imne de laudă.

Multe soiuri de peisajuri am văzut prin deosebite țără, dar rare ori am întâlnit acea frumusețe mărăță și sălbatică, prin care se deosebesc munți Moldovei. Acolo pămîntul, codrii, stâncele, pîraele sunt încă în starea primitivă a naturei, și nicăieri nu se vădesce mâna omului cu prefacerile ei uriciose și prosaice. La munte omul este mai simplu, vieta lui este mai în liniște, năravurile sunt mai nevinovate. Muntea-ă curat la suflet, liber la gând și la vorbă și verde de trup ca brații subt cari trăiesc. Muntea-ă naltă de boiu, albă, veselă, sprintenă, isteță și frumosă. Cum să nu-ți bată inima de bucurie și de mulțumire în sânul unor locuri atât de mărățe și de poetice, locuite de un neam de omeni, a căror înfățișare îți umple ochii și sufletul! locuri pline de aducere aminte a strămoșilor noștri, de povestiri fantastice și mai ales de doină armonioase.

NOTA.—Schimbarea bucaților în versuri se face ca și
a celor în prosă cu deosebire că se strică ritmul și rima,
prefăcându-se versurile în prosă. Ar fi mai bine dacă
s'ar putea păstra versurile :

STRĂINUL

Curg a mele lacrămī fără de'ncetare
Ingânând al nopței gemēt și suspin ; |
Sufletul meū plângē, plângē cu 'ntristare, |
Căci vaī ! sunt străin ! |

Ah ! în mine este o durere vie ; |
Gândul meū mě pörtă spre al meū cămin ; |
Lumea mi se pare a fi o pustie |
Căci vaī ! sunt străin ! |

Luna bălăioră varsă dulcī lumine ; |
Stele vii se jocă pe azurul lin, |
Dar sunt tōte triste, negre pentru mine |
Căci vaī ! sunt străin ! |

Floricica smulsă din tulpina-ī verde, |
Fie chiar păstrată de-al feciorei sîn, |
Se usucă ; — astfel vieta mea se perde |
Pe pămînt străin ! |

Când gândesc la tine, maica mea dorită, |
Sufletu-mi de jale și de dor e plin ; |
Ah ! vin' de mângâie, sora mea iubită, |
Pe tristul străin ! |

Alexandru Sihleanu.¹

¹ Alexandru Sihleanu s'a născut în Bucurescî la 1834 și a murit la 1857 în vîrstă de 23 de ani numai. Avea talent poetic.

II. SCHIMBAREA NARAȚIUNEI DESPRE ALȚII IN NARAȚIUNE DESPRE SINE

Aceste exerciții—ca și cele de mai sus—sunt folositore din punct de vedere gramatical—sintactic—dară mai ales folositore sunt pentru compozițiuni, pentru că mai greu este a înlocui în scriere o persoană străină prin persoană vorbitore, de cât persoană vorbitore printr'o persoană străină.

Ca să înlocuim o persoană străină prin persoană vorbitore, adică pentru a schimba narațiunea despre alții în narațiune despre sine, avem mai cu seamă trei mijloce și anume :

1) Spunem întâi *cine vorbesce* și apoi reproducem întręga povestire înlocuind pretutindenea a III-a (*el, ea, ei, ele* sau **Petru** sau **Pavel** sau ori-ce alt nume) cu persoana I-a (eu sau noi) ;

2) Arătăm întâi imprejurările în care am vorbit, de pildă : când eram mic, sau când eram în căutare loc, și apoi reproducem întręga bucată, punând pretutindenea persoana I-a ;

3) Când lucrurile cuprinse în narațiunea pe care voim să o schimbăm din narațiune despre alții în narațiune despre sine, nu se potrivesc să se fi întemplat cu noi sau a fi fost făcute de noi, atunci spunem la început că faptul s'a întemplat în niște imprejurări mai stranie, de pildă : în vis sau pe lumea cea-lătă, etc.

NOTA I.—Arătarea persoanei care vorbesce sau a imprejurărilor în care vorbesce, în loc de a se pune la început, se pune tocmai la sfârșitul vorbirii. Aceasta e lăsată, însă, la voia scriitorului : scriitorul e liber să pună arătarea la început sau la sfârșit, după cum crede el că va fi mai bine, mai frumos, mai înțes și mai atrăgător pentru acei cari vor citi.

NOTA II.—Mijlocele de schimbarea narațiunei despre alții în narațiunea despre sine, sunt tot-oata și mijloce de compoziție, adică de compunere sau scriere din nou.

A. — MODEL DE SCHIMBAREA NARAȚIUNEI DESPRE ALTII IN NARAȚIUNE DESPRE SINE

PRIN MIJLOCUL ÎNTĂIŪ

(Adică arătând la început sau la urmă: cine vorbesce)

TĚRANUL ŠI OCHELARIĬ

(Narațiune despre alții).

Un om mereū auđind
Pe uniř pe alții vorbind,
Câťi sciř carte ſi citesc
Cu patru ochi se numesc,
A plecat la těrg ſi el
In dăsagă cu un mřel.
Věndu mřelul, banř luă,
Pe la bolte apoř intră,
De ochi de om întrebând,
La ce negustor se vînd,
Cu care să pótă citi,
Ši scrie ſi socoti.
Un boltaš l-a auđit,
Ši, după ce l'a poftit,
I-a dat nisce ochelari,̄
Ca să vadă tóte mar.̄
El, dacă i-a așezat,
Ši 'ntr' o carte s'a uitat,
A ȳis: «Deſert mě trudesc,
C'uite nu pot să citesc.»
Negustorul ſi-alții avěnd,
Iř īnfătišă, dicend :
«Veđi, aceſtia-s boeresci ;
«Dór veř putea să citesci.»
El, prin eř cum s'a uitat,
A ȳis : «Surda mi i-ai dat.

«Că nu pot citi de loc ;
Se vede că n'am noroc.»
Boltașul, cătând la el,
I-a țis : «Ești mai am un fel,
«Cu aceia-ți vedea bine,
«Că-s scumpă, nu-s pentru ori-cine.
— «Adu-ți cât de scumpă ar fi,
Că-ți ia și, d'oiu putea citi.»
Dar, cercându-ți, a țis iar :
«Și aceștia în zadar ;
«Că uite, ochi-mi sgâesc,
«Și tot nu pot să citeșc.
«Of, și ce poftă aveam,
«Acasă, când mă gândeam !»
Negustorul l'a întrebat :
«Cum te văd, n'ăi învățat ;
«Și acum te necăjesc
«Pentru 'ntâi, ca să citeșc ?»
— «Vedea bine, a răspuns el ;
«De aceea veni și cu un miel ;
«Că de aș sci să citeșc,
«De aceștia ce'mi trebuesc ?»

Anton Pann.

TĚRANUL ŠI OCHELARII
(Narațiune despre sine).

Ești într'una audind
Pe unii alții vorbind,
Cății sciu carte și citeșc
Cu patru ochi se numesc,
Am plecat la tērg și *ești*
In desașă cu un miel.
Venduiu mielul banii *luăi*,
Pe la bolte apoi *intrai*.

De ochi de om întrebând,
La ce negustor se vind,
Cu care să *pot* citi,
Și scrie și socoti.
Un boltaș *m'a* audit,
Și după ce *m'a* poftit,
Mi-a dat nisce ochelari,
Ca să *văd* tôte *mai* mari.
Eu dacă *i-am* aşezat,
Și 'ntr'o carte *m'am* uitat,
Am ăis : «Desert mě trudesc,
Cuite, nu pot să citesc.»
Negustorul, ș'altii având,
Imi înfațișă ăicend :
«Vedî, aceştia-s boeresci ;
«Dór vei putea să citesci.»
Eű, prin eř cum *m'am* uitat,
Am ăis : «Surda mi i-ai dat,
«Că nu pot citi de loc ;
«Se vede că n'am noroc.»
Boltașul, cătând la *mine*,
Mi-a ăis : «Eű mai am un fel,
«Cu aceia-ăi vedea bine,
«Că-s scumpă, nu-s pentru ori-eine.
— «Adu-ăi cât de scumpă ar fi,
Că-ăi iaă, d'oiă putea citi.»
Dar, cercându-ăi, *am* ăis iar :
«Și aceştia în zadar ;
«Că uite, ochi-mi sgâesc,
«Și tot nu pot să citesc.
«Of, și ce poftă aveam,
«Acasă când mě gândiam !»
Negustorul *m'a* întrebat :
«Cum te văd, n'ai invățat ;
«Și acum te necăjesci

«Pentru 'ntăiu ca să citesci.»
— «Vedî bine, *am răspuns eu*
«De aceea venii c'un miel
«Că de aş sci să citesc
«De-aceştia ce-mi trebuesc?»

EXERCITII

*Elevii vor schimba în scris următoarele bucăți de narativă
despre alții în narativă despre sine :*

ARMATA DIN BUCĂTARIE

Haideți, prietenă, dice Mihaiu, băiatul cel mai mare; mama nu este acasă, haيدem să facem răsboiu, să batem pe Turci. Eu sunt Mihaiu Vitezul, haideți cu mine. Haideți în bucătarie să vă dați armele cele mai frumosе! Cine părăcisne și pantalonă pot fi soldat, pot să mergă cu noi. Așa, intrați cu toții.

Na! Mătura să fie stégul, spaima Turcilor. În loc de pistole luați fieriște-care câte o lingură; în loc de săbiu luați câte un cuțit; care n'are cuțit, pot să luă o furculiță.

Așa! Puneți și câte o pană de gâscă la pălărie.

Bravo! Acuma sunteți gata, îñarmați până în dinți.

Voi, trâmbițași, luați câte o pâlnie și suflați tare. Voi, toboșară în loc de tobe, luați câte o ólă și bateți sdravăń, numai să nu le stricați.

Călăreți, în loc de caă, să ia unul vătraiul, alții câte o vergea, că sunt forte bune de călărit.

Așa, bravo! Păcat numai că n'avem barbe și mustați!

Dară stați! Am găsit și pentru asta!

Iată în vatră multime de cărbuni, luați cu toții și vă faceți mustați și barbe.

Așa, bine!

Acuma să vină Turci dacă le dă mâna!

De-acuma, ori ce ar fi, umflați trâmbițași obrajii, suflați vîrtoș și haĭ :

Nainte ! Marș ! Un, doă, un, doă !..

— Ho ! Napoă că vine mama și ne vede unșă cu cărbune.

GERILĂ

(Din basmul : Harap Alb)

Harap Alb mai merge cât merge, și când la pôlele unuĭ codru, numă̄ iată ce vede o dihanie de om, care se pîrpălea pe lângă un foc de două-deci și patru de stînjeni de lemn și tot atunci striga cât îi lua gura, că mōre de frig. Șapoă afară de acésta, omul acela era ceva de speriat: avea nisce urechă clăpăuge și nisce buzōie grōse și dăbălăzate. Si când sufla cu dînsele, cea de d'asupra se resfrâangea în sus peste scăfărlia capuluă, iar cea de desupt atîrna în jos de-ă acoperea pântecelle. Si oră pe ce oprea suflarea lui, se punea promoróca mai grōsă de o palmă. Nu era chip să te apropii de dînsul, că aşa tremura de tare de parcă-l sghihuia dracul. Si dacă ar fi tremurat numă̄ el, ce ți-ar fi fost? Dar totă suflarea și făptura de prin prejur îi țineaă hangul: vîntul gema ca un nebun, copaci din pădure se väicăreaă, pietrile țipaă, vrascurile țiuiaă și chiar lemnele de pe foc pocneaă de ger. Iară veverițile, găvozdite una peste alta în scorbură de copaci, suflau în unghi și plângereau în pumnă blestemându-șă ceasul, în care s'aă născut. Mă rog, foc de ger era; ce să vă spun mai mult. Harap Alb numă̄ o țîră cât a stat de s'a uitat, a făcut țurțuri la gură și neputenđu-șă stăpâni rîsul, dise cu mirare :

— Multe mai vede omul acesta cât trăesce! Mai tartarule, nu mânca haram și spune drept, tu ești Gerilă? Așa e că fac?... Tu trebuie să fi: pentru că și focul îngheță lângă tine, de arduliū ce ești.

— Ridi tu riđi Harap Alb, dise atunci Gerilă tremurând, dar unde mergi, fără de mine n'aă să poți face nimic.

— Haă și tu cu mine, dacă vrei, dise Harap Alb; d'abia te-ă mai încăldi mergend la drum, căci nu e bine, când staă loculuă.

HAGI TUDOSE

(Fragment dintr'o nuvelă, în care se zugrăvesce un sgârcit)

Hagiul deschide uşa tindei, o încue grabnic, intră într'o odăemică și întunecosă, aprinde o lumînare de seu, se aşază pe pat, ișiea capul în mâni și-si rezemă cotele de genuchi.

Pereții odăei sunt murdară, pătați, cojiști și galbeni; grinziile tananulu, negre și prăfuite; iconele puse la răsărit, cu sfintii sterși; candela închisă și de la ea în jos părăse de unt-de-lemn îmbâacsită de praf; patul de scânduri acoperit cu o pătură lătăsă, vărgată cu alb și vișiniu; două perne de păe la perete și una de lână îmbrăcată într'o față soiosă și luciosă; pe jos odaia este pardosită cu căramidi reci și noroite. Odăe tristă, întunecosă, chilia suferinței și a sărăciei; un mormint d'asupra pământului pe ale căruia ochiuri de gém, mici ca un sfert de hârtie, și-ar fi frică să privescă de temă d'a nu vedea morți odihnindu-se pe spate, cu ochii înghețați și subțiri de creeră și nasurile ascuțite, tepene, albe și uscate.

Hagiul se trezesce din gânduri, se uită la lumînare, tresare, și suflă într'insa îngânând:

— Lumina costă parale, pot să mă gândesc și pe întunerici. Oh! Dómne, Dómne, ce bun ești, ce înțelept ești; dacă n'ar fi sôre câte lumînări mi-ar trebui să ard șiuva în prăvălie! Câtă bană, câtă bană, Dumnezeule!

Abia s'a lungit în pat, bâjbâind pe întunerici, abia și-a dat o jumătate de pătură peste ósele lui trudite, abia și-a plecat capul pe pernă și iarăși gândurile, cu nesfârșita lor luptă, încep să i se desțepă în minte, la început blânde, prietenose, mânăetore, și apoi îndoelnice, triste, posomorâte, amenințătoare. Sudorea veselie îi îngheță încetul pe șira spinărei.

Ce fericit este că a rămas singur stăpân în prăvălie. Stăpânul seu era bun, era cinstit, dar de două chei la o tejghea, două mâni în parale, două-deci de degete pe aceleași firfirici, patru buzunare și două socoteli... Cine scie; din greșelă; bani sunt mici; ușor își scapă unul printre degete, ba îl uiți în buzunar, în pungă, în căpușala hainei chiar. Stăpânul seu era bun, era cinstit, dar ierta

de multe ori pe calfele sărace, pe ucenici, pe simbriași, când rupeau și spargeau prin prăvălie. Bun, cinstit și milos; venia un cerșetor, veniau doi, veniau două-decă: să le dăm că avem copii; băga mâna în tejghea și le da la toții; da, dar el n'avea copii; da, dar luî nu își era milă.

Barbu Ștef. Delavrancea¹

B. — MODEL DE SCHIMBAREA NARAȚIUNEI DESPRE ALȚII IN NARAȚIUNE DESPRE SINE

PRIN MIJLOCUL 2

(adică arătând imprejurările in care am vorbit).

VULPEA ȘI BARZA

(Narațiune despre alții).

Cumătra vulpe e un hoț viclean; ea fură tot ce poate. Ea se bucură de paguba altuia, și păcălesce pe totă lumea. Dar odată și ea a fost păcălită. Să vă spui cum:

Odată vulpea a trimis berzei vorbă, să vie la prânz la dânsa. Cumăträ barză, a șis vulpea, vino să mănâncă la amiaď cu mine! Barza a primit bucuros să vină la vulpe, căci se gândea: Vulpea are acasă de tôte, ce-i trebue; de bună semă, ea îmă va da de mâncare ceva bun de tot. Barza n'a mânca nimica, cât a fost șiuva, ca să fie tare flămândă, când va veni sera la vulpe, și apoi acolo să mănânce odată boeresce. Când s'a făcut sera, barza s'a dus. Vulpea întinsese pe masă fel de fel de talere, dar în tôte talerile era supă. N'a pus pe masă nicăi linguri, nicăi furculițe, iar de pâine și de carne nicăi vorbă nu era. Barza s'a mirat de acest lucru; dânsa cu ciocul ei cel lung și cu limba cea scurtă nu putea nicăi bea, nicăi să sorbă supa. Ea a început să o poftescă: Te rog mânâncă din supa aceasta, că e foarte bună! Oră mânâncă de aici, mânâncă ce-ți place! Dar barza nu putea să mânânce nimic, și vulpea

¹ Barbu Ștefănescu Delavrancea s'a născut la 1858, în Bucurescă și trăiescă în Bucurescă. El e unul dintre scriitorii tineri; unul dintre cei mai talentați nuveliști.

ridea intr'ascuns de barza cea flămândă, care avea mâncarea pe masă și muria de fome, căci nu putea nică să o guste. Vulpea însă mânca sdravăn cât săpte. Barza vădend că e păcălită, a înghițit'o, a tăcut frumușel, și s'a dus supărata acasă.

După câteva șile, barza a trimis o slugă la vulpe, și a rugat-o să vie la cină. Vulpea se gândia: Căt e de prostă barza! Ea n'a vădut, că mi-am bătut joc de dênsa! Si acum mă mai chiamă și la cină! Vulpea s'a dus. Barza a pus pe masă fel de fel de fripturi bune și gustoase. Vulpea miroșia și se bucura ce mânări bine pregătite avea dênsa să mănânce! Pesce fript! Vulpiu și place pescele, și barza tocmai pesce 'i-a pregătit. Dar când colo ce să vedă! Tóte fripturile cele bune erau puse în sticle cu gâturile strimte și lungi. Barza poftia pe vulpe mereu: Poftim cumetru vulpe! poftim carne și pesce fript, picioare de broscă, dacă vrei, de aici, ori de aici; poftim! Si barza cu ciocul ei cel lung scotea din carafe bucăți de friptură și mânca sdravän; vulpea se uită la barză cu multă poftă, dar nu putea să mănânce. Botul ei cel gros nu încăpea în sticla, ca să scotă carne. Si aşa a remas flămândă, și rușinată s'a dus acasă.

VULPEA ȘI BARZA

(Narațiune despre sine)

O vulpe întâlnindu-se odată cu altă vulpe și vorbesce aşa:

«Sci că eu sunt un hoț violen; eu fur tot ce pot. Eu mă bucur de paguba altuia, și păcălesc pe totă lumea. Dar odată și eu am fost păcălită. Să-ți spuiu cum:

Odată eu am trimis berzei vorbă, să vie la prânz la mine. Cumetru barză, am șis eu, vino să mănâncă la amiaď cu mine! Barză a primit bucuros să vină la mine, căci se gândea: Vulpea are acasă de tóte, cei trebue; de bună semă ea imi va da de mâncare ceva bun de tot. Barza n'a măncat nimica, căt a fost șiu, ca să fie tare

flămândă, când va veni séra la mine, și apoī acolo să mă-nânce odată boeresce. Când s'a facut séră, barza a venit. Eū intinsesem pe masă fel de fel de talere, dar în tóte talerile era supă. N'am pus pe masă nicī linguri niči furculițe, iar de pâine și de carne niči vorbă nu era. Barza s'a mirat de acest lucru; dēnsa cu ciocul său cel lung și cu limba cea scurtă nu putea niči să bea, niči să sorbă supa. Eū am început să o poftesc: Te rog, mă-nâncă din supa acésta, că e fōrte bună! Oră mă-nâncă de aici, mă-nâncă ce'ți place! Dar barza nu putea să mă-nânce nimic, și eū rideam într'ascuns de barza cea flămândă, care avea mâncarea pe masă și muria de fōme, căci nu putea niči să o guste. Eū însă măncam sdravän cāt șépte. Barza, vădend că e păcălită, a înghiit' o, a tăcut frumușel, și s'a dus supărată acasă.

După cāte-va dile, barza a trimis o slugă la mine, și m'a rugat să vin la cină. Eū mă găndiam: Căt e de prōstă barza! Ea n'a vădut, că mi-am bătut joc de dēnsa! Si acum mă chiamă și la cină! Eū m'am dus. Barza a pus pe masă fel de fel de fripturi bune și gustose. Eū mirosiam și mă bucuram ce măncărī bine pregătite aveam să mă-nânc! Pesce fript! Mie îmi place pescele, și barza tocmai pesce mi-a pregătit. Dar când colo ce să veđi! Tóte fripturele cele bune erau puse în sticle cu găturile strimte și lungi. Barza mă poftia mereu: Poftim, cumetră vulpe! poftim carne și pesce fript, picioare de brōscă, dacă vreī, de aici, ori de aici; poftim! Si barza cu cioculei cel lung scotea din sticle bucăți de friptură și măncă sdravän. Eū mă uitam la barză cu multă poftă, dar nu puteam să mă-nânc. Botul meu cel gros nu încăpea în sticlă, ca să scoț carnea. Si aşa am rēmas flămândă, și rușinată m'am dus acasă.

ESERCITII

Elevii vor schimba în scris următoarele bucați de narativă despre alții în narativă despre sine :

LENEŞUL

Un om leneș se plânghea mereu că e greu de trăit.

— Rěu e în țară la noi, dicea el. Nu aî nimica ce-ți trebue. Cauți haîne, cauți de mâncare, ori cauți alte lucruri trebuitore, nu găseșci nimica. Toții din tōte părțile, pentru ca să-ți dea ceva, te pun la trébă. Dar, pentru Dumnezeu, când să mai muncesc? Nóptea trebue să dormă; șiuia e bine de dormit, căci e cald; și séra e fórte plăcut lucru să te culci de vreme. O să mă duc într'altă țară!

S'a ținut de vorbă, și s'a dus în altă țară, și încă nu numai într'una, ci a fost prin tōte țările din Europa, și din Asia, și din Africa, și a fost și prin America, și sciții ce a făcut la urmă?

Věděnd, că pretutindeni tot muncă și hănicie se cere, a venit înapoi în țară, și s'a pus pe muncă. Să-l vedetă acuma ce vesel și ce mulțumit este, și ce case frumose are!....

CAPUL DE MORT

Un tînăr bogat, bine făcut, mergea la plimbare călare pe un cal frumos, și dintre cei mai buni. Pe cale, astfel se gândia în sine:

Ce bine trebue să-mi stea mie! Cal bun, șea frumosă, pe mine haine scumpe și în buzunare banii de cheltuiala, cât îmi trebue. Cine e mai mare și mai fericit de cât mine?! Mai nainte stăteam pe gânduri, dar acum věd, că sunt om mare, și pot să fac ori-ce de acum în colo, tot mare rěmáiū. De acuma tôtă viața am să mă plimb, am să-mi fac tōte gusturile, și, cine mi-o dice o vorbă.... o pătesce: E hotărît, că eu sunt un om mare.

Gândind însă tînărul astfel și, mergend mai departe, iată vede într'un cimitir pe un om, săpând o grópă.

— Ce facă acolo, omule, îl întrebă tînărul pe om.

— Iată, domnule, sap o grăpă, să desgrop nisce morții, dar, să-pând, mult mă bat cu gândul, și mă socotesc, și nu pot ești la capăt...

— Cu ce? întrebă tinerul.

— Iată cu ce, dice omul: Am găsit un cap de mort, și am voit să sciū, al căruia va fi fost acel cap? Al unuī om bogat, sau al unuī sărac? și nicăi un semn nu se vede pe dinisul. Se vede că după mórte, cel sărac și cel bogat, cel mare și cel mic, tot una sunt! Iar gândindu-mă la aceste lucruri, am rămas fără nemulțumit, pentru că mi-am ăsăzat:

«Dacă faci fapte mari, îți rămâne numele; iar, dacă nu faci, nimică ești! și sunt nemulțumit, căci până acum n' am făcut nimică.

La aceste cuvinte tinerul rămasă și el pe gânduri și ar fi vrut să lase și cal și tot. Se gădea numai la fapte mari.

CÂINIȘI LUPI

FABULĂ

Un câine plin de fală

Numit Buffon

Celebru liberton,

Sciind istoria ce-ă dice naturală

Din carte luă Biuffon,

Făcuse o întrunire de câinime;

Dulăi, prepelicari, zăvođi,

Maici toți nerođi,

Și le grăi din înălțime:

* * *

«Câni

«Citadin!

«Voiu să vă dau un sfat,

«Ca om de stat.

«Să șterg urmele de barbarie,

«De care mi-e rușine mie,

«Căci sunt civilisat,
«Netoleranța ruginită,
 «Moștenită
«Din timpi primitivă,
 «Vă face exclusivă,
«Uitând că lumea-i aqă cosmopolită !
 «In secolul acesta liberal,
 «Nu trebuie și nu se poate
«A nu primi pe lupă la drepturile tătoe ;
 «Căci, după codul natural
 «Numit zoologie,
 «Se scie
 «C'acești jupână
«Și ei sunt tot un fel de caini,
 «Cu noii de-o singură tulpină :
 «Familia canină,
«Având strămoș pe mopsul cel scăpat
 «In țile de potop,
 «Făcând un hop,
 «In Ararat...!»

* * *

Sensațiune mare
In lătrătorea adunare !
Cătei mai ales,
Din spirit de progres,
Se distingeau prin gălăgie
Chemând pe lupă la hora de frăție.
Un caine ciobănesc atunci a țis :
 «Frumos e 'n teorie
 «Si 'n vis ;
 «Dar vă poftesc la stâni,
 «Ca să vedeți voi armonie
 «De lupă și caini.»

C. — MODEL DE SCHIMBAREA NARAȚIUNEI DESPRE
ALȚII IN NARAȚIUNE DESPRE SINE
PRIN MIJLOCUL 3

(adică arătând imprejurări mai stranie)

CÂINELE SOLDATULUI

(Narațiune despre alții)

Bietul soldat căduse rănit în bătaie și n puține dile, chinut de durerea rănilor precum și de gravitatea lor, muri departe de mu-mă-sa care îl crescuse și care îl iubea.

Fuind serman și fără rude pe ţermuri străine, n'avea nică prienți, n'avea nică un ajutor; nu era pe 'mprejurul lui nică o ființă care să suspine, ori să i se facă milă de un biet trecător ca dinsul.

Singurul lui tovarăș de nenorocire, singura-ă avere era un câine, care pentru credințoșia lui îi era forte iubit. Acest biet câine ședea și și nopte lângă densul și părea adâncit în mare mâhnire.

Acuma totul este gata pentru îngropare, acum trupul mortului se ridică pe mâni de soldați, adică i se face cinstea care este hotărîtă pentru toți acei cari mor pentru împărat, sau pentru țară și pentru nemul lor.

Ca și un om care scie ce se petrece, câinele pornescă în fruntea paradei, aşa de întristat că din ochi luă pică pe pămînt lacrimi; ca un frate iubit el îl însoțește până la mormînt.

Când ajunge la mormînt, câinele se opresce aici, se aşeză aici și nimic nu'l face a se depărta. Stă lângă mormînt, așteptă ca stăpânu-să-l strige, crede c'o să'l vadă când s'o deștepta, cum se întempla mai nainte.

Câte-odată mai cercă să ridice piatra de la mormînt, câte-odată latră după câte-un călător parcă ar dice, sermanul coprins de durere: vino să-mi dai ajutor!

Iar când străinul, de milă, voesce a-l trage încolo de-o parte și a-î da hrana, el își pléca capul, privesc în pămînt și nu vrea nimic.

De când a murit soldatul și până acumă năoptea cu umbrele sale a învăluit emisferul nostru de două ori, și sérmanul căine, în timpul acesta de două dile, a fost nelipsit din locul de jale de la morînt.

Dar a treia dî, în dimineața cea viitoră în zoră de dimineață, pe când se deșteptă omul muncitor, căinele Azor zacea lângă grăpă, mort de întristare.

CĂINELE SOLDATULUI

(Narațiune despre sine)

Intr'o năopte visaiu că eram soldat; cădusem rănit în bătaie și'n puține dile, chinuit de durerea rănilor precum și de gravitatea lor, muriu de departe de mumă-mea care mă crescuse și care mă iubea.

Fiind sérman și fără rude pe ţermuri străine, n'aveam nicăi prietenî, n'aveam nicăi un ajutor; nu era pe 'mprejurul meu nicăi o ființă care să suspine, ori să i-se facă milă de un biet trecător ca mine.

Singurul meu tovarăș de nenorocire, singura mea avere era un căine, care, pentru credincioșia lui, îmi era fără iubit. Acest biet căine sedea dî și năopte lângă mine și părea adâncit în mare mâhnire.

Acuma totul este gata pentru îngropare, acum trupul meu se ridică pe mâni de soldați, adică mi se face cinstea care este hotărîtă pentru toți acei cari mor pentru împărați, sau pentru țară și pentru nemul lor.

Ca și un om care scie ce se petrece, căinele pornește în fruntea paradei, așa de întristat, că din ochiul lui pică

pe pămînt lacrămi ; ca un frate iubit, el mĕ însotesc până la mormînt.

Când ajunge la mormînt, câinele se opresce aici, se aşeză aici și nimic nu'l face a se depărta. Stă lângă mormînt, aşteptă că eū să-l strig, crede c'o să mĕ vadă când mĕ voiă deștepta, cum se întempla mai nainte.

Câte-odată mai cercă să ridice piatra de la mormînt, căte-odată latră după căte-un călător, parcă ar dice, sérmanul, coprins de durere : Vino să-mi dai ajutor !

Iară când străinul, de milă, voesce a-l trage încolo deoară și a-î da hrană, el își plecă capul, privesce în pămînt și nu vrea nimic.

De când am murit eū și până acumă, năoptea, cu umbrele sale, a înveluit emisferul nostru de două ori, și sérmanul câine, în timpul acesta de două dîle a fost nelipsit de la locul de jale, de la mormînt.

Dar a treia dî, în dimineața cea viitoră, în zori de diuă, pe când se deșteptă omul muncitor, câinele Azor zacea lângă grăpă, mort de întristare.

Curios vis.

ESERCITII

Elevii vor schimba în scris următoarele bucăți de narăriune despre alții în narăriune despre sine :

VENATÓREA

Şeful vînătorei împărți la toti puşcaşii tăranii praf și plumb în de ajuns, desbatu apoi planul vînătorei cu gravitatea unui general de armată ce curând are să înfrunte inimicul, însemnă linia de atac a hăitaşilor, linia de pândă a puşcaşilor, și după ce totul fu bine pregătit, întréga cetă plecă spre pădure, uniu călări,

alții pe jos aspirând cu poftă aburiī dimineții și cântând doine de jale sau cântece de veselie, după cum se simțiau inspirați de răsăritul sôrelui sau de sgomotul râsboinic al vînătorei.

In scurt timp pădurea fu încinsă între două lanțuri de ómeni, când de odată la sunetul cornulu, care era semnul de începere al vînătorei, miș de tipete sălbatrice, sunete de ciomege, șiuerături ascuțite, treziră ecurile de prin adâncul ripelor, făcând să tremure de frică chiar frunzele pe arbori; s'ar fi spus că bâtrâni frasin și stejar să răstîrnă sub vrăjmășia unui potop ce năvălesce asupra pădurei. La audul acestuia cloicot înfiorător, linia pușcașilor stătea tacută, așteptând, fie-care la locul său, ascuns printre frunzari, sosirea vre-unei fiare sălbatrice spre a o împroșca cu foc.

Dar în acăstă așteptare ce sămănă a fi fără sfîrșit, fie-care moment este însemnat prin bătaia înimi. Nu este vînător cât de vechi, cât de ispiti, care să-și pote stăpâni neastămpărul. «Pôte va veni pe ică, pôte veni pe dincolo,» își dice el pregătindu-și arma, și ochiul său se măresce, aşa că ar voi par că să străbată prin măduva copacilor. Cel mai mic sunet prin frunzele uscate răspunde de-a dreptul în inima sa; el își opresce suflarea, ascultă, întrăbă și nicăi o notă nu scapă nepercepă din graiul tănic, armonios al pădurii.

Apoi iată că răsună o detunătură de pușcă în aripa stângă a vînătorilor, urmată de mai multe alte în aripa dréptă și în centru, până când focurile se înmulțesc pe totă linia, vestind fie-care câte un duel singuratic, duel de morți între om și fiară.

Cu încetul însă hăitași se apropie de pușcași, urletele se potolesc, focurile încetează, și cu toții se adună grămadă în poiana cea mai apropiată — pentru a număra prada dobândită.

N. Gane.¹

¹ N. Gane s'a născut la Fălticeni în 1835 și trăiesc în Iași. E cunoscut ca scriitor și anume ca nuvelist, adică scriitor de nuvele. E scris însă și bucați cu subiecte istorice.

DIN RĂSBÓIELE LUĬ TRAJAN CU DACIĬ

... Trajan înainta cu încetul ; unde pune piciorul însă se stabilește ; esterminază ce găsesce, zidesce și populază cu Romanii. Totă vara, lupta este cam nehotărîtă. Spre toamnă se dă o bătălia generală la Talpa (Tapes) și Decebal fugă biruit. Trimete o solie să céră pace, dără Trajan n-o primescă. Înaintează în Dacia zidind, populând numai cu colonii romane locurile ce coprinde, și lucrând cu mare grabă la drumul ce s-a numit *Via Trajană* și pe care l-numesc Români și până astă-dă, în toate părțile, *Trojan*.

In primă-vara anului 105, Trajan și Decebal începură răboiul cu îndoită tărie. Dar Trajan tot-dată una învingător, înaintează cu același sistem de esterminare și populare în urmă-ă ! Daci sădrobiți cu totul, nu mai ține pept Romanilor. O deputație numerosă de căpeteni dace, cu copii și femei despletite se înfătușază lui Trajan, aruncând armele și dând în genunchi, cu mânele legate la spate spre semn de robiă, cerând numai viață. Amănuntele acestor răsbóie nu le vom da aci. Colona lui Trajan este singura epopee, ce ne-a rămas din răsbóiele lui Trajan în Dacia. Decebal se omoră singur, ca să nu cadă în mâinile lui Trajan, și în anul 105 Români stăpânesc totă Dacia.

Fertilitatea și bogățiile naturale ale Daciei, mania ce avea Roma dă coloniza, și politica ei dă strămuta locuitorii provinciilor dobândite, și a nu lăsa indigenii să vadă locurile, cele-are fi putut păstra suvenire și inspira revoltă ; dorința lui Trajan dă vedea înflorind provincia ce purta numele lui și care se făcuse domeniu chiar al lui, precum se vede și din medalia de bronz, bătută de Senat cu tipul Daciei și cu legenda, *Dacia Augusti Provincia*, făcură a se aduna aci mai multe colonii de cât în toate cele alte provincii romane. Istoricul Dion observă, că după împărțirea ce a făcut August în domenurile poporului Roman și ale Imperatului, națiile și provinciile subjugate în urma astei împărțiri, nu mai făcea parte a departamentului Roman, ci al Imperatului și se guverna de locoteneni, iar nu de Pretori și

Proconsulă, afară numai de schimbările ce făceaă Imperații eî însușă din când în când. Tóte contribuiaă ca Dacia să fie locul făgăduinței pentru Romanii din tot Imperiul și să se adune aci o populație mare. Trajan dă dreptul de cetățen cu măini pline în Dacia și voie legiunilor să-și însore soldații. Acum Dacia nu mai este captivă, nu mai este róbă a Romei, este *Augustă* ca și Roma, este fiica Romei.

Cesar Bolliac.¹

SGÂRCITUL

Peste un rîu lat și mare
 Și repede curgetor
Vrînd să trécă-un ore-care
 Sgârcit d'argint iubitor,
Mergînd pe punte, se pare
 Unde-a călcat n'a vîdut,
Căci, smintind din întemplare
 Un pas, în rîu a cădut.
Și 'ncepu să strige 'n apă :
 Vaî de mine, mě 'nec, mor !....
Vino lumă de mě scapă
 Dă-mi mâna de ajutor !

* * *

Un pescar din întemplare
 Care-aprópe s'a aflat
Alergînd spre-a lui scăpare
 Iute 'n rîu s'a aruncat,
Și cu multă ostenelă
 Spre el degrab înnotând

¹ **Cesar Bolliac** s'a născut la 1813 și a murit la 1881. A fost în armată, apoi, lăsând armata, se ocupă de literatură. A fost cunoscut ca diarist. A scris în prosă și în versuri.

L'a ajuns într'o clipeală
Curaj dându-ți și strigând :
— Dă'mi încocice mâna frate,
Intinde-o mai degrabă
Să te scap de încocare,
Aibă curaj și nu fi slab !

* * *

El, *dă-mi* audind prin unde,
Prea amar să aștepțe
— Nu-ți dau nimic, și răspunde
Și 'n adânc să așeze.

Anton Pann

III. TRANSFORMAREA DIALOGULUI ÎN NARAȚIUNE

Transformarea dialogului în narațiune este fără folositoră, pentru că schimbă cu desăvârșire forma, și pentru că, schimbarea totală a formei este aproape o creație, adică o compoziție.

La schimbarea dialogului în narațiune se păstrează numai fondul, adică numai faptul care vom să-l descriem ori să-l arătăm prin scris, iară forma este nouă.

Pentru a schimba un dialog în narațiune n'avem de făcut alt de cât să citim întregul dialog, ca să găsim fondul său faptul principal și apoi, îmbrăcând acest fond cu cuvintele noastre, să-l arătăm în formă de narațiune.

Schimbarea dialogului în narațiune nu este la urma urmei de cât un exercițiu de *resumare*; iată pentru ce exercițiile de resumare sunt de folos pentru compoziție.

MODEL DE TRANSFORMAREA DIALOGULUI IN NARATIUNE

CINE ADUNĂ FOLOSESC (Dialog)

- Dómne, unchiule, lung maෂt este drumul și căldura te omóra.
- Lung, băete, dar ce să facem ? Dar uit' te jos, věd nu sciū ce strălucind.
- E o potcovă, unchiule.
- Apoř de ce n'o ridică s'o iař ?
- Dar la ce ? Pe căldura asta nu face să te maෂt plecă jos pentru-o vechitură.
- Atunci o ridic eř, băete.
- Treaba Dumitale.

* *

- Dar de ce te oprescă aici, unchiule.
- Mě duc, băete, aci la casa asta la un fierar, căci am trebuită de ceva. Tu așteptă-mě aice și apoř vom merge maෂt nainte.

*

- Ař găsit fierarul, unchiule ?
- Da, băete.
- Ař găsit și ce căutař ?
- Da, am găsit, de-acum haide la drum.

*

- Dar la casa asta de ce te oprescă unchiule ?
- Aci, băete, săde un grădinări și am de vorbit ceva cu dinsul.
- Dar nu stař mult ? Orř pot să merg și eř ?
- Ba, tu stař și așteptă-mě aice ; eř viř curind.

* *

- Uit' te unchiule am maෂt găsit o ciréšă.
- Bine, dar ce-ař făcut cu dînsa ?

— Am mâncat' o. Pe căldura astă și pe drumul acesta așa de lung când ăși o ciréșă în gură, pare că te mați învie, te mați recoresce.

— Câte cireșe ați găsit până acumă?

— D'apoï șciu ești! Am găsit multe.

— Scii tu că cireșele astea sunt de la mine din traistă? Ești le dădém drumul la câte una și tu le luă.

— Dar de unde le ați D-ta?

— Le-am cumpărăt de la grădinăr.

— Și ce-ați dat pe dînsele?

— Am dat baniș care i-am luat de la fierar mai adineoră când i-am vîndut potcôva care am ridicat' o de jos, și pe care tu n'ați vrut s'o ridică.

— Vra să dică, unchiule, cireșele aști fost la D-ta și pentru că te-ați plecat D-ta odată după potcôvă a trebuit ca ești să mă plec de o sută de ori după cireșe?

— Tréba ta.

CINE ADUNĂ FOLOSESC

(Narațiune)

Un băiat împreună cu unchiu-său mergea la un drum lung, vara pe căldură mare.

Pe drum ei găsesc o potcôva.

Unchiul ășteaptă băiatului să ia. Băiatul nu vrea, ășteaptă să nu face să se plece pentru o vechitură.

Unchiul ia potcôva și, mai încolo pe drum, o vinde la un fierar, iar mai departe, pe baniș luăti de la fierar cumpărăt de la un grădinăr cireșe.

Băiatul n'a sciut nicăi de vîndarea potcôvei, nicăi de cumpărarea cireșelor.

Mergând mai departe pe drum, unchiul, din când în când tot lepăda căte o ciréșă, și băiatul, cum vedea ciréșa, o ridică și o mânca.

După ce se plécă băiatul nu mai sciū de câte ori, unchiul îi spune de unde sunt cireșele, și-l face să înțelégă că dacă lua potcovă, se pleca numai odată, nu de atâtea ori, cum s'a plecat după fie-care cirésă.

ESERCITII

Elevii vor preface în scris următoarele dialoguri în naratiuni :

BRICÉGUL ȘI CINSTEA

- Uit' te, Petré, ce frumos bricég am găsit.
 - Bravo ! Bricég cu două limbă și cu plăsele de sidef !
 - Când vom merge mâne diminetă la școală, să-l arêtăm la cei-l'alți școlari din clasa nôstră.
 - Da, să-l arêtăm. Eü mě prind că nimene n'are aşa bricég.
 - Sciî ce ? Haïde acuma colea, alătura de drum, în pădure, să ne tăiem cu acest bricég câte o vărguță de alun.
 - Haïde. Dar uit' te un om vine încóce spre noi și merge cu ochiî cătând în jos pe drum ; óre n'o fi omul care a pierdut bri-cégul ?
 - Sciû eü, póte. Haï să-l întrebăm.
 - Haïde.
 - Cé cauță, nene ?
 - Un bricég.
 - Cum era ?
 - Apoî cum să fie. Era cu două limbă, și cu plăsele de sidef.
 - Uit' te, noî l'am găsit.
 - Eî ? L'ață găsit. Acesta e.
- Bravo ! Să vede că sunteți băieți cinstiți. Cinstiți să fiți cât veți trăi și cinstiți să vă fie némul.
-

D O Ī C A Ī N Ī

— Sciř ce, măř Griveř? Până acuma ne-am ostenit destul aler-gând mereu afară porciř care veneau în curte să măñânce porumbul stăpânuluř. Uit' te ușa deschisă, haide să intrăm și noř în casă colo, să căutăm și noř ceva de mâncare, lapte, brânză, orř ce-o fi.

— Nu, bre Codosule! Eř nu voesc. Omeniř aceştia la care trăim noř sunt fórte bună și miloši, ne dař tot-d'auna mâncare cât ne trebuesce, ne alintă, ne mângâe, se jocă chiar cu noř: cum îř trece ţie prin minte să le facem stricăciună prin casă?....

— Ce stricăciună? Haide, eř mě duc în casă.

— Du-te, dar să nu-ři pară rěu.

* * *

— Aleř! Vai! Vai!

— Ce e, bre lupule?

— M'a bătut, măř Griveř.

— Cine?

— Stăpânul nostru m'a găsit cu capul într'o putină cu brânză și mă-a dat o bătae!....

— Să-ři fie de bine!

CĂINELE ŞI CĂTELUL

«Cât imi sunt de urâte unele dobitoce,
Cum lupii, urși, lei și alte câte-va,
Care cred despre sine, că prețuesc ceva! |

De se trag din nem mare,

Asta e o întemplieră:

Si eř pote sunt nobil, | dar s'o arët nu'mi place. |
Omeniř spun adesea, că 'n terti civilisate,
Este egalitate. |

Tóte iaă o schimbare, și lumea se cioplesce,

Numai pe noă mândria nu ne maă părăsesce.

Cât pentru mine unul, fiesce cine scie,

C'o am de bucurie,

Când tótă lighionă măcar și cea maă prostă,

Câine sadea îmă dice, iar nu domnia-vóstră.»

Așa vorbea deună-dî c'un boă ore-care,

Samson, dulău de curte, ce latră forte tare.

Cățelul Samurache, ce sedea la o parte

Ca simplu privitor,

Auăind vorba lor,

Și că nu auă mândrie, nică capriți deșarte,

S'apropiă îndată

Să'ști arate iubirea ce are pentru eř:

«Gândirea vóstră, dice, îmă pare minunată

Și sentimentul vostru il stimez, frați mei.»

«Noă frați těi, răspunse Samson plin de mânie !

Noă frați těi, potae ?

O să'ști dăm o bătae

Care s'o pomenescă.

Cunoscă tu cine suntem, și ti se cade tie,

Lichea nerușinată, ast-fel să ne vorbescă ?»

— «Dar diceați...» — «Și ce'ști pasă? Te întreb eă ce diceam

Adevărat vorbiam,

Că nu iubesc mândria, și că urăsc pe leř

Că voiă egalitate, dar nu pentru căteř.»

Acésta între noi adesea o vedem

Și numai cu cei mari egalitate vrem.

IV. TRANSFORMAREA NARAȚIUNEI IN DIALOG

Exercițiile de transformarea narațiunei în dialog, sunt mai folositore dar și mai grele de căt transformarea dialogului în narațiune; căci transformarea dialogului în narațiune este un fel de resumare, însă transformarea narațiunei în dialog este o amplificare și încă o amplificare grea, pentru că cere nu numai a se adauge, ce s-ar mai putea, ci să se împărțescă totă povestirea la două sau mai multe persoane în aşa mod că fie-care să spună numai lucruri de acele de care crede, sau de care vrea să arate altora că crede. Fie-care om vede lucrurile în felul lui, de pildă unuia îi plac mere, altuia pere etc., și fie-care — dacă este om cinstit — spune aşa cum îi place sau cum ar trebui ca să-i placă, de aceea după vorbă să cunoasc omenii, pentru că alte lucruri îi plac unui tiner, altele unui bătrân, etc., și dacă am tace pe cineva să spună acum una și acum alta n-am mai cunosce cine e el.

MODEL DE TRANSFORMAREA NARAȚIUNEI IN DIALOG

VULPEA ȘI RACUL (Narațiune)

O vulpe alergându-se prin iarbă, după o găinușă de câmp, cade într'o lupărie, adică într'o grăpă de cele ce fac omenii ca să prinđă lupi.

In grăpă, însă, iată că dă de un rac care căduse și el din întemplare și care o întrăbă de ce-a căzut ea și dacă scie vr'un meșteșug ca să iesă îndărăt, afară.

Vulpea dice că scie un sac și-o traistă de meșteșuguri și-apoi încrăngătă pe rac dacă scie și el ceva.

Racul dice că scie numai una și bună.

Vulpea îl încrăngătă care este aceea una și bună.

Racul o chiamă ca să-i spună mai de-aprōpe, și când vulpea se apropi de dēnsul, el, haî, se prinde cu piciorul lui cel ca fōrfeca de botul vulpeř; iar vulpea de spaimă scutură odată din bot și-l aruncă tocmai sus afară din grōpă.

După ce s'a văzut afară, racul începu să mărgă și să-să vadă de drum, iară vulpea îl încrăngătă ce să facă ea acumă ca să iesă.

Sciță ce dice, însă, racul?

Racul îi spune vulpii ca să pună sacul și traista una peste alta, să se urce pe ele și să iesă afară.

VULPEA ȘI RACUL

(Dialog).

— Valeū!

— Ce e? Cine este?

— Eū sunt, jupâne race.

— D-ta ești, jupânésă vulpe? Dar de unde vii aşa de repede?

— Uit' te, voi am să prind o găinușă de câmp și, alergând după dēnsa, am cădut în lupăria asta, în grōpă asta pe care aū făcut'o ómenii ca să prinđă lupi intr'insa.

— Apoi, jupânésă, uit' te din întemplieră am cădut și eū; dar, mě rog, d-ta sciřvr'un meșteșug de eșit de aice?

— Eū? Eū sciř un sac și o traistă, dar d-ta?

— Eū sciř numai una și bună.

— Care e aceea una și bună?

— Dă-te mai încocă să-ți spun.

— Aoleū! Te-ař prins cu fōrfeca ta de la picior tocmai de nasul meū!

— Sciū.

— Cs!

— Să-ți fie de bine cumăträ, ați strănutat și ați scuturat din bot aşa de bine că m'au aruncat tocmai afară din grăpă și am scăpat.

— Văd! Văd fără bine, dar să-mă spui acuma ce să fac eu ca să scap, să ieș de-aice.

— D-ta? D-ta acuma, uit-te, pune sacul și traista d-tale de meșteșuguri; sue-te pe dinsele și ieși afară.

EXERCITII

Elevii vor transforma în dialoguri următoarele narăriuni:

CĂINELE ȘI LUPUL

Un căine gras și sdravăn, de la un gospodar bogat, scăpând într-o noapte din legătore, să duce să se plimbe.

La plimbare se întâlnesc cu un lup slab și prăpădit, pare că ar fi fost ofticos.

Întâlnindu-se el, căinele îl întrebă pe lup ce umblă, ce caută și de nu cum-va e bolnav, că par că ar fi eșit dintr-un spital.

Lupul răspunde că după hrană umblă, și se plânge că vremurile sunt aşa de grele și lupii său înmulțit aşa de mult în cât au ajuns să se mănânce unii pe alții, ori să piară de forme. Tote aceste lucruri le spune însă cu atâtă durere în cât i-se face căineului milă de el și îl îndemnă să mergă cu dinsul să intre în slujba la stăpânul lui și acolo o să aibă mâncare de ajuns și de întrecut și o să se facă aşa de gras cum e și dinsul.

Lupul se prinde să mergă, și chiar pornesc împreună, dar mergeând vr'o câță-vară pași, când să uită la căine, îl vede cam ros la gât și-l întrebă de ce părul de pe gât la dinsul e mai scurt de cât pe spate.

Câinele îi răspunde că acesta e din pricina că șiuau stăpânul îl ține legat și legătorea îi răde părul.

Auind acestea lupul, se întorce înapoi, dicând că mai bine primesce să rabde de fome de cât să trăiescă legat.

MĂGARUL LA POD

Un om ducând un măgar de căpăstru, voia să treacă un pod. Măgarul, însă, nu voia nicăciun chip: cu cât omul trăgea mai mult înainte, cu atât el trăgea mai tare înapoi, pare că ar fi vorbit amândoi și când dicea omul da el dicea ba.

Văzând omul că n-o poate scăpa la capăt cu măgarul, după ce să satură de tras înainte de căpăstru și de bătut; văzând că măgarul caută numai de cât să-l facă din potrivă, îi vine, nu sciul cum, în gând de se dă îndărătul măgarulu, îl apucă de cădă și începe a-l trage.

Măgarul văzând că-l trage îndărăt, pentru că să-l facă omulu necaz, s'apucă de tras înainte spre pod. Tot astfel, trage măgarul spre pod și omul înapoi, până când, la urmă, omul dând drumul de cădă, măgarul o rupe la fugă și trece podul.

RACUL, BRÓSCA ȘI ȘTIUCA

Racul, brósca și cu știuca
Intr'o șir s'aș apucat
De pe mal în iaz să ducă
Un sac cu grâu încărcat.
Și la el toți se înhamă;
Trag, întind, dar ăș de samă
Că sacul stă neclintit,
Căci se trăgea neunit:
Racul înapoi se da,

Brósca tot în sus sălta,
Ştiuca fórte se isbea
Şi nimic nu isprăvea.
Nu sciú cine-ă vinovat,
Insă pe cât am aflat
Sacul în ūaz nu s'a tras,
Ci tot pe loc a rĕmas.

AI. Donică¹

B.—PREGATIRI SPECIALE ASUPRA FONDULUI

Exercițiile de pregătiri speciale asupra fondului compozițiunilor privesc conținutul, adică materia compozițiunilor, cu alte cuvinte privesc *chiar lucrurile și faptele* despre care se vorbesc în compozițiuni.

Pentru ca să începem aceste exerciții, trebuie mai întâi să vedem care pot fi lucrurile și faptele asupra cărora să pot face compozițiuni. Despre aceste lucruri vom invăța însă mai departe în clasa III; acuma ne oprim la ceea-ce am invățat asupra formeî.

CAPIT. III

MICI COMPOZIȚIUNI

Cel mai ușor fel de compozițuni sunt *imitațiunile*, adică acele compozițuni cără se fac luând drept model altele făcute de alții.

Sunt două feluri de imitațiuni :

- 1) unele care imită numai fondul punând formă nouă;
- 2) altele care imită numai forma punând fond nou.

Noi până acum ne-am exercitat mai mult asupra formeî, de aceea și compozițiunile care le vom face acum vor fi de cele care se imitéză numai fondul, iară forma punêndu-se nouă.

EXERCIȚII DE COMPOZIȚIUNI SAU MODELURI DE IMITAT

Pentru fie-care din aceste modele, elevii vor face căte o compoziție în prosă, luând ca material subiectul pe care-l dăm după fie-care model :

I. ȚĂRANUL ȘI PESCARUL

Un țăran la tărgh se duse
Pesce vrînd a-și tîrgui,
S'alegêndu-șă un crap mare,
Fără altă cercetare
Serios pe loc se puse
La códă a-l mirosi.
Pescarul l'astă vedere
Răbdarea de tot perdînd

Dice rîdînd :

— Om ciudat ca tine, vere,
N'am mai vîdut de când sunt
Pe astă pămînt,
Nică așa minte nerădă
Să miroșă pesciș la códă !

Vrei să afli de e prôspét, miróse-l la cap, creștine,
Că el de la cap se strică, și o scie oră și cine.

— Despre cap, dise țăranul,
Nică mai este de vorbit,

Căcăi o sciū, o sciū, sérmanul
Că de mult a putređit;
Vream să văd încă la códă dacă este precum spun,
Căcăi se pote de 'ntemplare să rămâne ce-va bun.

Bălăcescu.

Subiectul de desvoltat: Cine-va cumpărând nisce bănzetură sau cărănați, dă căinelui său să le guste; dice că vrea să vadă dacă-i plac măcar căinelui.

2. RUSUL LA DRUM

Nu sciū unde rusul alerga grăbit,
Dar pe-un drum pe 'ncunjur fost'a nimerit,
Și mergea sérmanul și mergea, mergea
Numai drum în ochiă altă nu vedea.
Cine-va vădendu-l l'intrebă: — Dar unde
Mergi aşa cu grabă? — Rusul îi răspunde
In cotro se duce și că se grăbesce.
Cel-l'alt vrîndu-ă bine, stă și-l sfătuesce:
— Du-te ia pe-aice că-ă aprópe tare,
Pe-acolo e 'ncunjur, e cu depărtare!
— Se 'nțelege lucrul! Ast-fel trebuesce
Cum departe-ă locul, lung și drumul este.
— Nu-ă aşa. E 'ncunjur, nu m'asculți? — Ascult,
Asta nu-ă pricină, dar de mers e mult.
— Mult, pe-acolo este, dar pe-aice nu-ă
Înțelegi acuma? Ce te facă tehuă?
— Înțeles, dar ș'apoă dac'am înțeles?
Merg eu tot pe-aice, că tot am de mers...

Subiectul de desvoltat: Unui băiat cam sărac i-a dat într-o zi un unchiu al lui nisce banii și el umbla după aceea ca să-i cheltuiască, dicând că tot are să-i îsprăvescă odată.

3. GRIERUL ȘI FURNICA

Greerile 'n desfătare,
Trecând vara cu cântare,
De odată se trezesce
Că afară viscolesce
Și mâncare el nu are.
La vecina sa furnică,
Alergând cu laerămî pică
Și se rögă să-l ajute
Cu grăunți să-l împrumute,
Ca de fome să nu móră,
Numai pân' la primăvară.
Furnica l'a ascultat,
Dar astfel l'a întrebat:
«Vara, când ești adunam,
Tu ce făcea?» — «Ești cântam,
In petrecere cu toții.»
«Ați cântat? Îmi pare bine;
Acum jocă, dacă poți;
Iar la vară fă ca mine!»

AI. Donică

Subiectul de desvoltat: Un școlar se plângă către un altul că vine esamenul și dinsul a rămas cu materiele ne-invățate, apoi îl întrebă ce să facă el.

4. GÂNSACUL ȘI MAIMUȚA.

O maimuță mică se află odată
Coborită-în curte d'al ei lanț legată.
Păsările curții împrejurul său
În intimitate se-invîrtia mereu.

Un gânsac găsesce sub un pom o nucă
Și la ea alergă ca să o aducă.
«Iată, dice, dragă, lucru prea ciudat,
«Că curcanul spune că-î bun de mâncat;
«Cercați în tot chipul dar nu fuți în stare
«Ca să bag pe gușă o nucă aşa mare.»
Agera maimuță iute o apucă,
Cu o pietricică sparge mica nucă,
Și mâncând-o dice : « Veďi, dragă gânsace,
Află de la mine trăba cum se face ;
Dacă vrei să capeți lucrul ce visezi,
Cată ceva trudă să-ntrebuințezi.»

Gh. Sion

Subiectul de desvoltat : Doi băieți găsesc pe drum un ban de aur și vor să-l schimbe ca să-l împărțescă, dar le e lene să se ducă până la han ca să-l schimbe și întâlnind un strein mergând spre han, îl-a dat să-l schimbe el. Streinul nu s'a mai întors.

5. GÂSCILE

Un țeran la tîrg ducând,
De dinapoï c'o prăjină,
De gâscă un cârd;
Nu pot sci din ce pricină,
Făr' cea mai mică crutare,
Le gonea cu defaimare !

¹ *Gheorghe Sion* s'a născut la 1830, în Hârșova. S'a făcut cunoscut prin traducerile unor piese de teatru; a scris *Poesii* și a reușit mai bine în *Fabule*. Este membru al Academiei române.

Se vede, că a luă grabă era ca să ieă preț mare.
Apoī noī scim fórte bine, că interes unde-avem,
Acolo nu numai gâsce, dar nică omeni nu crutăm ;...

Și dar pe tărān nu învinovățesc.
Gâscele însă alt-fel acesta înțelegea,
Căci întâlnind pe drum ele un călător ce trecea,

Pe tărān aşa pîrăsc :

«Unde s'aă vădut în lume gâsce mai nefericite,

Și de un tărān ca acesta mai osindite,
Gonindu-ne cu prăjina ca pe nisce paserī proste,

Și bătându-ne la coste.

Și nu scie el tărānul că și dator să ne cinstescă :
Căci nemul nostru se trage din cîrdul acel slăvit,

Ce Roma odinióră aă măntuit.

Ah ! cînd ar putea el să cetescă,

In istoriă, și să vadă Romaniă vechi cât serba,

Acele gâsce proslăvite, și câte serbări le da.»

Atunci le-aă dis călătorul : «aă și voi să fiți serbate,

Ca acele gâsce onorate ?»

— Dar dumneata n'aă cetit ce aă fost strămoșii noștri ?

— Mie îmă este sciut,

Că Roma s'aă măntuit de către strămoșii voștri ;

Însă vréu să seiū : voi ce ată facut ?

— Noă nimica : dar strămoșii n'aă facut destulă trébă ?

Lăsați pe strămoșii în pace, de dinși nimeni nu 'ntrébă.

Căci eī după a lor fapte și plata și-aă primit ;

Iar voi iubitelor mele sunteți de friptură bune,

Și puful vostru de perină moă, trufașe de dormit,

Și nu vă maă lăudați cu strămoșii răposați,

Dacă voi nimica nu însemnați.

S'ar putea fabul'acesta mai pe larg a o vă spune,

Dar mă tem gâscele să zădăresc,

Și de tot să le măhnesc.

Subiectul de desvoltat : Nisce școlari rămași repetenți se mândriau față cu alți școlari de la altă școală dicând că școala lor e cea mai bună, și profesorii lor cei mai învățați. Atunci școlarii cei-lalți au rugat pe un om să-i judece. Ce-a ăsăz omul.

6. BRAGA

Braga dulce auđise
 Faima ce se răspândise,
 Că vinul de Drăgășani,
 Chiar de nu e de mulți ani,
 Capătă dulcetă mare
 Preumblându-se pe mare.
 «Să călătoresc și eu !»
 Dise ea în gândul său,
 Apoi intră 'ncetișor
 C'un Bulgar într'un vapor,

Și ajunge 'n Tarigrad
 Pusă 'n donița de brad.
 Dar cu ce s'a folosit
 Braga ce-a călătorit ?
 C'o acrime și mai rea
 În cât nu se putea bea !
 Câță neroădi prin teră străine
 Merg să caute lumine,
 Și se 'ntorc, ca vaî de ei,
 Mai proști și mai nătărăi !

Gh. Sion.

Subiectul de desvoltat : O muscă lacomă, obrasnică și mandră s'a dus de la țară la oraș ca să trăiască mai bine, dar la oraș a dat peste hărtiile otrăvite și a pierit. De cel reu unde e bine ?

* *

(Din modelele următoare elevii își vor scăde ei subiectele asupra cărora vor face compoziționi).

7. MOMIȚA ȘI DOUĒ MÂTE

In a momițelor țară
 Ce mai nu are hotare,
 Odată judecătore
 Era o momiță care
 Chibzuia cu scumpătate

Și iată că la momiță
 Se arată două măte,
 Zgâriete încruntate
 În prigonire de mórte,
 Părăsind a lor locaș

Una strigă : «Socotesce,
«Cașul eū l-am fost ochit.»
Alta țipă : «Hotăresce,
«Cașul eū l-am dobândit.»
«Stați !» le țise lor momița,
«In cumpăna de dreptate
«Se va lămuri ființa
«Priciniř de caș urmate.»
Apoř cașul drept în douě
Rupându-l ea prea frumos,
A pus întru amândouě
Cumpene câte un boř ;

Dar când cumpăna ridică,
Vede c'o parte-i mař mică ;
Mușcă, cércă chibzuesce,
Și bine nu nimeresce.
Acum partea cea mușcată
Nu trăgea cât ceea-laltă,
Mușcând iar din acea grea,
Tocmai drept nu nimerea.
Și aşa până 'n sfârșit,
Tot în cumpene a tras,
Iar mâțele s'ař trezit,
Că din caș n'a mař remas.

Al. Donici

8. DOUĚ POLOBÓCE

Un poloboc cu vin
Mergea în car pe drum încet și fórte lin,
Iar altul deșert, lasă că venia mai tare,
Dară și hodorogia
Făcênd vuet mare,
In cât trecëtoriř în lătură fugia :
Atuncă când el nicăi un folos nu aducea.

*

Asemene în lume
Acel ce tuturor se laudă și spune,
In trebă puțin sporesce,
Iar cel ce tace
Și tréba-șă face,
Acela tot-d'auna mai sigur isprăvesce.

Al. Donici

9. STICLETELE ȘI CIOCÂRLANUL

Un sticlet s'a fost prins în laț cum era mař rěū,
Și disperat cu totul, de mórte se bătea ;

Iar ciocârlanul meū
De el încă ridea
Dicēnd : « Ce nătărěū ;
Se pōte, ȳiuia mare
Să cađi în laț aşa de tare ?
Când eū n'am frică
De nimică. »

Dar învârtindu-se pe lângă sticletel
S'a prins în laț și el.

*

Vedě ! după faptă plată,
Să nu mař ridi de mine nică odată !

Al. Donicř

10. LUPUL ȘI CUCUL

— « Rěmâř sănětos, vecine !
A ȳis lupul către cuc,
« Aceste ţerě de rěū pline
Le părăsesc și mě duc.
Nu mař pot trăi aice,
De om cǎine prigonit :
In Arcadia ferice
Este codru de trăit,
Unde aurita vreme
Impérătesce deplin,
Unde lupul nu se teme
De năpăstiile ce-ř vin,
Acolo nu sunt răsbóe,
Toțī în pace viețuesc :
Omul este blând ca óea,
Iar cǎiniř nică hămăesc. »

— « Cale bună, měř vecine !
Dar te rog să-mř spuř curat :
Năravul nu-ři ieř cu tine ?
Și colții i-ař lepădat ?
— « Să-ř lepěd ? da cum se
[pōte !]
— « Apoř ȳine minte, frate,
Că la viitórea iarnă
Ař să rěmâř fără blană. »

Și aşa s'a întâmplat,
Precum cucul i-a cântat.

Intre ómenř iar sunt uniř
Cu colții de lup înzestraři :
Orř în care parte-a lumeř
Eř vor fi tot ne'mpěcaři.

Al. Donicř

I I. Z M E U L

Un zmeu cu códă lungă și cu sbârniitor
 De tot răsunătore,
 Vădându-se odată sub noură ridicat,
 La fluturul din vale, acestea a strigat :
 «Sburdalnică ființă !
 «Tu care totă șiuva cu-atâta ușurință
 «Alungă tot după floră ;
 «De ce nu cuteză ore să te ridică ca mine,
 «Să răspândesc în aer mirare și fioră ?
 «Mi-e milă, dău, de tine,
 «Căci în întinsul spațiului, abia te mai zăresc !»
 — «O, nu'ți mai fie milă, lui fluturul își dice,
 «Ești sortă-ții n'o doresc :
 «Tu sboră legat,
 «Ești liber mă desfătez aici
 «De floră înconjurat ;
 «A ta sbârniitură e o șarlatanie,
 «Chiar starea ta atârnă de vînt și de copii ;
 «In fine tu ești jucăriă,
 «Iar eu sunt dintre viață !»

Așa și dintre omene sunt șarlatani, sunt zmei,
 Ce sbârnăesc, se'nalță cât vîntul lor le bate ;
 Iar cum a lui suflare ori stă, ori se abate,
 Cu vîntul cad și ei.

Al. Donici

I 2. CATÂRUL CE-ȘI LAUDĂ NOBILITATEA

Catârul unuă părinte
 Cu prostele lui evințe
 Nobleța își lăuda :
 Dicând fără încetare,
 Că de o virtute mare

Exempluri multe-sa da,
 Că ea a fost la răsbioie,
 Că la cutare bătae,
 Singură a biruit,
 Si că l'a ei privire,

Oră-care om cu simțire,
 De tot rămânea uimit,
 De aceea se cuvîne
 Ómeniș să i se 'nchine,
 Domnul Catâr socotea;
 Si uitând a sa rea stare
 Părintésca 'naintare

La lumină tot scotea.
 Dar cum se sfărși noblețea ?
 Când îi veni bătrânețea,
 La rășniță el fu pus,
 Unde, prost, în scăpătare,
 De tatăl-său măgar mare
 El aminte 'și-a adus.

Gr. Alexandrescu.

CAPIT. IV

BUCĂȚI DE RECITAT

DAN, CĂPITAN DE PLAIU (XV secul.).

Frunză verde de mălaiu
 Cine merge sus la raiu ?
 Merge Dan, Șoiman de plaiu,
 C'a ucis el mulți dușmani,
 Un Vizir și patru Hanii.
 Frunză verde lemn de brad,
 Cine merge jos la Iad ?
 Merg Tătarii lui Murad
 C'a ucis în di de Maiu
 Pe Dan Căpitan de Plaiu !

(Dintr'un cântec popular) .

I.

Bătrânul Dan trăesce ca Șoimul singuratic
 În peșteră de stâncă, pe-un munte păduratic,
 Privind cu veselie cum sôrele răsare
 Dând viêtă luminosă cu-o caldă sărutare,
 Privind cu jale lungă cum sôrele apune...
 Așa și el apus' aș din dile mari și bune !
 Vechiș pustnic, remas singur din timpul său afară,
 Ca pe un gol de munte o stâncă solitară,
 Dincolo de morminte el trist acum privesce
 O taînică fantasmă ce 'n zare s'adâncesce,

Fantasma drăgălașă a verdei tinereți
Ce fugă de răsuflul gerosei bătrâneții,
Și dice: «Timpul rece apas' umărul meu.
«Și cât m'afund în dile tot simt, că e mai greu !
«O ! lege-a nimicirei, o lege nemilosă !
«Când, când s'a toci ore a vremei lungă cósă !»
Apoi el plecă fruntea și cade în visare,
Iar munți albi ca dînsul, se 'nclină 'n depărtare.

Ați timpurilor eroici imagină augustă,
Pe când era el tânăr, lumea-îi părea îngustă
Pentru bine, și largă, prea largă, pentru reu !
El ar fi vrut'o bună ca bunul Dumnezeu.
Deci îi plăcea să 'nfrunte cu dalba-îi vitejie.
Pe cei cari din lume purtau biciu de urgie,
Și mult iubea, când țera striga : la luptă Dane !
Să vînture ca pléva oştirile dușmane.
Atunci a luă mănie ca trăsnetul era,
În patru mari hotare tuna și fulgera,
Iar țera dormia'n pace pe timpi cei mai rei
Cât Dan veghia 'n picioare la căpătaiul ei.
Ades el pleca singur prin codri fioroși,
În cari luciau năptea oteluri și ochi roși ;
Și dacă murgu-îi sprinten da 'n lătură sforăind,
Vitezul cu blândeță il desmerda grăind :
«N'aibă grija, măi șoimane ! eu am și duc eu mine
«O vrajă rea de dușmani și bună pentru tine.»
Și murgu-șii lua calea în liniște deplină,
Prin codri fără drumuri și fără de lumină,
Iar vulturii carpatici cu sborul îndrăsnet
Făcea un cortej falnic eroului drumeț.
Increderea înfloresce în inimele mari !

II

Bětrānul Dan ascultă grăind doă vechi stejar
Crescuți dintr-o tulpină pe culmea cea de munte
Ș'având ca o coronă un secol pe a lor frunte.
— «O! frate, dice unul, un vînt în mieș de năpte
«Adusu-mă-a din vale lung vaet, triste săpte !...
«E sabie în tără ! așă năvălit Tătarii !
«Ș'acum în băltă de sânge își jocă armăsarii !»
— «Așă ! răspunde altul, colo în depărtare
«Zărit' am astă năpte pe cer lumină mare !
«Ard satele române ! ard holdele 'n câmpii !
«Ard codrii !... sub robie cad fete și copii,
«Și 'n fumul ce se 'nalță cu larme sgomotose
«Sbor suflete gonite din trupuri săngerose !»
Bětrānul Dan aude, suspină și nu crede.
Dar iată că pe cerură din patru părți el vede
Trecând un stol de vultură urmați de uli grămadă,
Atrași în orizonturi de-a morții rece pradă.
Un fulger se aprinde în ochiul lui pe loc.
«La luptă, Dane ! tără-i în joc, țara-i în foc !»
Bětrānul Dan desprinde un paloș vechi din cuiu
Și paloșul lucesce voios în mâna lui ;
Bětrānul Dan pe sănu-ř apasă a lui mână
Și simte că tot bate o inimă română.
El dice cu mandrie, nălțând privirea 'n sus :
«Pe inimă și paloș rugina nu s'a pus.
«O Dómne, Dómne sfinte, mař dă-mă dile de traiu
«Pân' ce-oiu strivi toții lupii, toții șerpii de pe plaiu !
«Fă tu să-mă pară numai atunci paloșul greu,
«Când inima 'nceta-va să bată 'n peptul meu ;
«Ș'atunci inima numai de-a bate să încete,
«Când voi uculca sub tărna a dușmanilor cete !»
Apoi el strângă chinga pe sdravenele-ř șale,
Își face-o cruce, pléca și se coboră 'n vale.

III

In scurtele restimpuri, când sórele declină
Și nóptea-șă pune stema feerică, stelină,
E un moment de pace în care, neoprit,
Se perde doru 'n umbra amurgului măhnit.
Atunci zăresce ochiul minunile din basme,
Acele lighioane de tainice fantasme,
Care 'ntre di și nópte apar în loc oprite
Cu mantii lungi și albe de-a lungul învelite.

Așa apare 'n sesuri mărețul om de munte
Călcând cu pași gigantici pe urme mai mărunte !
Nu sciū de el copaci tineri, crescute pe maluri,
Dar rîul îl cunoște și scade a sale valuri
Să trăcă înainte vitezul Dan la luptă,
Și astfel tot el pasă pe cale ne'ntreruptă
Pân' ce sosește 'n sară la casa lui Ursan.

Om aspru, care dörme culcat pe-un buzdugan,
Ursan, pletos ca zimbrul, cu peptul gros și lat,
Cu brațul de bărbat, cu pumnul apăsat,
E scurt la grăi, năprasnic, la chip întunecos ;
El e de peste Milcov prubeag misterios.
Toți cari sciū de dînsul, spun multe dar șoptind,
Și cale de o zare îl ocolește grăbind,
De și-i place să crăescă sirepe hergheli,
Reslețe pe întinsul câmpilor pusti.

Pe vremea lui, sub ochi lui Ștefan Domn cel mare,
Intrând în dușmană singur ca vieru 'n stuhul tare,
A prins pe hanul Mirza din fugă cu arcanul ;
Iar Ștefan de la dînsul în schimb luând pe Hanul,
I-a dis : « Ursane frate ! să-ți facă ochirea rótă
« Și cât îi vedea zare, a ta să fie tótă ! »

De-atunci el stă de pază în mijlocul câmpieī
Și nime nu s'atinge de zmeiī herghelieī.

Drumețul intră, dice: — «Bine-am găsit, Ursane!...»
Un aspru glas răspunde: — «Bine-aī venit, moș Dane!
«Ce vînt te-aduse-aice?»

— «Vînt răū și de jălire!

«Ne calc păgâniī, frate, și țeraī la peire!»
Ursan tresare, gême, s'aprinde 'n gândul său.
Dan dice: — «De pe munte venit-am să te ieū,
«Să mergem.»

— «Dar! să mergem!» adauge Ursan,
Și mult cu drag privesce grozavuī buzdugan.
Apoi un corn apucă și buciumă în vînt...

IV

De-odată se aude un tropot pe pămînt,
Un tropot de copite, potop rotopitor....

Ursan cu al său óspe, în fund spre sole cată
Și vîd sub cerul luciuū, în zarea 'nflăcărata,
Sburând o herghelie de armăsari zmeioși
Cu cōmele în vînturi, cu ochi scânteioși,
Și 'nfiorând câmpia de-o aspră nechezare.

Un voînicel în flóre pe un alb fugar călare
Îi mână c'un harapnic ce 'n urma lor pocnesce
Și ca un șerpe negru prin aer se 'nvârtesce.

Ursan le-ătine calea și caiī staū în loc.
Apoi către voînicul ce pôrtă busuioc,
El dice: — «Fulgo! prinde-mî pe murgul cel țintat;
«Moș Dan și eū la Nistru ne ducem pe luptat!»
— «Dar eū, întrébă Fulga, eū să nu-mî cerc puterea?»
— «Tu să r m i aice, ca să-mî păzesci avereala.»

Frumos odor e Fulga ! și naltă-e făptura !
Sub genele-ă umbrăose doă ochi lucesc ca mura
Și părul său de aur în crețuri lungi se lasă
Ca pe strujanul verde un caer de mătasă.
El are glas puternic în gura rumeoră
Și mers cu legănare de gingășă fecioră.
Oră cine-l vede 'n sōre cu peliță luă albă,
Purtând la brăduț un paloș și pe grumaz o salbă,
Se 'ntrăbă : ce să fie, fecior de zmeu oră fată ?....

Voinicul e vităza copilă-a lui Ursan.
Ea intră 'n herghelie cu pasul îndrăsneț
Și merge drept la murgul sălbatic și rezlet,
Dicând lui Dan ce 'n trăcăt iți dă povătuele :
« Moș Dane ! tu cu-a tale și eu cu ale mele ! »
Sirepul o zăresce, ridică narea 'n vînt,
Incruntă ochiul, bate copita de pămînt,
Sburlesce căma, saltă, în lătură se isbesce ;
Dar Fulga svârle lațul, de gât îl arcănesce
Și repede ca gândul, s'aruncă ușurel,
Își pune mâna 'n căma și 'ncalecă pe el.

Gemând, el sare 'n aer de patru-a lui picioare,
Asvârle, se frămîntă, se spumegă 'n sudore
Și în sbor plecând de-o dată, nebun de grăză, murgul
S'afundă 'n largul spațiu și spintecă amurgul...
Dar când steluța lunei apare viu la lume,
Copila se întorce cu murgul alb de spume
Și dice : « Iată calul ! el scie-acum de frădu
« Ca paloșul de mijloc și mijlocul de brădu. »

Ursan cu drag răspunde : « Aibă parte de noroc ! »
Apoi cu Dan bătrânul, ardeând de mare foc,
Incălecă și 'n umbră dispar ca într'un nor....
Iar Fulga-ă urmăresce cu sufletul în dor.

V

E năpteia înstelată, e caldă, liniștită !
Se pare că din ceruri pe lumea adormită
Plutesce-o lină, dulce, divină îndurare ;
Dar ea nu poate stinge avântul de turbare
Ce duce călăreții pe 'ntinderea pustie,
Precum doி spectri gemeni mănați de-o vijerie.
Ei sbor tăcuți sub ochii steluțelor trezite
In orizontul negru ce-î sörbe și-î înghite ;
S'afund mereu în taïna nopții, dar gândul lor
De mult e cu Tătarii în luptă de omor.

O țintă de lumină prin umbră viu înăotă ;
Ea cresce, se înalță pe zare ca o rótă
Și umple de văpae cerescile abisuri.
Pădură, movile, rîuri apar cădute 'n visuri,
Dar leul de la munte și vierul de pe vale
Nu văd prin vis de sănge de cât Moldova 'n jale :
— « E roșie luna ! dice din doி cel mai bătrân. »
— « E luna însetată de sănge de păgân ! »
Răspunde cel mai aspru... și puii lor de zmei
Se duc trăgând doி spectri de umbră după ei.
Se duc vîrtej ca gândul plecat în pribegie,
Se duc pân' ce-a lor umbră întinsă pe câmpie
Le trece înainte, și pân' ce se lovesc
In ochi cu faptul dilei... atunce se opresc.

Și iată-î pe o culme nocturni călători
Lucind sub cerul palid în mantie de zoră !
Ei lasă jos pe cōstă să pască harmăsarii
Și staă privind în vale cum fac pârjol Tătarii.

Cinci sate ard în flacără pe câmp, și fumul lor
Se 'ntinde ca o apă, plutesce că un nor

De-a-lung pe șesul umed, și sbóră sus în aer
Ducênd cu el un vuēt de larmă și de vaer,
Prin fum se zăresc umbre fuginde, rětăcite,
Copiř mărunti și mame și fete displetite,
Și cař scăpați în fugă, și cână și boř în turme,
Goniți de Tătărimea ce calcă pe-a lor urme.

Ici, colo, se věd cete în luptă încleștate,
Mișcări de brațe góle în aer ridicate,
Lucirí de arme crunte pětate roš cu sânge
Pe care-o rađă vie din sóre se resfrâng.
Apoř din vreme 'n vreme o céta luptătore
Se 'mprăștie cu grabă lăsând cadavre 'n sóre.
Iar lângă Nistru, multa urdie tătărescă
Năprasnic se ucide cu glóta românescă.

Dan ȣice : «Měř Ursane ! acolo e de noř !
«Acolo rîde mórt ea în crâncenul răsboiuř.
«Acolo să dăm próscă, sub ochiul cel de sus,
«Tu despre faptul ȣileř și eřu despre apus,
«Și cale să deschidem prin aprigul dușman ...
«La lucru-acum fărtate ! la lucru, měř Ursan !»
— «Amin și Dómne-a;jută !» Ursan vořos rěspunde,
Și 'n glótă fie-care ca viforul pětrunde.

VI

Ursan năval s'aruncă în négra Tătărim
Croind o pârte largă prin désa eři multjime.
Sub mână-ř buzduganul, unéltă de peire,
Ca un balaur face în juru-ř o rotire,
Un cerc de mórtle 'n care amar de cine-ř prins !...
Sérmanu 'nchide ochiř și sórele-ř s'a stins !
In lătuři, înainte, în urmă-ř totul móre !
Sbor crieriř din tidve sub ghióga sdrobitore,

Și 'n urmă, și 'mprejură-ți și 'n lătură semănate,
Zac sute de cadavre cu capete sfârmate.

Și astfel ne 'mpăcatul Ursan mereu lucrăză,
Și spre apus prin sănge mereu înainteză.

Cu dînsul, Dan bătrânul, erou întinerit,
Tot vine după paloș spre mândrul răsărit,
El intră și se 'ndesă în glota tremurăndă
Ca junghiul cel de mărte în inima plăpândă,
Și paloșu î ce luce ca fulger de urgie
Tot cade 'n drépta 'n stânga și tae 'n carne vie...
Fug toti și per din cale-ți!... el strigă: «Stee față
Cuî place vitejia, cuî s'a urit de vietă!»
Dar nime nu 'ndrăznesce la glasu-ți s'apără
Căci el se 'nainteză precum un stâlp de pară,
Și cine-l vede falnic, aprins, cu fruntea sus,
Îi pare că alt sôre se înalță din apus.
Și astfel ambi ospeți a morți ne'mpăcate,
Cosesc la vieți în flore pe straturi săngerate,
S'ajung ei față 'n față prin apriga furtună,
Și armele lor unde cruciș le împreună.

— «Noroc ţie, Ursane!»

— «Și ţie, tot noroc!»

Dar n'a sfârșit cuvîntul Ursan și cade 'n loc
Străpuns de o săgătă ce-ți intră 'n pept adânc.

El scapă buzduganul, să plécă pe oblânc

Și greu se prăbușeșce c'un gemet de pe cal.

Tătarii ca zăvođi pe dînsul daŭ năval!

«In lătură, Lifte!» strigă la ei vitézul Dan,
Punându-se de pază la capul lui Ursan.

Cu calu 'n mâna stângă, cu pala 'n mâna dréptă,
Amenințând cu ochi Tătarii, mi-ți aştepătă

Precum aştepătă zimbrul de lupi încunjurat

Să-ți svârle cu-a luî cîrne pe câmpul spaimantat.

Dar nică gândesc păgâni să dee pept cu el

Căci paloșu-ř năprasnic e vultur de oțel.
Retrași în jur de-o parte, nemernici, spărieți,
Ei scot din a lor arcuri un vifor de săgeți,
Și Dan lovit în coste, șoptesce cu oftare :
« Ursane ! pentru tine de-acum nu e scăpare ! »
Dicênd, el cade-aprōpe, se sprijină 'ntr'o mână
Și paloșul lui ține în loc căta păgână.

O Dane Căpitane ! puterile-ř slăbesc
Și norii pe de-asupră-ř trecênd se învârtesc.
Tu mori... și Tătărimea s'apropie de tine !

Dar iată din pustiuri un alb vîrtej că vine
Și trece prin urdie ca printr'un lan de grâu.
E un voînic călare pe-un cal ce n'are frâu ;
Voînic, în brêu cu paloș și pe grumaz cu salbă :
E Fulga ce apare ca o fantasmă albă
Și grabnic pe al ei tată răpesce din grămadă,
Apoî cu el dispare ca șoîmul cu-a sa pradă.

Alah ! răcnesc Tătarii, cătând cu gróză 'n urmă...
Dar ce văd ei de-odată, căci glasul lor se curmă ?
Ei văd curgênd pe déluri arcașii din Orhei
Ce vin cu-o falcă în ceruri, aprinși ca nisce zmei !
Un lung fior de spaîmă pêtrunde într'o clipă
Prin désa Tătărime ce-ř gata de risipă,
Și toți pe loc la fugă plec ăute, se duc orbăi
Cum plécă din câmpie un nor întins de corbăi.
Amar e de rezlețul ce 'n urma lor rămâne,
Și cade, mic sau mare, pe mânile române !
În față cu Românum nu-ř milă, nu-ř ertare,
Nică chiar în sin de mamă nu pote avea scăpare.
O sciř de mult Tătarii, o sciř de la bêtreni,
Și fug, nevrênd s'asculte de șefi, de-ař lor stăpâni,

Tot omul vede mórtea ș'alérgă 'nspăimântat;
Cel viú uită și lasă pe mortul ne'ngropat,
Și făr' a 'ntorce capul se duce ori-ce păgân
Că 'n umbra fie-căruī s'avêntă un Român;

Iar Hanu-șí smulge barba, își rupe șalul verde
Privind urdia 'ntrégă în clipă cum se perde,
Sub ochiū luī în lacrămī, pe câmpul cel de lupte
Apar grămeđi de leșuri, grămeđi de arme rupte,
De caī ucișī, de care, de cortură risipite,
Și tuiurile óstei de óste părăsite.

O pas cumplit al sórtei : Tot ce-ă era de fală !
Caī, stéguri, cete mândre, strălucitore arme,
Clădiri de visuri nalte, magie triumfală,
A fost de-ajuns o clipă ca totul să se darmă !

VII

Ghirař a trecut Nistrul în not pe calul său
Luând pe Dan rănitul ca pradă și trofeu.
El merge de se 'nchide în cortu-ă, umilit,
Precum un lup din codri ce-a fost de căină gonit;
Trei ăile, trei nopții Hanul nu gustă 'n suflet pace ;
Intins ca un cadavră jos pe covor el zace,
Dar când revine, palid, de lunga-ă desperare,
În ochiū luī trec fulgeri de cruntă răsbunare,
El strigă să-ă aducă sub cort pe Dan bătrânuł,

De și cuprins de lanțuri, măreț intră Românuł !

— «Ghiaur ! dice Tătarul cu inima haină,
«Ce simte firul erbei, când cosa e vecină ?
— «Ea plécă fruntea 'n pace, răspunde Căpitanul,
«Căci are să renască mai fragedă la anul !»

Ghirař cade pe gânduri lăsându-și capu 'n pept,
Și, îmblânđindu-și glasul : «O Dan, om înțeleapt !
«Te seiř de mult pe tine, cunosc al těu renume
«Din graiul plin de laerămă orfanilor din lume.
«Pe mulți Tătară cuprins'ař de-ař morții reci fiori,
«Acum îți vine rěndul și tie ca să mori.
«Privesce ! lângă ușă calěul te pândesce
«Cu stréngul și cu pala ce 'n mână-ř zingănesce.
«Un semn, și capu-ři sbóră la câni și la vultură,
«Si sufletu-ři se perde în lumea de ghiaură.
«Dar însă 'mě fac milă de ană și de a ta minte
«Gândind la bătrâneță ce-apas' al meū părinte
«Si vreū, cu daruri multe, pe tine a-te erta
«De vrei tu să te lepedě acum de legea ta !»

Creștinul Dan, bětrânlul cu suflet luminos,
Inalt' a luř statură și dice maiestos :
— «Ceahlăul sub furtună nu scade moșunoř !
«Eř Dan, sub věntul sörteř să scad păgân, nu voiř.
«Deci nu-mě convine viéta mišelnic căştigată,
«Nicř pata fär'-de-legiř în fruntea mea săpată.
«Rušinea-ř o rugină pe-o armă de vitéz,
«Un verme ce mănâncă alběta din obraz.
«Cuř place să rošescă, rošescă... eř nu vreū,
«Nicř pată pe-a mea armă, nicř de obrazul meū.
«Alb am trăit un secol pe plaiul strămoșesc
«Si vreū cu fața albă senin să mě sfâršesc,
«Ca dup' o viéťa lungă, ferită de rușine.
«Mormîntul meū să fie curat și alb ca mine !
«Aşa m'a deprins Štefan, ușoră ţerna-ř fie !
«La traiř fără mustrare și fără prihănie.
«Nu-mě trebue a ta milă, nu vreū a tale daruri.
«Tu îmī intindř o cupă mult plină de amaruri,
«Departea ea de mine !... mař drept e ca să mor !...
«Iar dacă ař tu cuget și-ři pasă de-al meū dor,

«Ghirai ! mă lasă, lasă în ora morții grele.

«Să mai sărut odată pămîntul țerei mele !»

Umilit, Ghirai se scolă, cu mâna lui desface
Unélta de robie sub care leul zace,
Cumplitul lanț ce-l léga cu strânse noduri sute,
Și dice grabnic : «Tată, ia calul meu și du-te !»

Bătrânu Dan feric se duce, Nistrul trece,
Și 'n aerul Moldovei se umflă peptu-ř rece,
Și inima lui cresce, și ochi-ř plină de jale
Cu drag privesc prin lacrami podoba térii sale.

Sérmanu 'ngenuchéză pe ierba ce străluce ;
Iși plécă fruntea albă, smerit își face cruce
Și pentru tot-d'a-una sărută ca pe o móște
Pămîntul ce tresare și care-l recunóisce...

Apoi el se întorce la Hanul, intră 'n cort,
Suspina, șovăesce și palid cade mort !

Îar Hanul, lung privindu-l rostesc cu durere :
«O Dan vitez ! feric ca tine care pere,
«Avênd o viață verde în timpul tineretei,
«Și albă ca zăpada în érna bêtâneței !...»

V. Alexandri.

GRUÏ - SÂNGER

«Ci-că a fost odată un hoț nă-
prasnic ce se numia Gruï-Sân-
ger. El locuia într'un codru în-
tunc eos și omoritor, ce-i dicea :
«Codrul-fără-viéță... etc. etc.»

I

(Poveste veche).

CODRUL-FĂRĂ-VIÉȚĂ

Cine-aă aflat în lume de Codrul-fără-viéță
Și n'aă simțit în suflet un crunt fior de ghiéță ?

In cea pădure veche, grozavă, infernală,
Cărarea-ř încălcită și umbra e mortală,

Și arbori, stânci, prăpastii, și ori-care făptură
Ieaș forme urieșe prin negura cea sură,
Aspecturi fioroșe de pajuri, de balauri,
De zmei culcați pe dâmburi, de șerpi ascunși în guri,
De tôte-acele ferice povestice, de pradă,
Ce luna giulgiuesce cu alba ei zăpadă.
Copaci întind brațe lungi, amenințătoare
Nălțând pe tótă culmea câte-o spânzurătoare ;
și stâncile, fantasme pleșuve, mute, órbe,
Deschid largi, negre peșteri menite de a sórbe
In umbra lor adâncă și de misteruri plină
Pe omu 'mpins de sórtă a pere din lumină.

In funduri de prăpastii se bat mereu de maluri
Sioe, care pörtă cadavre pe-a lor valuri ;
Si aburi intr'amurgul din ele se ridică
Ce în rouă săngerândă pe frunzi uscate pică,
Saú merg de se aşedă pe stânci, pe vîrf de munte
Ca palide vedenii cu pletele cărunte.

O crâncenă orgie de sânge, de crudime
Imbată umbra mută ce zace la desime,
Ș'ades în miej de nöpte s'aude prin tăcere
O surdă lovitură, un vaet de durere.
Apoī un sbor de vultură și urlete hidose
De lupi ce vin să 'mpartă a victimelor óse,
Si straniu, lung, satanic, un hohot ce rësună
Ca cloicotul de codri, când cerurile tună.
Atunci păstorii sarbeți zăresc din depărtare
Ivindu-se pe munte o naltă arătare
Ce stă în dreptul lunei cu-o bardă grósă 'n mână...
și până 'n ȳiuă urlă dulaii de la stână.

Amar de cine intră prin ramurile dese
A codrului de móre ! Sérmanul, dacă ese,

El pare-un strigoiă palid zărit ca printr'un vis,
Ce caută cărarea mormântului deschis...

Acolo-îi cuibul spaimei și adăpostul urei.

II

GRUÍ-SÂNGER

E crud lupu 'n turbare! crud tigrul ce sfăsie
O turmă de gazele pe-a Nilului câmpie!
Crud uliul, care trece și țintă se abate
Pe-un stol de păsărele în ierburi tupilate !
E crud destinul, crudă mórtea ! dar în crudime
Pe Sânger ucigașul nu îl întrece nime !
De-abia sosit în viêtă prin mórtea maicei sale,
Vrăjitu-l'a satana cu poftă criminale
Să schingiue, să rupă, să prade, să omóre,
Să fugă 'n întuneric de ómeni și de sóre.
Strain de totă mila, placerea-i cea mai vie
A fost să nimicescă pe lume tot ce 'nvie,
Să calce floră și ródă, să strice cuiburi pline,
Să smulgă aripiore de fluturi și de-albine.
Acum însă el cată un alt soiu de victime,
Ii place-a sui scara năprasnicelor crime :
Acum ucide ómeni !... Cum ii zăresce, rîde,
Și ii ucide numai de setea de-a ucide.

De dece ani în codru el s'a retras aice ;
Soția lui e gróza și nótpea lui complice.
Ca tigru fără sațiu sub un stejar la pândă
El face di și nótpe o crâncenă isbândă,
Găsind în agonie un vaet, care-i place
Şo viêtă desfrânată în mortile ce face.

Monstru cumplit cu față ca sufletu-i de slută,
In drame sângeróse gândirea-i e percută.
Or-i-cine 'l vede crede, că a vădut o ciumă,

Și dacă scapă tefăr, cu păr de lup s'affumă,
Căci fruntea lui apare sinistru luminată
De-a foculu'i ce'l arde văpae 'nflăcărată ;
Dar vulturii și uli și buhnele și corbi,
Precum tot spre lumină cu jale cată orbii,
Tintesc cu neclipire spre dênsul ochi sălbatici
Ce nöptea printre arbori s'aprind ca roși järatici.
Ei sboră pretutindeni alăture 'mpreună
Formându-ř pe sub nuori cu sborul o cunună,
Un larg cortegiu funebru ce lasă unde trece
De albe oseminte o cladă tristă, rece.

O singură flință în inima-ř secată
Găsesce-adăpostire : bêtânu-ř jalnic tată,
La care se gândesce cuprins de 'nfiorare.
De câte ori comite o crimă în turbare.
Imagina iubită a bunulu'i părinte
Adese ori în lacrami ſi trece-atuncă prin minte,
Punêndu-se 'ntre dînsul și victimele sale....
Zadarnic !..... el e arma puterei infernale.

III

PARICIDUL

E ora de mistere, de gróză și de șopte,
Când trec fiori în aer și demoni roși în nöpte ;
Când umbra trădătoré aşedă pe sub maluri,
Prin unghiurile casei, prin guri de văi, pe déluri,
Prin codri, prin ruine de veche mănăstire,
Pe naltele clopotnișii, prin negre cimitire,
Fantasme tupilate, vedenii mari, tăcute,
Ce staă ca nisce visuri din ochi nedispărute,
Și astfel locuită de umbre, nöptea pare
Mută de gróză, rece și fără resuflare.

E ora de uimire, când Codrul-fără-viêtă

S'arată mai sinistru prin văl de órbă cetea
Și scôte-un aspru vuēt ce 'nsuflă oterire
Ducênd în lume, tainic, o cruntă prevestire.
Tot omul fuge, tótă făptura se ascunde....

Un om își face cruce și 'n codru des pëtrunde !

E tatăl lui Gruï-Sânger !... plăpând, fără putere
Sub sarcina greoé de ani și de durere,
El intră pe sub arbori în haosul cel mare
De negru întunereric, adânc, fără hotare,
Și tot înaintează pe căi nestrăbătute
Și pare, că înötă prin unde nevădute.
Incet, avênd de rézem un vechiū toiag de vie,
Sérmanul urcă 'n lacrimi cărarea de urgie,
Căci vine ca să cerce de-a smulge din orbire-i
Pe fiul său ce calcă în volvura peirei.
El vrea să-l mai revadă, el vrea să-l mai sărute,
Să-l scótă la lumină din căile perdute,
Și astfel merge, merge plecând a luï statură,
Ca omul care-așteptă a morți lovitură,
Și gura lui șoptesce cuvinte drăgălaše
Ca 'n timpul desmierdării, când fiul era 'n fașe.

Stai ! fugi, nenorocite ! un pas de-i face încă...
Dar iată-l sus pe culme, ah ! iată-l lângă stâncă !
Deodată-o bardă crudă prin aer luce, sbóra
Lovesce !... jos bêtârâul c'un vaet se dobóra,
Iar Sânger ucigașul plecându-se, deodata
In clipa unuï fulger zăresce... pe-al său tață !

IV

BLĂSTEMUL

O ! cruntă făr-de-lege ! Păcat fără ertare !
Cumplitul, paricidul încremenit apare

De spaima ce-l cuprinde, spăimântător, la focul
Aprins cu răpegiune de fulgeri în tot locul.

Pădurea 'ntrégă arde cu negrele-ă păcate
Lățind lumină pe ceruri, pe déluri depărtate,
Şi őspeți prădalnici în sboruri sgomotose
Se duc, vîrtej fantastic, cu țipete fioroase.

Pădurea arde ! brađii s'aprind ca nalte torții,
Sub bolte 'nflăcărate trec victimele morții,
Lung sir de spectri paliđi ce merg, ca să arate
Luř Sânger a lor fețe și răni nevindecate.

De-odată prin vuirea de vaete 'n mulțime,
Prin miile de glasuri ce-l mustă cu asprime
Şi mai pre sus de svonul pădurii ce trăsnește
Un glas din altă lume se 'nalță și grăește :

« Tu, proclet, ucigașe ! infame paricide !
« Tu pentru care astă-dă tot Iadul se deschide,
« Tu răpitor de dile cuī ţi-aă dat viéṭă, nume !
« Atuncă a ta osindă sfărșit să aibă 'n lume,
« Când astă buturugă de arbor ars sub care
« Părintele tău zace ucis, fără suflare,
« Va da și floră și frunze, etern fiind udată
« Cu apă cea de vale în gura ta cărată.
« Iar pânătunce, iazmă ce a născut Păcatul,
« Legata 'n infrățire cu Răul ne'mpăcatul,
« În viéṭă și 'n mormintu-ță în veci să nu guști pace
« Si cugetul din tine s'audă că nu mai tace.
« Să nu privescă tu cerul și omenirea 'n față !
« De foc să-ță fie apă și sōrele de ghiéṭă !
« Să bată 'n tine biciul urgiilor turbate
« Până maă fi pe tine loc unde a mai bate !
« Toță șerpi de pe lume să ţăsă 'n a ta cale !
« Să 'ntîmpină numai ură, să nu simă de cât jale !
« Să chemă cumplita mórte și ea la a ta chemare
« Să rîdă, să te lase luptând cu-a ta mustrare,

«In cât s'ajungă tu însu-ță a te feri de tine
«Prin ultima ta crimă, uciderea de sine !
«Blăstem ! Blăstem pe capu-ță în lunga vecinie !
«A ta cenușă piéră în vînt, și négră fie !»

V

P E D É P S A

Trecut'aă jumătate de secul pe-astă lume.
Din codru nu rămas'a de cât hidosu-ă nume ;
Pe unde-a fost odată stejarul, bradul, plopul,
Desime urieșă ce-a înfruntat potopul,
E număř câmp de pietre, gol, trist, secat de sóre,
De care fug și vultură și fere răpitore.
Nicăi scaiul, nicăi urzica pe sănul lui nu cresce,
În veci dorita plăe, nicăi roua nu-l stropesc ;
Iar dac'un nor se sparge deasupră-ă căte-odată,
Cu lacrami lungă de sânge e plăea-amestecată.
De cămpul cel de grăză chiar gândul se feresce,
Chiar crivățul pe margini din sboru-ă se opresce ;
Atât este de mare pe locul de-anatemură
Urgia ne'mpăcată cerescilor blăstemuri !
Și îns' un om, în sóre, om singur... cine-ar crede ?
Pe-a déluluă cărare un om acum se vede !
Bătrân ca lumea, gârbov, sub vîntul relei sórte,
El pare că de secolă aă fost uitat de mórte.
Pleșuv, pe-a lui frunte părlită, nesenină,
Trec noră de gânduri negri sub cari ea se 'nclină.
Și desele sbârcele pe ea sunt impletite
Precum o țesătură de fire încălcite.
Sprîncenele lui albe pe ochi lui se plécă
Lăsând de-abia prin ele lumina ca să trăcă ;
Iar barba-ă lungă, aspră se târrie 'n cărare,
Pe când el se tot urcă pe brâncă fără 'ncetare

De-o jumătate secul, sub gândul ce-l omóra,
El în genunchi se sue, și în genunchi cobóra
Pe culmea vîrfuită cu-o négră buturugă,
Și tot șoptesce 'n sine o mult duiósă rugă.
Sérmanul merge 'n vale de-și umple gura plină
Cu apă din isvóre, vióe, cristalină,
Apoī se 'ntórce iarăși la deal, pe culmea arsă
Și 'ncet la rădécina copaculuă o varsă;
O varsă tótă, tótă ! făr' a lăsa din gură
Să lunece în peptu-ř măcar o picătură ;
Dar vař ! trec nopții, trec dile, trec ani și cât muncesce
Zadarnic ! buturuga nu mař reînverdesce !

VI

E R T A R E A

Ađi cerul e mař aspru ! cad rađe încocate
Și setea lingé piétra isvórelor secate !
O gură, numai una de apă mař rěmâne...
Bětrânul, neertatul, cu focul în plămâne
O sórbe 'n gură-ř, plécă, se urcă iar din vale
Târându-se pe côte, pe brâncă în cruda-ř cale,
Și rupți ſi sunt genunchiř, și rupte-a sale côte,
Și sângele-ř se scurge, și cade, nu mař póte,
Căci drumul se lungesce cu cât și setea-ř cresce...
Dar řata că la mijloc de cale se opresce !
El vede-o pásärica pe jumătate mórtă ;
In palmă-ř o cuprinde, la gura luř o pórtă
Și cu o picătură prielnic o adapă
Făr' a 'nghiři, sérmanul, măcar un pic de apă !

Re'nvie pásärica încet din amortire
Și 'n ceruri se înalță cu-o vie ciripire.

Minune!... iată cerul deschis se ilumină
De-o tainică-auroră feerică divină,
Atât de strălucindă cât însușii mândrul sôre
Se stinge ca steluța l'a sórelui splendore,
Ş'un glas pătruns de milă, duios de bunătate
Din cer grăesce: «Sânger! ertat ești de păcate!
«Mult rěu o faptă bună în ceruri cumpănesce;
«O biată păsărică de munci te isbăvesce!»

Gruî-Sânger nalță fruntea... El vede cu uimire
Pe față părintescă o dulce înduioșire;
El vede-a luî victime cu îngerî adunate
In brațe-le deschise chemându-l ca pe un frate;
Şi vede ca prin farmec pe trunchiul fără viéță
Crescînd vlăstarî frumose cu veselă verdetă,
Şi 'n vîrf o flóre albă ce cade pe-a luî frunte
Ca semn de încetare a chinurilor crunute.
Ertatul, dice: «Dómne! părinte!... îndurare!...»
Şi cade și se stingë cu-o lină suspinare.

Se spune că pe locul, unde-aă murit sérmanul
Un arbor mic, sélbatec, răsare pe tot anul
Avînd o păsărică în vîrf, cu glas de înger...
El pórta pome roși și numele de Sânger.

V. Alexandri.

5. SENTINELA ROMÂNĂ (Poem istoric)

I

Românul nu pere

Din vîrful Carpațiilor,
Din desimea brađilor,
Răpedit-am ochiă mei
Ca doř vultură sprintenei,

Pe cea vale adâncită
Şi cu floră acoperită,
Ce se întinde ca o cetă
Pân' în Dunărea mărătă,
Şi de-acolo 'n depărtare
Pân' în Nistru, pân' în Mare.

Iar pe cel amar pustiū
Cu văduțul ce întâlniū ?
Întâlniū vitéz oștén,
Purtând semne de Roman,
Falnic, tare ca un leu,
Și cu chip frumos de șeū.
Brațu-ă stâng era 'ncordat
Sub un scut de fer săpat,
Ce ca sórele soră,
Și pe care se zăria
O lupōică argintie,
Ce părea a fi chiar vie,
Și sub féră doி copiශ,
Ce păreaශ a fi chiar vii.
Mâna-ă dréptă ținea pală ;
Iar pe cap purta cu fală
Coif de aur lucitor,
Ca un șeū nemuritor.

Cel vitéz era calare
Pe un cal alb în nemîșcare,
Și, ca dînsul, neclintit
Sta, privind spre răsărit.
Numai ochiū sëi mișca,
Vulturesce-ă alerga
Pe cea zare cenușie,
Lungă, taînică, pustie,
Unde, ca prin vis trecênd,
S'auďia din când în când
Vuet surd, grozave șopte,
Ce veniaශ din Miadă-nópte,
Sgomot lung, înădușit,
Ce veniaශ din Răsărit.
Erba nu se clătina,
Frunza nu se legăna,

Paserea la munți sbura,
Féra 'n codri tremura,
Căci prin lumea spăimântată
In uimire cufundată,
Treceaශ reci fiori de mórte,
Presimțiri de rele sôrte !
Iar pe cer un vultur mare,
Făcênd cercuri de sburare,
Se vedea plutind cu fală,
Și 'n rotirea-ă triumfală.
Tintă ochiul sëu măreț
Pe vitézul călăreț.

— «Cine ești ? de unde ești ?
«Pe la noī ce rătăcesci ?»
— Sunt Roman și sunt oștén
«De-a împératuluă Traian !
«Maica Roma cea bêtâna
«Mă-a pus arma asta 'n mâna
«Și mă-a ăis cu glasul sëu :
«Fiul meu, alesul meu !
«Tu, din toți ați mei copiශ
«Cel mai tare 'n vitejii !
«Mergi în Dacia, grăbesce,
«Pe barbari de-ă risipesce,
«Șapoī vecînic privighéză,
«Sentinelă mult vitéză ;
«Și te-aține la hotare,
«Că s'aud în depărtare,
«Răsunând dușmane pasuri,
«Menințând barbare glasuri.

«Venit-am și am învins !
«Pe barbari pe toți i-am stins,
«Și pe țermurile lor

«Acum, Domn stăpânitor,
«Aștept órdele avane,
«Aștept limbile dușmane,
«Care vin din răsărit,
«Ca potop nemărginit,
«Să cuprindă, să înnece,
«Tot pămîntul, unde-o trece!»
— «O! viteze, neferice,
«Ați să peră în câmp aice !»

— «Ești să peră, ești?.. nici-o-dată!
«Vie-o lume încruntată,
«Vie valuri mari de foc...
«Nici că m'or clinti din loc.
«Tot ce-i verde s'a usca,
«Riuurile vor seca,
«Și pustiul tot mereu
«S'a lăzi 'mprejurul meu;
«Dar ești vecinie în picioare,
«Printre valuri ardătore,
«Voi lupta, lupta-voi fără,
«Fără a fi atins de mórte,
«Căci Român sunt în putere
«Si Românu 'n veci nu pere!»

II

Apa trece, petrele rămân

Abia dice, și de-o-dată
Fulgeră în cer o săgătă,
Vâjie, vine, lovesc
Scutul, care zinghenesc,
Șo respinge, o svârle jos
Ca pe-un șerpe veninos.
După dînsa 'n depărtare,
Colo 'n fund, în fund la zare,

Se ivesce-un negru nor,
Plin de sgomot sunător,
Ce tot vine, ce tot cresce
Și pe câmpuri se lătesce,
Cât e zare de zărit
Intre Nord și Răsărit !

— Sentinelă, privighéză,
Norul crunt înainteză.
Sentinelă! te arată,
Norul crunt se sparge!... Etă,
Etă órdele avane,
Etă limbile dușmane
De Gepidă și de Bulgară,
De Lombardă și de Avari !
Vin și Hunii, vîn și Gotii,
Vin potop, potop cu toți,
Pe cauțiuni ca rîndunele,
Fără frie, fără sele,
Ca sirepi, ce fug ca vîntul,
De cutremură pămîntul !
Mulți sunt ca nisipul marii,
Mulți ca ghiarele mustării
Într'un suflet păcătos,
Într'un cuget săngeros !...
Sa, Române, pe omor,
Fă-te fulger răsbititor,
Fă-te Dunăre turbată,
Fă-te sărtă ne'mpăcată,
Căci potopul, etă'l vine
Și-ți amar, amar de tine !

— Vie !...

Ca o stâncă naltă,
Ce din vîrf de munte saltă,

Tună, se rostogolesce,
Cade, rumpe și sdrobesce
Codrii vechi din a sa cale
Până în fund, în fund devale;
Astfel crunt ostașul meu
Iși isbesce calul său
Peste codrii mișcători,
De barbari năvălitori.
El îi sparge și-i răsbesce,
Snopuri, snopuri îi cozesce,
Și-i înfrângă și-i respinge,
Și-i alungă și-i învinge!
Calu-i turbă, mușcă, sare,
Nechezând cu încocare,
Calcă trupuri sub picioare,
Sfarmă arme sunătore
Și cu greu în sânge 'nótă,
Și mereu se îndesă 'n glotă.

Crunt răsboiu! privire cruntă!
Fiul Romei se încruntă...
Fulgeri es din ochi și!
Fulgeră miî de scântei
Dintra armelor cicioeniră
Și luciose zîngheniră.
Sbor toporele-aruncate,
Sbirnie-arcele 'ncordate
Și săgețile ușore
Nouréză mîndrul sôre.
Cai saltă și nechéză,
Lupta urlă, se 'ncleșteză,
Și barbari toți grămadă
Morții crude se dau pradă!
Dece cad, o sută mor,
Sute vin în locul lor!

Miî întregi se risipesc,
Alte miî în loc sosesc!
Dar vitezul cu a sa pală
Face drum pîntre năvală,
Și pătrunde prin săgeți,
Că'i Român cu săpte vieți!

In zadar idra turbăză,
Trupu-i gróznic încordéză,
Geme, urlă și crășnesce,
Și 'mprejur se 'ncolăcesce.
Fiul Romei se aprinde,
Idra 'n mână-i o cuprinde,
Ș'o sugrumă ș'o sfarmă,
Ș'o învinge și o darmă!...
Fug Gepidii, fug Bulgarii,
Și Lombardi și Avari;
Fug și Hunii, fug și Gotii,
Fug potop, potop cu toți,
Și se duc, se due ca ventul,
Asurjind întreg pămîntul
De-a lor urlete barbare,
De-a lor vaete amare!

III

Roma, Roma nu mai este

Unde-s órdele avane?
Unde-s limbile dușmane?
Aü perit, s'aü stins din față,
Precum tómna în dimineată
Se topesc, se sting la sôre
Negurile otrăvitore
Cu ce vifor de urgie
Năvăliră 'n Românie!
Cum veniră de turbați

Ca balauriř 'n cruntař,
Cu o falcă în cerul sfînt
Şi cu alta pe pămînt !
Dar s'ař dus, cum n'ař venit,
In pustiul lor cumplit,
Părăsind in urma lor
Câmpul lupteř de omor !
Lat e câmpul celei lupte,
Lat și plin de arme rupte,
Plin de trupuri fărămate,
Care zac grămeđi culcate,
Plin de sânge, ce 'l păteza
Şi vězduhui aburéză !

Unde sunt atâtea vieřti ?
Unde's ochiř îndrăsneřti ?
Mórtea rece le-a cuprins,
Intr'o clipă ea le-a stins,
Şi pe câmpul cel de mórte,
Crunt locař de rele sórte,
S'a lăsat acum de-odata
O tăcere 'nfricořata ! [vreme
Număř când, din vreme 'n
Se aude-un glas, ce gême
O jălire 'n tristătore,
Un suspin de om ce móre,
Sař nechezul dureros
Unuř cal răsturnat jos,
Care chiařmă ne'ncetat
Pe stăpânuř jos culcat.

Sórele iši schimbă locul
Şi apune roř ca focul,
Intinděnd pe cea câmpie
O văpselă purpurie,

Ca un sângeros vesmînt
Peste-un lung și trist mormînt !
De-asupra mormîntuluř,
Tipă vulturul cu fală,
Şi'n rotirea-ř triumfală
Incunună cu al sëu sbor
Pe vitézu 'nvingětor.

Să trăesci ostař romane,
Stîlp a lumei apusane !
Tu cu peptu-ři ař oprit
Valul crunt din răsărit,
Şi cu brațul těu armat
· Pasul sórteř l'ař schimbat !
Dar ce dic !.... un fior rece
Pintre-a lumiř vine trece,
Căci d'odat'un glas prin lume,
Fără séměn, fără nume,
Sună, duce-o négră veste :
Roma, Roma nu mai este !...

Dis-a glasul, un răsunet
Lung răspunde ca un tunet,
Şi a Romei vultur falnic
Cade, dând un tipet jalnic !
Dis-a glasul și cu jale
Plângěnd sórta mumei sale,
Fiul Romei cei bětrâne
Scapă armele din mâne,
Plécă fruntea și 'n durere
Mórtea chiařmă, mórtea cere !

Iară calu-ři frățior,
Nechezând încetișor,
Câmpul lupteř părăsesce

Și spre munți încet pornesce,
Ducând lin și nesimțit
Pe stăpânul luă ūubit.....
Ei se due în tristă cale ;
Și pe urma lor de vale
Cade-o nópte 'ntunecósă,
Nópte órbă fiorósă,
Ca fundul pămîntuluă,

Ca taîna mormîntuluă !
Și sub négra sa aripă
Se șterg tóte într'o clipă,
Cum se șterge de ușor
Visul cel amăgitor,
Și ca suvenirul sfint
Celor care nu mai sunt !...

V. Alexandri

DEŞTEPTAREA ROMÂNIEI

(1848)

Voă ce stați în adormire, voă ce stați în nemîșcare,
N'auđiți prin somnul vostru acel glas triumfător,
Ce se 'nalță până la ceruri din a lumiă deșteptare,
Ca o lungă salutare
Câtr'un falnic viitor !

Nu simțiți inima văstră, că tresare și să bate ?
Nu simțiți în peptul vostru un dor sfînt și românesc
La cel glas de înviere, la cel glas de libertate,
Ce pătrunde și răsbată
Ori-ce suflet omenesc ?

Iată lumea se deșteptă din adâncă'ă letargie !
Ea pășește cu pas mare cătr'un țel de mult dorit.
Ah! treziți-vă ca dînsa, frații mei de Românie !
Sculați toti cu bărbătie,
Diuia vieții a sosit !

Libertatea în fața lumiă a aprins un mândru sóre,
Ș'acum némurile tóte către dînsul atîntesc,
Ca un cîrd de vultură ageră, ce cu-aripă mânăuitore
Se cerc vesel, ca să sbóre
Către sórele ceresc !

Numai tu, popor Române, să zaci vecinie în orbire ?
Numai tu să fi nevrednic de-acest timp reformator ?
Numai tu să nu iezi parte la obștesca înfrățire,
 La obștesca fericire,
 La obștescul viitor ?

Până când să crădă lumea, o ! copiș de Românie !
C'orî-ce dor de libertate a perit, s'a stins din voi ?
Până când să ne tot plece cruda, órba tiranie
 Și la caru'í de trufie
 Să ne 'njuge ca pe boi !

Până când în țara noastră tot străinui să domnescă ?
Nu sunteți sătuř de rele, n'ați avut destuř stăpână ?
La arme, vitejí, la arme ! faceți lumea să privescă
 Pe câmpia românescă
 Cete mândre de Români !

Sculațí, frațí de-același nume, iată timbul de frăție !
Peste Molna, peste Milcov, peste Prut, peste Carpațí,
Aruncați brațele vóstre cu-o puternică mândrie,
 Și de-acum pe vecinie
 Cu totí mânile vă dați !

Haï copiș de-același sânge ! haï cu toții într'o unire,
Libertate-acum sau mórte să cătăm, să dobândim.
Pas, Români ! lumea ne vede... pentru-a patriei iubire,
 Pentru-a mamei desrobire
 Viața noastră să jertfim !

Fericit acel ce calcă tirania sub picioare !
Care vede 'n a luă țară libertatea re'nvind ;
Fericit, măreț acela care sub un falnic sóre
 Pentru Patria sa móre,
 Nemurire moștenind.

V. Alexandri.

TABLA DE MATERIE

A PÂRȚEI II^A

Pagina

Precuvîntare	3
------------------------	---

CAPITOLUL I

Pregătire generală pentru compoziționi.

§ 1. Resumarea	6	
A. Model de Resumare (Prosă) :	6—8	
Exerciții > > >	{ Păcală și Pămîntul Groșotîșul	8 8
B. Model de Resumare (Versuri) :	10	
Exerciții > > >	{ Joeul de-a Porumbeiei Câinii și Lupii Sgârcitul Teranul și Pescarul Teranul și Ochelarii	11—14 14 14 15
§ 2. Prescurtarea	17	
A. Model de Prescurtare (Prosă) :	17—19	
Exerciții > < >	{ Orașul Giurgiu Armata din Bucătărie Băiatul cinstit Leneșul George Raț la Andrei Báthori	19—20 20 21 21
B. Model de Prescurtare (Versuri) :	22	
Exerciții > > >	{ Dreptatea celui mai tare Sgârcitul Luntrea pe uscat	22 23 25
§ 3. Amplificarea	26	
A. Model de Amplificare (Prosă) :	26—28	
Exerciții > > >	{ Lupul, Vulpea și Omul Armata din Bucătărie	28—29
B. Model de Amplificare (Versuri) :	32	
Exerciții > > >	{ Capul de mort Vulpea și Barza Caii României în vîcoul XVIII	29 30 32
	{ Câinele Soldatului Câinii și Lupii Dan Căpitân de Plaiu Sburătorul Kaher	33—36 36—37 37 38 39

CAPITOLUL II

Pregătiri speciale pentru compoziționiști.

	Pagina	
A. Pregătiri speciale asupra formei	41	
§ 1. Inlocuirea cuvintelor	42	
Model de inlocuirea cuvintelor (Prosa):	Vulpea Bércă Hercule și Amázónele Téranul român Povestea unuī om leneș	43—47 47 48 52
Exerciții	Boul și Vițelul Vulpea și Bursucul Dan Căpitan de Plaiu	54—56 56 58
Model de inlocuirea cuvintelor (Versuri):	59
Exerciții
§ 2. Schimbarea construcțiunilor sintactice	61	
A. Model de schimbarea construcțiunilor (Prosa):	Concordia și Discordia Dorul de Patrie Pan	61—62 62 63
Exerciții	Toporul și Pădurea Mircea la bătaie Orfanii Umbra lui Mircea la Cozia	64 65—67 67 68
B. Model de schimbarea construcțiilor (Versuri):	70
Exerciții
§ 3. Schimbarea formei după persoana vorbitoare	72	
I. Schimbarea Narațiunii despre sine în Narațiune despre alții	73	
A. Model de schimb. Naraț. despre sine în Naraț. d. alții	Eū și Pământul Păcăla și Pământul	74—75
Exerciții	O privelisce Groșotîșul Strîenul	75 77 78
II. Schimbarea Narațiunii despre alții în Narațiune despre sine	79	
A. Model de schimb. Naraț. despre alții în Naraț. d. sine(M.1):	Téranul și Ochelarii Armata din Bucătărie Gerilă	80—83 83 84
Exerciții	Hagi Tudose Vulpea și Barza	85 86—89
B. Model	(M.2):
Exerciții	Leneșul Capul de Mort	89 89
C. Model	(M.3):
Exerciții	Căinii și Lupii Câinele soldatului Vînătoreea Din răsboele lui Traian cu Daci Sgârcitul	90 92—94 94 96 97
III. Transformarea Dialogului în Narațiune	98	
Model de Transformarea Dialogului în Narațiune:	98
Exerciții	Cine adună folosesc Bricăgul și Cinstea Doi Căini Câinele și Cățelul	99—101 101 102 102
IV. Transformarea Narațiunei în Dialog	104	
Model de Transformarea Narațiunei în Dialog:	104
Exerciții	Vulpea și Racul Câinele și Lupul Măgarul la Pod Racul, Brăsea și Știuca	104—106 106 107 107
Pregătiri speciale asupra Fondului	108	

CAPITOLUL III

Mică Compoziție

	Pagina
<i>Exerciții de Compoziție sau Modele de Imitat</i>	{
Tărancul și Pescarul	109
Rusul la Drum	110
Greerul și Furnica	111
Gânsașul și Maimuța	111
Gâscile	112
Braga	114
Momija și două Mățe	114
Două Poloboace	115
Sticletele și Ciocârlanul	116
Lupul și Cucul	116
Zmeul	117
Catărul ce și laudă nobilitatea	117

CAPITOLUL IV

Bucați de Recitat

Dan căpitan de Plaiu	118
Gruia Sânger	130
Sentinela română	138
Deșteptarea României	143

